

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA.

ESTERHÁZY-SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

A

MÁSODIK FÉRJ.

*

— REGÉNY KÉT KÖTETBEN. —

IRTA

ABONYI ÁRPÁD.

MÁSODIK KÖTET.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KIADÁSA.

1895.

14. 993 / 3 / 21

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
Nyomtatv. Növedéknapló
1895. év. 764 .sz.

Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

KILENCZEDIK FEJEZET.

I.

— Nem szabad többé rá gondolnom \therefore mondogatta magának másnap reggel. Ezzel a banális mondattal aludt el és ezzel ébredt. Tudta, hogy e tilalom semmiben sem különbözik attól a vékony szalmaszáltól, melybe a fuldokló kapaszkodik, de képtelen volt reá, hogy mostani lelki állapotában helyes tanácsot tudjon magának adni.

Mig ott ült halavány, szenvedő arczczal toilette tükre előtt, s elcsüggedve rendezte szép, szőke haját, mely meleg és fényes volt, mint a selyem, folyton arra gondolt, hogy nem lehet a Fülöp neje... Annak a kinzó féltékenységnek tehát, mely oly hirtelen lepte meg szivét, sohasem lenne vége. Jobb, ha belenyugszik abba, a minek a megváltoztatása nem áll hatalmában, ugyis hiába való itt minden reménykedés. Ha az ifju következetes akar maradni önmagához, akkor kettőjük között házasságról szó sem lehet. S Clermontné kétszer-

háromszor is elismételte magában ezeket a szavakat. Megmagyarázhatlan babonás félelemmel ragaszkodott ehhez a fogalomhoz: házasság, — mintha ebben az egy szóban kereste volna azt a varázsló erőt, melylyel képzelő tehetségének rendetlen csapongását le fogja tudni győzni. Oly dolgok villantak keresztül agyán, a mikre ezelőtt sohasem gondolt. Sejtelmes, merész, lehetetlen képek rajzolódtak lelki szemei elé; bátorságot érzett ahhoz is, hogy Fülöp meggyőződését egy betegesen érzékeny temperamentum tulhajtásának tartsa. S itt oly gyorsan, mint a hogy a villámfény suhan keresztül a felhők sötéttségén, jutott eszébe, hogy hátha még meg lehetne menteni az ifjut tévedésének következményeitől? Mert téved, téved... és segélyre szorul. Érzékenysége veszélyes utra fogja terelni, melyről csak fájdalmas szenvedések után kényszerül majd arra a helyes, mindenki által elfogadott, józan és természetes utra visszatérni, melyen évszázadok óta jár az emberi társadalom a nélkül, hogy a házasság lényegének helyes, vagy helytelen természetére nézve valakinek aggodalmi támadtak volna. S azonnal megtalálta az indokot is. — »Akár én leszek az, a kinek erre a feladatra vállalkoznia *kell*, akár más valaki a családból, — egyikünknek föl kell áldoznia magát«... Oly jól esett fülének ez a hang, melyet nyugtalan szive talált ki ébredő szerelme mentegetésére, hogy egészen átengedte magát a remény friss fakadásának,

— hisz ez az »önfeláldozás«, a melyre czélt, az édes önámitásra annyira alkalmasnak tetszett.

A női lélek csodálatos találékonyága Clermontnét se hagyta cserben. Irtózott attól a gondolattól, hogy le kell mondania mindarról, a mivel oly szívesen foglalkozott, de világosan látta kötelességét is, mely titkának eltemetését parancsolta. Büszkesége, önérzete, szemérme követelte, hogy tartózkodó maradjon és senkinek szíve bensejébe bepillantást ne engedjen. Nos, hát így lesz. Érintetlenül fogja megőrizni azt az erkölcsi alapot, mely létezését a társaságban és a családban eddig is biztosította, — de új czélt tűz maga elé, — egyezőt a család czéljaival, csak a végrehajtás módjaiban lesz egészen más. Ő is csak azt fogja akarni, a mit a család: Fülöp jövőjének biztosítását, mely közös édeke, közös boldogsága mindnyájoknak. Az eddigi figyelem azonban, melylyel az ifjút elhalmozták, nem elégséges. *Sibillá*-ja bizonyítja leginkább, hogy a társadalmi szokások akceptálásának módját, a társaság gondolkozását, megnyilatkozási formáját, s az emberek egymással való érintkezését Fülöp nem ismeri eléggé, különben sem az általános felfogások helyességével, sem a társadalmi morál egyszerű törvényeivel nem szállott volna szembe. Ily tévedésbe bizonyára csak a tájékozatlanság sodorhat egy oly előkelő tehetséget, mint az övé. Föl kell tehát valamely alkalmas gyöngéd módon világosítani, hogy thézisével egyedül áll, s az emberek közös meg-

győződésének megváltoztatása nagyon hálátlan föladat. Miért tenné ki magát gúnynak és megtámadtatásnak, ha arra semmi szükség? A ki különbözni akar a tömegtől, annak össze kell mérnie erejét a tömeggel, — s vajjon hányan maradtak győztesek ebben az ádáz harcban? A társadalomban élő ember úgy van megformálva, hogy a kivételeket nehezen tűrje. Először csak azt fogják gondolni róla, hogy érdekes ember, mert ime elég friss ötletei vannak, s sikerrel tudja izgatni a közönség hamar ernyedő idegeit. Ennyit már elért, s itt meg kell állapodnia. Ezt tanácsolja a józan ész és a tapasztalat. Ha tovább folytatja eszméinek guerilla harcát a megcsontosodott közfelfogás ellen, az emberek azonnal kimondják reá az utánczás vádját, s ezzel az eddig szívesen megnyilatkozó jóindulat is meg fog semmisülni.

A család egyik tagjának tehát magára kell vállalnia, hogy azt a sikert, melyet eddig elért, Fülöp ezután is megtarthassa. Az új eszmék termelésére hivatott tehetségnek nem föladata, hogy eszméit meg is érlelje; elég, ha a közönség közé dobja őket. Ha egyik vagy másik életképes, azt megérleli maga a közönség, — ha nem életképes, elpusztul önmagától. Erőszakolni, magyarázni, újra meg újra feltámasztani ugyanazt az eszmét mely egyszer már a tömeg közé pattant, nem ajánlatos. A közönséget csak addig lehet befolyásolni, míg nem veszi észre. Abban a pillanatban, midőn a térítési szándéknak

nyomára jön, vége a barátságának, s a nap krónikája egy modern apostol visszautasításával ismét gazdagabb lesz. — »Ha van némi hatásom reá — sutogta halkán a fiatal asszony, — úgy kötelességet teljesítek, ha tévedéséről felvilágosítom.«

S ennél tovább nem akart menni. A kötelesség . . . a kötelesség . . . Megmaradt a kötelességnél, hisz ez oly nemes, annyira félelmetlen magyarázata annak az érzelemnek, mely egész lényét átfogva tartja.

*

A kérdés csak az, hogy miképpen fogjon hozzá. Hiuságára, ambíciójára, vagy a népszerűség után való törekvésére számítson-e? Melyik megtámadhatóbb e három tulajdon közül, s vajjon lehet-e Fülöpre ilyennel hatni?

Visszaemlékezett a mult évi utczai tüntetésekre, melyeknek ő is tanuja volt. A tömeg éppen itt vonult el a Münszter-ház ablakai alatt. Egy népszerű államférfiút ünnepeltek. Ezernyi sokaság hömpölygött az utczában, — szép és izgalmas jelenet volt látványnak is. Fülöp nyugodt arczczal jártatta végig tekintetét a lelkesült sokaságon, s az ablakokat megszállva tartó női vendégek legnagyobb meglepetésére, mosolyogva jelentette ki, hogy az a férfiú, a ki népszerűségről álmodozik, s elérését élete egyik céljául tűzi maga elé, — sohasem alkalmas arra, hogy kormányozzon. Jó poéta lehet,

jó államférfiú csak akkor, ha a népszerűséget is közönséges eszköznek tekinti és semmi másnak.

Feliczia tante szalonjában az nap még sokat vitatkoztak erről a kérdésről, — az ifjut azonban nem tudták meggyőzni. Mosolyogva, szeretetreméltó makacssággal védte magát, s megigérte a hölgyeknek azt is, hogy felfogását egy hozzájuk intézendő nyílt levélben fogja megvédelmezni. A tréfát mindnyájan nevetve fogadták, s Fülöp néhány nap mulva csakugyan be is váltotta ígérését.

Clermondtné íróasztalához sietett. A »Nyílt levél« egy példánya neki is megvolt.

Milyen szerencse, hogy megtartotta. Tréfának készült, de hátha találni fog benne valamit, a mi nek most, egy év mulva, uj»kötelessége« előtt hasznát lehetne venni? Megtalálta a levelet és gyorsan, nyugtalanul olvasni kezdte:

... Valóban hölgyeim, irta finoman leplezett gúnynyal az ifju, — midőn önök minap az ablakok előtt annyi őszinteséggel mondogatták, hogy mennyire boldog lehet az ünnepelet, állván a körülötte viharzó szenvedélyek kellős közepében, egymaga torony a hullámok között, méltó nagysága e ritka pillanatában a bámulatra, — tisztelettel csodáltam az önök arczán meleg pirját az elragadtatásnak, s majdnem érezni véltem gyors lüktetését a minden csöppjében kihegyezett asszonyi vérnek. Legyen szabad azonban megjegyeznem, hogy a tömeg azután lassanként szerte oszlott, az utczák óráról-óra

csendesebbek lettek, s mire éjjél felé én tartottam hazafelé a klubból, már csak az éjjeli fuvalom játszott az aszfalra szórt papirosdarabkákkal, s az égbolton uszó felhők könnyü árnyéka lopózott végig a járdán.

Nem rösteliem bevallani, hogy midőn a nép a maga lelkesedésének oly tiszteletreméltó, annyira gyermekes kitörésével ünnepelte a miniszterium fejét, megszólalt bennem is az ő ember legtermészetesebb gyöngesége, s meglegyintette szívemet az irigység. Kit nem ragad el ez a közös faji vonás? A ki nem téved az égiek közé, hanem az iskola padjain szivja magába a földi kultúra bizonyos mennyiségét és egészséges, fogékony szervezettel vándorolgat a legegységesebb érzéki élet különböző változatai között, az végre is csak erőszakkal tépheti ki magát abból a határból, melyet a sokaság jellemző természetrajza mindnyájunkra egyenlő erővel gyakorol. Az általános háborgás perczeiben annyira egyformák, annyira közönségesek vagyunk, s oly csekély bennünk az ellentállás, hogy később nem kis mértékben megszégyenülve vetjük föl magunknak a kérdést: hát ugyan mire való volt ez a sok láz? De vajjon mit ér a felkavart tenger hatalmas hullámvérése között sulya a vasnak, — tudakolná elszomorodva a bölcs Gamliel és ingatná szégyenkező megvetéssel az ő fehér szakállát, mondván: bizony semmit sem ér, uram, sulya a vasnak, ha egyedül vagyon a vizek viharában, melyek játszanak véle

kényök szerint, miképpen gyöngé pehellyel az orkán. S egyszer csak szárnyára kapott, hölgyeim, a fantáziám... Nem fegyelmeztem sebes suhanását a végtelenségben; agyam munkájának az a része, mely a képzelő tehetség korlátozására rendelteték, különös, misztikus tunyaságban szendergett el.

Bámulatos gyorsasággal pusztult ki egész lényemből az emberi tanulékonyosság által megszerzett fogalmak legnagyobb része. Térről, időről, dolgokról egyszerre oly bizonytalan, annyira lehelletszerű fogalmam lett, mintha soha ezekkel a legegyszerűbb ismeretekkel nem foglalkoztam volna. A történelmi mult különböző korszakai, a geologiai primitiv törvények, a kultura mai előkelő állása, s az emberiség évezredes fejlődésének nagy műve annyira elfinomodva, oly pókhálószerű átlátszóságban révedezett bágyadt tekintetem előtt, hogy még a legkirivóbb csucsokat sem voltam képes többé felismerni, nemhogy az ezerféle határvonalak összesimulását, s egy-egy új, izmos történelmi, vagy földtani korszak kiválását megkülönböztethettem volna.

Homályos árnyék gyanánt lengett szemeim előtt egy kép. Ugy tetszett, mintha majd valamikor, talán egy percz, vagy évezredek után, — ki tudja... elfátyolozott elmém nem mérhette föl az időben levő különbséget... egészen más formája lesz ennek a sebesen rohanó gömbnek, melyet *Föld*-nek nevezett egykor az emberiség.

Ezek a csodálatosan sáppadt violaszinü köd-

foltok, melyek most usznak a lélegzésre alig alkalmas, ritka levegőben, nem voltak egykor sehol. Folyamok és patakok bő vize öntözte a föld legkülönbözőbb vidékeit, erdők, fák, bokrok, gazdagon tenyésző, ezernyi válfajra osztott növény és állatvilág népesítette be az országokra osztott földet, s véres háboruk borzalmairól regéltek különös meséket a nyomtatott könyvek. S hol vannak most a háboruk, vérbe és könybe fuladó iszonyaikkal, hol vannak az emberek, a kik e rémségeket előidézték, hol vannak fényes palotasoraikkal a városok, békés parasztjaikkal a falvak, virágos rétjeikkel a völgyek, juhnyájaikkal az illatos legezőkkel kínálkozó hegyek? Hol összes vivmányaival a tudomány, a műveltség, a szellem, a genie? Egyetlen eleven hang sem rezegteti meg a földet burkoló violaszínű köd molekuláit, melyek oly végtelenül fantasztikus alakokat rajzolnak a féllálom zsibbadt merevségében szunyadó lelkem elé.

Eltűnt belőlem minden testi élet. Ugy érzem, eltűnt és én igazat mondtam...

— Hahó! Egy ember! kiáltám, s megerőttem hallásomat, hogy megfigyelhessem hangomra a feleletet.

Valaki vissza kiáltotta: »Egy ember!« — E szózat azonban tulajdon szavam viszhangja volt, — méltatlan reá, hogy érdeklődésemet továbbra is ébren tartsa. Ragadjon tehát magával misztikus szárnyán e csodálatos játéka a szabadon eresztett

agyvelőnek és sodorjon magával a világegyetem legtitokzatosabb rejtelsei felé. S ime, képzelődés ez is, mint egész alakja a haldokló *Föld*-nek. Nincs megsemmisülés. Valamikor volt, megtörtént, folytatását hiába várja — emberek hijján — a természet, mely egyedül van. Elringat a levegő átlátszó homályában tulajdon fantáziám; millió kérdés pattan elém a színes ködfoltokból, de hiába keresnék ő rájuk felelet. Nem ad választ a megkeményedett, kiszikkadt föld, — időnek, térnek pusztulása kiölte az emberi organizmusból a fogalmak fölépítésének képességét, s megbénította az értelem egykori műhelyét is. Nem izgatja az idegrendszert semmi. A sivataggá változott föld fakó képe roppant sullyal nehezedik a testre. A gondolkodás kevély tehetsége tehetetlenül senyved az agysejtekben, s pillanatról-pillanatra észrevehetőbben sorvad. El fog jönni bizonyára az a percz is, midőn egyenlő lesz dermedtségében a lábaim alatt levő élettelen porréteggel. A vér lüktetése már is alig észrevehető. Mintha elvétné, hosszú időközökben mozdulna csak a sziv, s hajtaná szét az arteriákba kivánczozó piros patakocskát, e felséges foglalatját a régi emberi nagyság összes erőinek. Gyöngé sohaj gyanánt vivódik egy emlék a zsibbadó érzékekkel: ez volt valamikor a szerelem, mely fenntartotta egykor ide alatt az örökkévalóság egy darabját. Ez volt a régi hegedősök elragadtatott frázisai szerint egykor az emberiség hidja

az ég és a pokol között. Ez alkotta hasonlónvá a legutolsó páriát is a teremtő istenséggel, ösztönözte a jóra, megkerítette a bünre, eltöltötte nagy eszmékkel, hőssé, hérosszá emelte, s lesujtotta az aljasság legutálatosabb posványába. Jóságnak, bűnnek, ideáloknak és vétkezésnek egyaránt szolgáló halhatatlan erő: szerelem, — vajjon nem emberi tévedés és gonosz önámítás ez is, mint annyi más, a miről azt tanultam, hogy volt valamikor régen, ki tudja mikor, — s de volt-e...

Bocsánat, hölgyeim, önök bizonyára nem szívesen követnek engem a jövő ez óriási messzeségébe melyet jobb kifejezés hiányában ma sorsnak hívunk és nem törődünk vele tulságosan, különben a tele hold hatása alatt álló beteges szervezetek osztályába soroztatunk, s ez nem kellemes. Jól esik azonban némelykor, ha összes, magunkból vehető vigasztalásaink cserben hagynak és nem kínálkozik biztos rév gyanánt semmi, — elvándorolni a földről a fantázia birodalmába, s átugorván nagy könnyüséggel néhány ezer évet, oly pontról tekinteni le a földre, a milyenről tetszik. Különös alakulásokon formálódik át ez örült ugrás után az ember, — nyugodt szível, lehült idegekkel, fogvaczogva latolgatja mi furcsa földi dolgainkat és úgy megvigasztalódik, hogy szinte maga is megsokalja. Óh, hisz végre is csupa fantazmagória az egész! Egy képtelen milieu, melyre nem birünk ráismerni, s melyben oly eltikkadva kapkodunk lélegzet után,

mint a szárazra került halak. Elég egyébiránt, ha egy torony tetejéről tekint le alant maradott fajrokonaira az ember: csupa aprócska hangyát lát oda lenn a porban; próbáljuk meg azonban csak ötszáz méternyi magasságból letekinteni a méltóságos földre, s eltűnnek egyszerre a hangyák is a figyelő tekintet elől. Nem látni semmit, csak homályos vonalakat, — ezek az utcák, s egy csomó elmosódó, parányi, fehér szegélyű koczkát, — ezek a palotasorok, a város. Meg lehet nevezni, ha tudjuk, hogy az, — máskülönben oly könnyű volna összetéveszteni akár a kirgiz sivataggal is, melyet vékony homokerek osztanak részletekre.

Népszerűség!

... Vajjon meg szabad-e botránkozni a csillogászon, ha pecsétes köntösben, lyukas papucsban fogadja teleskópja előkelő látogatóit, s oly határozott megvetést nevel magában uralkodó érzelemmé az összes emberi bűnök és erények iránt, mely teljesen kiszakítja őt az erények és bűnök millió változataiból megformált társadalomból? Ah, hölgyeim, midőn önök a minap annyi hévvel örültek egy politikai kitünőség ünnepeltetésének, irigyelte bizony diadalát én velem együtt egy egész sereg triumphálni szerető ember, mert természetes, — ezen csak egy szentnek volna megütközni joga, hogy magunknak kívánjuk mindazt, a mi kellemesen legyezi a hiuságot és az ambíziót. Bizonyos azonban az is, hogy attól a pillanattól kezdve, midőn a társadalmi

viszonyok között praktikusan működő elmét a szabadjára eresztett képzelő tehetség dönti le trónusáról, a felizgatott idegek uralma egyszerre megsemmisül, s kicsinynek, üresnek, ostobának tetszik minden emberi nagyság, — szánalmas erőlködésnek az elme legragyogóbb találmánya, s oly bohócjátéknak a népszerűség ingerlő ünneplése, mely a kozmikus fogalmak óriási térfogataiba elmerülő bölcs csillagász megvetésére teljes mértékben meg van érve. Mily szörnyű felfordulás döntené halomba a földgömb összes instituczióit, ha valamennyi ember maga alatt látná azt a fajt és társadalmat, a melyben él és a melyben születésénél fogva tartoznia kell. Az agyvelők tartalmának különféleségénél fogva e katasztrófa természetesen örökre ki van zárva. Nekem azonban, hölgyeim, akkor, midőn élesebben talál megostromolni egy-egy intenzív hatás, többnyire ez az orvosságom, mely biztosan gyógyít a népszerűség vágyából is, az irigykedésből is. Megnyugodva, kissé lehangoltan, de teljesen kiábrándulva helyezkedem vissza fantáziám tartományaiból az aszfaltra, s képzeletben még akkor is kezemben tartom azt a kevéske port, mely a multat és jövőt — jövőnket foglalja magában, s szomorú intéssel figyelmeztet reá, hogy forogj még néhány évig hajszálnyi tengelyed körül ember, azután omolj össze és tápláld szénsávvval a növényzetet....

Clermontné halk sohajjal hajtotta össze a papirlapokat. Fülöp rövid elmefuttatása épp ellen-

kezőjét tartalmazza annak, a mire számítani vélt. »Ez nem jó, ez nem elég« ... suttogta elcsüggedve, miközben fiókjába rejtette a levelet, s becsengette a szobaleányt. A népszerűség úgy látszik sohasem fogja hivei közé hódítani ezt a fiatal embert, ki ily szárazon meg tudja mérni, hogy ez az édes földi mámor a valóságban mit ér. De hát mivel kellene visszahódítani külön utjáról a rendes utra? Hisz így csak távolodhatnak egymástól, s ha most nem történik elhatározó lépés a közeledésre, nem valószínű, hogy egykor találkozni fognak.

II.

Egészen más okokból, de ugyanígy gondolkozott Boronkai is. Mióta lehetségesnek tartotta, hogy Fülöp és Szerak között még »okosabb« viszony is kifejlődhet, szakadatlanul ezzel a kellemes lehetőséggel foglalkozott. Képzületben már előre mindent elrendezett. Ha Feliczia tante helyben hagyja a házasságot, annál jobb, — nem lesz azonban abban sem valami különösebb veszedelem, ha nem hagyja helyben. Akkor megtörténik nála nélkül is, de mindenesetre megtörténik, ha a fiatalok szeretik egymást. — »A csendes viz mossa a legmélyebb partot« ... dörmögte magában elégedetten a jó ur. Az ily csendes, nehezen hevülő férfiak, mint Fülöp, sokkal rombolóbb természetűek a szenved-

dély hatása alatt, mint a szangvinikus, könnyen és gyorsan lobbanó temperamentumok általában.

S számitani is biztosabban lehet reájuk. Nehezen vesztik el önuralmukat, ha azonban egyszer elvesztették, akkor szívósak, kitartók és hüek, mint bármely pánczélos lovag a mesés középkorban. A többi aztán csupa játék lesz, s csak Szerán fog mulni, hogy az történiék, a mit ő akar. Fel fognak virradni a régi boldog napok, s az új életmód puha kényelméből bizonyára ő is ki fogja majd venni a maga jogos részét. Egy Boronkai végre is Boronkai... nem tespedhet halála napjáig nyomorult hivatalában a gépolaj, kencze, lack, petróleum és tengelykenőcs rossz szagu rubrikái között?

Csak kissé lassan, csigalépésben formálódik meg ez a szerencse, — hetek óta nem történt semmi különös. Fülöp háromszor látogatta meg mindössze a viola-utczai lakást, Szerá sokszor elment ugyan hazulról, de sohasem adott semmiről számot. Még azt sem tudhatta meg, hogy hol jár ez a szófogadatlan leány, — pedig neki, a családapának talán mégis csak meg kellene mondani, hogy történt-e valami, s ha igen, — meddig kell még várni a döntő percze? ő vele persze nem sokat gondolnak. Ötödik keréknek tekintik a házban, Szerá is csak úgy, mint a felesége. Illik ez? Milyen feleség, milyen gyermek!... »Egyik hálátlanabb kigyó, mint a másik« ... dunyogta boszan-

kodva, s meglökte az utjába kerülő kopott ripszpárnás széket.

Boronkainé Szera kalapját illesztgette éppen a leány fején. Napfényes márcziusi délután volt. A rügyek fakadó félben, eleven, friss tavaszi élet indult pezsgésnek, — a föld megrázkódott téli alvása után, s mohón beitta fényét az érezhetően melegebbé váló napnak. Az átelleni kertben, hová a viola-utczai lakás ablakaiból le lehetett látni, szorgalmasan kötözgették az oltványokat, s néhány sváb kertész legény itt-ott már a rózsákat is kiszabadította a szalma és szárazlevél sirból.

— Ne lökdösd azt a széket! szólt rá Boronkainé, s lesujtó tekintettel nézte végig a derék urat. — Jó volna egyébiránt, ha eltisztulnál a hivatalba; öt percz mulva fél négy. Megérem, hogy még onnan is elcsapnak... nem volna csoda... éppen nem volna csoda. Jegyezd meg magadnak, hogy ha ez a gyalázat meg talál történni rajtad, rögtön meginditom ellened a válópert.

Boronkai elfintoritotta orrát, s az ablakhoz huzódott.

— Tán nem? kérdezte hangtalan, kicsinylő nevetéssel, miközben egymásután serczentette el, szivarját akarva meggyujtani, a gyufákat, s ledobálta valamennyit a padlóra az asztal mellé. — Szép oktatásban részesited a leányomat... mondhatom, gyönyörű! Nem csoda, ha egészen elvadul ebben a száanalomra méltó körben.

Szera kedvetlen arczczal kérte anyját, hogy ne feleljen. Azután felállt és a tükör elé lépett, melyből rózsásan kandikált reá egy csinos arczocska és két nagy meleg fekete szem. Szürke tavaszi öltözéke, hamuszinbe játszó, elegans kabátkája, s a pókháló finomságu világos fátyol, mely kalapja karimájához is hozzá simult, igen kedvező benyomást keltett. Boronkainé büszkén tekintett reá. Csinos leány, határozottan csinos leány. Kissé nagyon egészséges, — nem ártana, ha el is lehetne titkolni valamit gömbölyü vállaiból, de csinos, fess leány mindenesetre így is. A félrenyomott sarku czipőcskék szerencsét fognak hozni. Fülöp, ugy látzik nem rajong a »francia minták«-ért, különben már régen észrevette volna Clermontnét, vagy más nőt, a ki hajlékonyabb termettel dicsekedhet, mint az ő leánya. — Boronkai nyilván szintén ilyesmit gondolhatott, mert figyelmeztette Szerát, hogy tartsa egyenesebben a fejét. Hadd nézze meg jól, a ki akarja. Egy Boronkai mindig Boronkai marad, — méltó reá, hogy a közönséges emberek irigykedéssel nézzék, ha nő, tisztelettel, ha férfi.

— Ugyan ne izetlenkedj már megint! — utasította rendre az asszony, — nem vagyunk olyan hangulatban, hogy ostoba fecsegéseidet meghallgassuk.

— Tanulhatnátok tőlem, — felelte önérzettel a jó ur, s emelt fővel nézett nejeére, ki néhány hét óta feltünő engedékenységet tanusított. Néha két

nap is elmúlt, míg a harmadikon a régi családi vihar végre ismét kitörhetett. Boronkai észre vette ezt a változást, s gondja volt reá, hogy a maga javára magyarázza. Mindenekelőtt tágabbra igyekezett feszegetni azokat a férji jogokat, melyeket a hitves zsarnoki önkénye csunyán megnyirbált. Azután még tovább ment: magára disputálta, hogy kitünő tehetségekkel megáldott hitvese tőle várja Szera házassága dolgában a döntő lépést, s ez nagy mérvű büszkeséggel és önbizalommal töltötte el. Bátorsága annyira megnőtt, hogy már az elhasznált gyufákat is le merte dobni a földre a helyett, hogy félénk aggodalommal a kályha hamutartójához sétált volna velük.

Szera kezébe vette napernyőjét és elbúcsúzott.

— Isten veled, mama, szólt röviden.

— Isten veled, szívem! felelte nyájasan Boronkainé és megcsókolta a leányt. Olyan szép vagy, mint egy herczeg kisasszony!

Boronkai még édeskésebb hizelgéssel mondta: »Vigyen el engem az ördög, ha valaha elegansabb fiatal tündérkét láttam, mint te. Tudod-e gyermekem, hogy nagyon hasonlitasz Urbini Anna Máriához, a kinek arczképét Rómában, a Vatikán-képtárban láttam? Milyen arcz, milyen szemek, milyen termet! Szakasztott olyan ő rajta minden, mint rajtad. Büszke vagyok reád!« — S a derék férfiú súgva tette hozzá: »Adhatnál aranyos virágom öt forintot . . . holnap megadom« . . .

— Nincs, papa . . . felelte vállat vonva a leány.

— Fülöp mindig ad neked pénzt . . . firtatta Boronkai, s felkapta komoly arczkifejezéssel a szemöldökét. — Nem voulak felelősségre, pedig megtehetném . . . atyai jogaim szentek . . . De engedékeny apácskád vagyok, s esküszöm Szera, hogy holnap megadom, becsületemre . . .

A leány türelmetlenül rázta fejét.

— Nincs, papa. Nem adhatok.

— Ugy? Jól van, — dörmögte a jó ur és ismét visszament az ablakhoz. Hálátlan liba . . . gondolta keserüen, semmit sem lehet kicsikarni tőle . . .

Boronkainé a lakás ajtajában vetette föl ugyanezt a kérdést, de szintén eredménytelenül.

— Nincs pénzem, mama, — felelte neki is a leány.

— Miért nem kérsz? Kérni kell, kincsem és lesz . . . tanácsolta titkolózva az asszonyosság. Fülöp csupa érzékenység; bizonyosan adna, ha kérnél . . .

— Soha! — mondá elpirulva a leány s le-sietett a lépcsőkön.

Boronkainé mosolyogva nézett utána. Hogy elvörösödött, milyen izgatott lett egyszerre . . . Semmi kétség, itt történik valami, — a remény tehát egészen jogos. Itt fogják hagyni a viola-utczei lakást, ripsz butoraival, kopott szőnyegeivel, szük konyhájával és minden nyomoruságával együtt. Közeledik a hajnal . . . tavaszodik . . . A bimbó fakadás ideje eljött, s ugy látszik sokkal kedvezőbb

kilátásokkal kecsegtet, semmint remélni lehetett volna.

Szera alig várta, hogy lenn lehessen az utcán. Anyjának engedékeny nyájassága, s atyjának örökös ostroma pénz után, még kiállhatatlanabbá tette előtte az otthont. Mióta észrevette, hogy mit várnak tőle, nem tudott jó szemmel nézni még atyjára sem kit azelőtt alig vett számba, s inkább sajnált, semmint boszankodott reá. Egy idő óta egyébiránt maga sem tudott számot adni magának arról a sajátságos változásról, melyen egész lénye keresztül ment. Levertsége ritkán engedett föl; szomorúságot érzett, s gyakran oly türhetetlen idegesség vett erőt rajta, hogy sirni szeretett volna, mint egy gyermek. Egy éjjel, midőn álmatlanul rejtette arczát párnája csipkéi közé, s nem tudta izgatottságát legyőzni, hangosan is kimondotta, a mi gyorsabb keringésbe hozta véré, s egyszerre kitüzesítette arczát: »Ez volna a szerelem«... suttogta sebes lélegzettel, s oly szívesen ismételte másodszer is, annyira boldognak érezte magát, hogy vallomást tehet, a melyről Fülöp sohasem fog tudni. Nem, nem! Soha... Inkább meghal, sem hogy ezt a titkot valaha elárulja. Hisz még azt se tudná megmondani, hogy mikor lopózott szívébe ez az érzelem, mely annyi gyönyörrel árasztja el egész lényét, hogy csak fájdalommal gondolhat reá: mit hozhat neki a jövő?

Eleinte föltette magában, hogy legjobb lesz,

ha nem keresi többé a Fülöppel való találkozást. Nem várhat semmit a jövőtől, — jobb tehát ha menekülni igyekszik a varázslat alól, míg késő nem lesz. S oly jónak, tisztának, annyira nemesnek tetszett ez az elhatározás, hogy ragaszkodott hozzá, s valóságos félelemmel került el mindent, a mi gyöngévé tehetné volna. Napokig nem mozdult ki a szobából. Anyjának unszolásai csak megerősítették, — örült, hogy biztatják, legalább ellentmondhat.

Egy délután azonban megjelent Fülöp és ezzel egyszerre vége volt minden elhatározásnak. Sétálni hívta; elment és többé nem törődött az ellentállással. Megnevezhetlen dacz lopózott szívébe. Oly ellenállhatatlan ígézet vonta az ifju felé, a melynek kiirtása nem állt hatalmában, — átengedte tehát magát neki attól a pillanattól kezdve, midőn Fülöp látogatása tartózkodásának véget vetett és nem gondolt többé semmivel. — Mi vagyok én? gondolta fejét rázva, remegő ajakkal, — nem érdemes, hogy figyeljek magamra... nem vagyok semmi.

Ez a gondolat foglalkoztatta az egész uton, míg a plébánia utca felé tartott. Szomoruságot is érzett, de volt ebben az önvallomásban sok megnyugvás, s egy nagy csomó kellemes önámítás is. Maga elé idézte azt a nagy különbséget, mely közte és az ifju között volt, s valóságos mohósággal hitette el magával, hogy a távolság kettőjük között áthidalhatatlan. Fülöp oly magasan áll

fölötte, mint a nap, — azt pedig szabad szeretni mindenkinek.

S többé nem érzett különösebb lelkiismeret-furdalást, hogy ime ezuttal is jóformán minden cél nélkül siet a Münszter palota felé, a melyben Feliczia tante lakosztályát ma is csak oly óvatossággal fogja elkerülni, mint máskor.

III.

Fülöp elkísérte atyját a miniszteriumba, a honnan szintén gyalog szándékozott visszatérni.

Münszter feltünően vidám kedvvel beszélgett a fiával, a kaszinót azonban, hová rendszeren eljárt, egy szóval sem említette. Mialatt végig haladtak a városház-téren, hol a délutáni órák alatt is élénk ibolya-kinálat folyt, s onnan a plébánia templom mellett a Dunapartra értek, a legkülönbözőbb dolgokról emlékezett meg. Fülöp szívesen hallgatta atyját; — Münszter a legkitünőbb társalgók közé tartozott. Hivatali pályájának kimért munkaköre benne is megtompította ugyan azt a tehetséget, hogy előadását a szellem könnyed röppentyüivel fűszerezze... az államhivatalnok óvatossága és meggondolt korrektsége lépten-nyomon visszatartotta egy-egy bohóbb megjegyzéstől, mely már-már ajkára pattant... de előadásában annyi csipősség, s a komoly külszin daczára is, annyi

tréfás, egészséges megfigyelés volt, melylyel társaságát mindig élvezetessé tudta tenni. A hozzá hasonló férfiaknak mindig megvan az az előnyük, hogy tapasztalataikat az élet közvetlen benyomásaiból szerezhetik, — s routinejuk többnyire megvédi őket attól a nagy veszedelemtől, hogy bár egy pillanatra is közönségesnek látszassanak. Münszter semmiben sem különbözött a középszerű tehetségek tekintélyes tömegétől. Új ötletei, önálló eszméi ritkán voltak, — azokat az eszméket azonban, melyekkel foglalkozni akart, józan életfilozofiája rostáján tisztította meg a konkolytól, s majdnem mindig ki tudta belőlük választani a magot, mely a figyelemre méltónak látszott.

Fülöpnek feltűnt, hogy atyja nem említi a kaszinó legujabb eseményeit, melyekről más alkalommal szívesen elbeszélgetett, — kérdezésről azonban szó sem volt. Valószínű, hogy atyjának megvannak a maga okai a hallgatásra, s ha nyomozni akarná, talán az összefüggést is megtudná találni tartózkodása és jókedve között. Nem lehetetlen, hogy kártyázott és nyert. Nagyobb összeget, — különben nem volna ennyire vidám. Ismerte atyjának abbéli gyöngéjét, hogy a kártyázókat mindig elítélte ugyan, titokban olykor azonban maga is helyet foglalt a kaszinó baccarat-kompaniájában, s erős küzdelembe bocsátkozott a rendithetetlen nyugalom földi képviselőjével: Braniczki gróffal, kit démoni szerencséje miatt bacca-

rat-királynak neveztek fanyar hizelgéssel az áldozatok. Lehet, hogy tegnap ő maradt győztes, s nincs kizárva az sem, hogy éppen Braniczki nimbuszát nyirbálta meg. Bármiképp álljon is a dolog, abban hogy atyja semmit sem tud a Braniczki-Katalin viszonyról, kétsége nem lehetett.

— Hallottam, — jegyezte meg mosolyogva Münszter, hogy Wolff ezredes ma a tante után téged is meglátogatott, s harczias készsége maradványaival küzdött *Sibillád* thezise ellen. Mivel védted magad?

— Az ezredes kemény ember, — mondá az ifju, s szórakozottan tekintett végig a Duna rakpartjain, melyeken a gyorsan közeledő tavasz már megnyitotta a nagy forgalmat. — Őszintén szólva, — folytatta egyszerüen, — nem is törekedtem valami tulságosan, hogy zászlóm alá nyerjem. A ki nem fogadja el az idegen véleményt, az győzhetetlen a maga sáncaiban; senkinek sem lehet kedve egy oly vár ostromához, melyet a kővé keményedett megszokás vastag bástyája véd. Én különösen nem vállalkozhatom ily lehetetlen föladatra, mert legfőlebb csak azt ismételhethém, a mit már megmondottam, ez pedig nem tartozik a legkellemesebb dolgok közé. — Ne menjünk át csavargózósön a Dunán? Hamarabb oda érünk.

— Sietsz?

— Éppen nem.

— Magam is ráérek, — felelte Münszter,

s ezuttal sem fogadta el a megkezdett tárgy elejtésére czélzó kísérletet. Fülöp ujabban meglehetősen nehezen volt rábirható, hogy munkája thezisével foglalkozzék. Elunta a sok külön véleményt, melyekkel párbajra kellett volna szállania, s a folytonos ismétlés sem tartozott kedves foglalkozásai közé, — Münszter azonban ritkán mulasztotta el az alkalmat, hogy fiát a nézete szerint egyedül helyes társadalmi felfogás útjára visszatéríthesse. — »Ha méltányos akarsz lenni, — mondotta most is, be kell vallanod, kedves Fülöp, hogy ezt a te különös érzékenységedet az élet nem veheti figyelembe; legelemibbb erkölcsi paragrafusaink dőlnének össze, ha a társadalom is elfogadná a te álláspontodat, s tagjainak egy jelentékeny részét: az özvegyeket, másodszori házasság esetén egyszerüen kigolyózná a tisztességes társaságból, melyben az első férj oldalán joguk volt megjelenni. A másodszori házasságot megengedi a törvény, helyben hagyja a vallás, szentesíti a szokás és elősegíti minden állam, mely a faj szaporodásának biztosítását komoly feladatai közé sorozza, — s oda sorozza valamennyi. Ez ellen tehát kissé nehéz volna állást foglalni — a szinpadon kívül, mely első sorban mulató hely és csak azután és csakis annak, a ki akceptálja: szószék, a melyről kiki tehetsége szerint igyekszik meghódítani ékesszólásával az embereket.

— Soha sem kívántam sekitől, hogy hozzám hasonlítson, — felelte egykedvűen az ifju.

— De te kitartasz a thézis mellett?

— Igen.

— S fölveted másodszor is?

— Azt nem. Ugyanegy dologról kétszer nem beszélek. Egyéni meggyőződés dolga, hogy ki mit hisz.

— S ha téved?

— Magának árt.

Münszter nem volt meglegedve ezzel a rövid válasszal. Egy ideig hallgatva sétált fia mellett, azután ismét feszegetni kezdte a dolgot. — »Magának árt, az igaz, — de esetleg másokat is befolyásolhat, s azokért ő felelős« ...

— Kevés embert lehet befolyásolni, atyám, a hol érzelmekről van szó. A szerelmes épp oly könnyen elköveti a legbölcsebb, mint a legostobább dolgot, s az, a ki befolyásolásukra vállalkozik, nem sorozható a legbölcsebbek közé. Sokszor mondtam már, hogy igazatok van, ha egyéni felfogásom czáfolatául az életre hivatkoztak. Nem állítottam az ellenkezőt, — igazat adtam nektek, s magam is úgy tartom jónak, ha *másokról* van szó, a mint a társadalmi élet e kérdést megoldotta. De bocsánat, ha én készségesen elismerem, hogy igazatok van, — engedjétek meg nekem ti is, hogy ha rólam van szó, kizárólag az én egyéni felfogásomról, helyesnek tarthassam én is azt, a minek az ellenkezőjéről senki az én lelkemet nem fogja meggyőzni tudni. A meglevő szokások

megbontása óriási zavarokat vonna maga után, — ezt én épp oly jól tudom, mint ti, s ez okból szó sem lehet róla, hogy az emberek valaha az én álláspontomra helyezkedjenek, — sőt még többet engedek: határozottan veszélyesnek tartanám, ha egyéni érzelmeim a társadalomban általánossá válnának. Ennyi remélem, csak elég? Több hódolatot a fennálló szokások helyessége iránt nem lehet kívánni tőlem. — Az államra való hivatkozás mindössze az, a melyel nem értek egyet. Ne érts félre atyám, ha nyiltán kimondom, ebben az »özvegy«-i kérdésben a ti hivatalos álláspontotok a gyakorlatban nem sokat ér.

— Milyen irányban? kérdezte Münszter kíváncsian.

— Erkölcsi irányban és főleg ebben.

— Ah!

— Nem én vagyok az első, a ki ezt őszintén szemetekbe mondja, s bizonyára nem is az utolsó. Ha nincs ellenedre ez a szónoki gyakorlat, a mibe belementünk . . .

— Ellenkezőleg, ellenkezőleg! szakította félbe a tanácsos, s titokban örült, hogy ki tudta zavarni előbbi közönyéből fiát, — így még némi eredménye is lehet ennek a kellemes márcziusi sétának, ha ma nem, holnap. Fülöpnél nem vész el semmi, a legcsekélyebb impressziókat is megőrzi és addig bonczolgatja őket, míg lényegükről tiszta és helyes képet nem nyer. — Meglep ugyan egy kissé, —

folytatta Münszter, hogy a fenálló állami intézkedéseket ily kemény kritikával támadod meg, de hátha elég gyakorlati ismerettel rendelkezem arra, hogy törvényes intézményeink helyességéről meggyőzzelek. Halljuk tehát a vádat! Mi az, a mit véleményed szerint rosszul csinálunk?

Fülöp észrevette, hogy atyja inkább polemizáló hajlamának enged, midőn futólagos megjegyzésére azonnal készen áll a válasszal, de nem igyekezett kitérni a kérdés elől. Körvonalozta legelőször is az állami nyugdíjrendszert, a melynek rossz következményei annyira szembeszökők, hogy bizonyítani sem kell őket valami nagy apparatussal, — itt vannak mindenkinek a szeme előtt, csak meg kell látni.

— Még mindig nincs mit megvédelmeznem Fülöp, — szólt derült mosolylyal Münszter. Ezek oly általánosságok, a melyek... hogy is fejezzem csak ki magamat... inkább egy ugynevezett »nagy kaliberü« szónoklatba, vagy ujságcikkbe valók. Gyakorlati példákat kérek.

— Szolgálhatok azokkal is, — felelte hidegvérrel az ifjú. Tegyük fel, hogy egy szegény özvegy, a ki az államtól évenként hatszáz forint nyugdíjat húz, férjhez szeretne menni, s akad jóra való kérője is, a ki egy-két ezer forint hozománnyal szívesen nőül venné. Férjhez mehet ez az özvegy?

— Bármely pillanatban!

— Nyugdíját természetesen elveszti.

— El.

— Nos, hát ez az, a mit ti helyesnek vélték. Az özvegy megkapja nyugdíját, de csak a mig özvegy, — ha férjhez megy — elveszti. Ugyan mit gondoltok, hány özvegynek van akkora bátorsága, hogy férjhez menjen egy szegény kérőhöz, még ha szereti is és hány szegény ifjunak van kedve elvenni egy özvegyet, a ki házassága által minden nyugdíjigényét azonnal elvesziti? Ne feledjük, hogy ebben az esetben szegény emberekről van szó, de mert a tulnyomó többséget ők képviselik, föl lehet hozni bizvást általános természetű példának is. Azzal az egy-két ezer forintnyi hozománnyal az új férj talán egy kis üzlet, vagy iparág alapját vethetné meg, s ezzel meg volna vetve egy új, talán boldog családi élet alapja is, — honnan vegye azonban ez aránylag csekély összeget az özvegy, ha második házasságával még jogszerint megillető nyugdíját is elvesziti?

— Az állam csak a támaszra szoruló özvegyeket segíeyezheti. A ki férjhez megy közülök, az jól válassza meg, hogy ér-e vajjon az új támasz annyit, mint az, a melyről le kell mondanania.

Fülöp vállat vont, — erre nem tudott elég banális választ találni. Münszter ellenben meg volt győződve róla, hogy kifogástalanul állította föl a tételt. Vagy nyugdíj, vagy férj, — egyik a kettő közül. Az államnak végre is nem lehet föladata, hogy az özvegyeket második férjük oldalán is ol-

talmába vegye. Az új férj, ki önként magára vállalja a házasság jogaival együtt annak terheit is, ezzel egyszersmint az állam kötelességét is elváltalta. Természetes egyszerűséggel következik tehát ebből az is, hogy abban a pillanatban, midőn valamely özvegy egy második férj hitvesévé válik, közte és az állam között minden kötelék önként megsemmisül.

— S az állam, felelte ismét visszavonulva iménti egykedvősége mögé az ifju, — maga állja utját e merev rendszabály alkalmazásával, hogy nyugdíj élvező özvegyei ismét részt vehessenek a családalapításban, a minek előmozdítása szerinted is az állam egyik fő feladata volna. Miért nem engeditek meg, hogy az özvegy így szólhasson hozzátok: férjhez akarok menni, de ez csak úgy volna lehetséges, ha legalább kétezer forint hozományom lenne. Adjátok meg nekem ezt a 2000 forintot és én lemondok egész nyugdíjamról. Mit gondoltok, nem nyerne-e ezzel az állam?

— Ez tehát olyan barátságos kiegyezés féle volna?

— Mondjuk, hogy az. S a nyereség egyszerre kettős. Az állam [megadja a lehetőséget egy új család alapításához és megtakarítja a nyugdíj kétharmadát, mert ha egy özvegy csak tíz évig huzza az évi hatszáz forintot, ez már hatezer forint. Van még egy harmadik szempont is, a legsúlyosabb. Ha az ilyen özvegy beleszeret egy szegény fér-

fiuba, a ki pénz híján nem veheti el és sem arra nincs elég lelki ereje, hogy szenvedélyét le tudja győzni, sem arra, hogy nyugdíjigényét elveszítse, — ugyan kérlek, mi következik ebből? S ily esetet ezer meg ezer számra össze lehet gyűjteni, — előfordul mindenütt, minden nap. Ki az oka? Ki hajtja erkölcstelenségbe a csekély ellentállásra képes nőket azzal, hogy elzárja előlük a morális szerelem lehetőségét?

— Mi.

— Ti, az állam, — felelte hidegen Fülöp. Tréfát is lehet ezzel a kérdéssel üzni, — folytatta atyja mosolygó arczára czélozva az ifjú, — de talán nem egészen alkalmas reá, hogy észrevétlenül lehessen mellette elhaladni. Vannak dolgok, a melyek hangosan kiáltanak; ez is közülök való. Miért nem halljátok meg? Bocsánat, sejtem, hogy ismét az ujságokat akarod előhozni. Nem bánom, hivatkozzunk az ujságokra, de mondjuk ki mindjárt azt is, hogy azoknak a derék fiuknak, kik emellett a kiáltó kérdés mellett már évek óta ütik a nagy dobot, ezuttal tökéletesen igazuk van. Meg nem foghatom, hogy miért nem akarjátok ti is komolyan venni ezt a komoly kérdést? Csak nem az ujságok tartanak vissza? Manap egyébiránt minden lehetséges, még az is, hogy nektek odafenn a miniszteriumokban semmi sem tetszik, a mit nem ti kezdeményeztek, hanem a sajtó.

Münszter folyton jókedvű maradt. Moso-

lyogva, derült tekintettel hallgatta fiát, s inkább szelid ingerkedés gyanánt jegyezte meg: »Mióta vagy ily feltűnő barátságban az ujságokkal? Eddig más volt köztetek a viszony. Ha jól vagyok informálva, nem örvendez valamitulságos népszerűségnek.«

— Az információ helyes, most azonban talán nem rólam, hanem egy súlyos társadalmi nyomorúságról van szó, a melynek megszüntetését tőletek kellene várjunk.

— Lehetetlen kedves Fülöp, lehetetlen...

— Mindaddig, míg nem fogtok hozzá.

— Mindaddig, míg a nyugdíjtörvényt a parlament meg nem változtatja.

— Vessétek föl az indítványt...

— Mi? A miniszterium?

— A miniszter.

— De ha nem gondol vele?

— Tanácsoljátok neki ti.

— Furcsa volna... mondotta egy kis gúnnyal Münszter; ilyet csak az vethet a szemünkre, a ki a mi kitűnő, beskatulyázott hivatali rendszerünket nem ismeri. Mi, édes barátom, tanácsosai vagyunk ugyan a miniszternek, de soha sem szoktunk neki tanácsot adni. Ha akad valamelyes jó gondolatunk, azt magunknak tartjuk, ha a miniszternek van nagyritkán egy-egy jóra való gondolata, azt szintén magának tartja. Nem tudunk egymás gondolatairól semmit, s megvan az a kellemes megnyugvásunk is, hogy az ország sem tud róluk semmit.

Fülöp meglepetve tekintett atyjára. Ez a hang annyira idegen és szokatlan volt a fülének, hogy önkénytelenül is magyarázatot keresett reá. Az udvarias, pontos, szűkszavú államhivatalnok eddig sohasem gúnyolódott ily éles szavakkal a maga állásáról, s a miniszterről is csak vagy igen ritkán, vagy egyáltalában nem lehetett tőle megjegyzést hallani. Az ifjú nem tudta elképzelni, mi változtatta meg ily feltűnő gyorsan atyját. Le akar mondani hivataláról? Eddig semmit sem említett ilyesféle tervről. — Münszter észrevette fia megütkezését.

— Különösnek találod, a miket mondtam? kérdezte csendesebb hangon, elkomolyodva.

— Azt nem, de . . .

— Nem voltál erre a kitérésre elkészülve . . . Pedig még ki szeretnék térni egy másik dologra is, föltéve természetesen csak úgy, ha nincs ellenedre, hogy ezt az »özvegy«-kérdést, hivatalos nyelvünkön szólva, »alkalmazott részében« is megbeszéljük. Ezzel, a mit most tudomásodra fogok hozni, megkértem ugyan egy egész hónappal, de őszintén szólva . . . folytatta vontatott hangon, gondosan megválogatva a szavakat, — nem voltam egészen tisztában vele, hogy miképpen kellene hozzá fognom. Most sem tudom, de most már nem halaszthatom tovább. Kedves Fülöp, — sohase hizelegtem magamnak azzal, hogy a női lélek megismerésének tehetségével én is rendelkezem. Ez nehéz és veszélyes studium, — nem értek hozzá. Nem is próbál-

tam megtanulni. Boldogult anyád igazi szent volt, — tiszta, átlátszó, mint a legnemesebb gyémánt — sohasem voltam oldala mellett rászorulva, hogy lelkének sokféle megnyilatkozásával számot kellett volna vetnem. Szóval, nem tudok olvasni az emberi szivben és nem is arrogálom, hogy meg bírnám tanulni, ha akarnám, — mert nem volnék képes reá. Várj, kérek, mindjárt rájövök arra is, a mihez ezt a hosszadalmas bevezetést előre bocsátottam. Clermontnéról van szó...

Fülöp egykedvű tekintettel nézett le a Dunára. A lánczhidon haladtak végig a budai oldal felé.

— Hallgatlak, atyám, — felelte nyugodt hangon. Münszter homlokán megjelent egy könnyü felhő.

— Ezért kértelek, — szólt észrevehető óvatossággal, — hogy így séta közben, ebben a kellemes napfényben, s a zajban, mely szórakoztat, s lágyabbá teszi a szavakat is, valamivel könnyebben fog menni... Láthatod azonban, hogy ez előre kiszámított staffage mellett is mennyire nehezen tudom a helyes kifejezéseket megtalálni, pedig oly egyszerűnek látszott az egész. Nem a tante szócsöve vagyok.

Fülöp nem tudta visszafojtani a nevetést. Ez az utolsó gyors, majdnem mentegetőző megjegyzés annyira jellemző volt arra az egész viszonyra, melyben a család tagjai a tante személyéhez állottak, hogy akaratlanul is sok komikumot talált benne. Ime atyja, a közel ötven éves, előkelő ál-

lami tisztviselő, szükségesnek tartja előre bocsátani, hogy *ezuttal* nem szócsöve a matrónának. — »S ha az is volnál, atyám, — felelte gyöngéd tekintetét vetve atyjára, — azt hiszed, hogy akkor kevesebb figyelemmel lennék arra, a mit nekem mondani akarsz?«

— Nem, kedves Fülöp, — más kapcsok fűznek hozzád, semhogy ilyesmi valaha eszembe jutna. Előre kellett azonban bocsátanom ezt a megjegyzést, mert a mit közölni akarok veled, az kizárólag az én megfigyelésem és senki másé. — Nehány hét óta gyakrabban érintkezel Boronkaiékkal?

— Voltam néhányszor náluk.

— S Szera nálad?

— Igen.

— Láttam egy párszor. Gyakrabban találkozál Katalinnal is.

— Vele utoljára, — felelte ridegen az ifju.

Münszter nem látszott figyelni erre a kemény hangra. Megérezte ennyiből is, hogy fia és Szeniczzeiné között komolyabb összeütközés történehetett, a melylyel ezuttal hiába akarna foglalkozni. Fülöp valószínűleg kitérne a válasz elől, s ezzel megzavarná a másik dolgot is. Megmaradt tehát a maga ösvényén és leghelyesebbnek találta, ha kerülgetés nélkül, egyszerre kimondja azt, a mit egy hónap óta habozott megmondani. Bevallotta magának, hogy nem diplomata tehetség; nem tud nyomra vezetni úgy, hogy saját személyét távol

tartsa, s e finom refinement hiányában bizonyára már eddig is unalmas volt.

— Figyelek Juliára, — kezdte élénken, — s azt tapasztaltam, hogy a tante aggodalma jogos.

— Azt hiszed?

— Bizonyosan tudom. Szeret valakit...

— Szeret... Clermontné...

— Igen. Téged.

— Engem? Kérdezte mosolyogva az ifju, s nyugodtan, meglepetés nélkül intett tagadó mozdulattal nem-et. Bocsánat atyám, nincs oly titok a világon, a melylyel ne lehetne zavarba hozni az embert, ez a titok azonban, a melynek közlését szükségesnek láttad, erre a szerepre nem alkalmas.

Münszter nem engedte kisiklani kezei közül a kérdést. El volt határozva, hogy megfigyelését Fülöp tudtára fogja adni, s a kedvező alkalom itt volt. Ragaszkodott tehát hozzá, s egyenesen a dologra tért.

— Nem czélom, hogy zavarba hozzalak, — annál kevésbbé, hogy meglepetést okoznak neked. Tisztában vagyok vele, hogy sem az egyik, sem a másik nem sikerülne. Lehet, hogy csak azt ismétlem, a mit te már magadtól is kitaláltál...

— Nem, atyám, nem...

— Ugy értem, hogy Clermontné vonzalma előtted nem lehet titok.

— Tévedsz, atyám.

— Meglehet, de talán nem egészen, — felelte

most már némi idegességgel Münszter, s fia karjába fűzte karját. Megállt a lánczhid budai oldalán, s úgy beszélt tovább. — Lásd kedves Fülöp, nekem nincs oly gyakorlott szemem, hogy egy aszszony érzelmi világának megváltozását a legapróbb tünetekből is észre tudnám venni. Ehez a lelki analízis biztosságára és nagy tökélyére van szükség, — a melylyel én soha sem rendelkeztem. Nekem élesebben kihegyezett tünetekre van szükségem, hogy a magam egyszerű diagnózisát megállapíthassam. Oly jeleket tudok csupán meglátni, melyek az oly elmét is izgatják, mint a mienk, kik sem fantáziával, sem a lelki csápok érzékeny fegyverével nem vagyunk megáldva. Clermontné szolgáltatott ily jeleket, lényének megváltozását tehát nekem is észre kellett vennem. Ne ints, kérlek, másodszor is nem-et, mert nincs igazad. Őszintén hiszem, hogy nincs. S nyíltan kimondom ime azt is, hogy engem ez a fordulat nem lepett meg. Vártam reá. Sejtettem, hittem, hogy be fog következni, s ez tartott vissza mindenkor attól, hogy a tante — szócsöve legyenek. Megmaradok ennél a kifejezésnél: szócső. Azzá kellett volna lennem; te tudod azonban legjobban, hogy nem voltam az. Oly kényes dologba, mely kizárólag a te egyéni benső életedet érinti, sohasem óhajtottam befolyjni, s ezt a szabályt mindig meg is tartottam. Függetlenül gondolkozó, minden tekintetben és minden irányban önálló férfinak akartalak nevelni, s hogy

azzá váltál, arra mindenkor büszke leszek. Most azonban itt van ez a nehéz helyzet... nem tagadom, hogy nekem is aggodalmaim vannak, s ez talán érthető is? Szerencsésé, boldoggá akarunk tenni mindannyian, az egész család. Te vagy a mi erőnk. Reád akarunk támaszkodni idővel valamennyien, mert senki sincs a család tagjai között, ki a hozzá fűzött reményeket oly biztosan be tudná váltani, mint te. Mi lesz azonban ezekből a mitokban is, nyiltan is szeretettel melengetett reményeinkből, ha nőül veszed Juliát, s ezzel ugyanabba a szegénységbe sülyedsz, a melytől évek óta félünk, s a mely úgy látszik még is csak be fog következni.

— De atyám, kérlek...

S Fülöp nevetve védte magát. Nem tudta megtalálni a helyes választ, nyugalmát is csak nagy erőfeszítéssel volt képes annyira megőrizni, hogy Münszter ne vegye észre rajta a változást, — de meg akarta nyugtatni atyját mindenáron. A szeretetnek és a férfias ragaszkodásnak az a nemes tüze, mely atyja szavaiból feléje áradt, elérzékenyítette és mélyen meghatotta. Valóságos mohósággal kereste tehát a szavakat, hogy elsimithassa homlokáról azt a gondteljes redőt, mely őt vádolta. — Házasság közte és Clermontné között? Az ő ismeretes princípiumával és a Clermontné nőies tartózkodásával? Nem, nem... Ez a föltevés legalább is el van hamarkodva. S kölcsö-

nős vonzalomról sem lehet talán beszélni, midőn régi, majdnem idegesen ellenszenves viszonyuk — Münszter vállat vont és kezét nyujtott az ifjunak.

— Ma még igen, de holnap... Mindegy! Isten veled! Sohasem szorultál a mi tanácsainkra, s ez egyelőre szintén biztosíték. Meg leszek elégedve, ha minden úgy fog történni, a mint ma te gondold, de nem fog meglepni azt sem, ha épp ellenkezőjét fogom tapasztalni annak, a mit most állítottál.

Münszter megszorította fia kezét és elvált tőle. Fülöp vidám arczczal emelte meg kalapját, s gyalog indult vissza a lánczhidon.

TIZEDIK FEJEZET.

Mennyire igazuk van azoknak, kik azt állítják, hogy az érzelmek fejlesztésében gyakorta a környezeté a döntő szerep. Az emberi szív igen sok esetben zárná magába és temetné el a keletkező érzelem első, gyöngé csiráját, ha magára volna hagyva. S itt alig van némi különbség érzelem és érzelem között. A szenvedélyes harag épp úgy kilobban, ha semmiféle külső befolyás nem ingerli, mint a szerelem, melyet magára hagynak, s a környezet hatásán kívül kerül. Fülöp soha sem vesztette el helyes érzékét a figyelme elé kerülő momentumok gyors megítélésében; igazat kellett tehát adnia ezuttal is annak a végzetes szerepnek, melyet Echegaray *Galeotto*-jában a környezet játszik végig a szegény Ernesto és az ártatlan Theodóra megejtésére, kik vétkezés nélkül, jó formán akarataik ellenére kerülnek bele a bukásba, a környezet rágalmainak esvén áldozatul. A rágalom szó ebben az esetben ugyan tulságosan erős, a helyzet azonban majdnem hasonló. A tante és akörnyezet gondoskodott róla, hogy Clermontnéról egy napig

se legyen alkalma megfeledkezni. Még Katalin, ez a szerencsétlen teremtés is, a kinek czinizmusa arczába kergette a vért, reá czélozgatott, s feljogosítva érezte magát arra, hogy intse — őt — a veszélytől . . . Nem is beszélve a tanteről, atyjáról és a többiekről.

Mig végigment lassú, sétáló léptekkel a rakparton, újra meg újra össze gyűjtötte a helyzet valamennyi szálát, hogy tiszta képet nyerhessen róla. Mitől féltik? Attól senki sem félti, hogy szenvedélyt ébreszt a fiatal asszonyban, a melynek esetleg ő is könnyü zsákmánya lehet, — hanem a házaságtól, mely anyagi bajokat zuditana fejére és megfosztaná a függetlenségtől. A család szemében tehát csak a vagyon a döntő ok, — kizárólag ez és semmi más. Az ő lelkének hitével, érzelmeivel szenzibilitásával nem vetnek számot, — ezek a szempontok mintha nem is léteznének. S Fülöp megszegyenítve vetette föl magának a kérdést, hogy vajjon mit gondolnak róla: annyira kiskorúnak tartják e, hogy megóvására szövetséget is hajlandók kötni, vagy oly napraforgó jellemnek, ki ma a legnagyobb könnyüvérüséggel dobja félre azt, a mit tegnap még tiszteletben tartott? Ha azt ismételtették volna neki, hogy Clermontné is özvegy, tehát bele tartozik abba a thézisbe, melyet a *Sibillá*-ban fölállított, ezt az indokolást bizonyára elfogadta volna, — a család azonban kizárólag a pénzbeli hátrányokat emlegette, Clermontné vagyontalanságára

hivatkozott, s ez megszegényitette az ifjut. Hisz ebbe mintha hallgatólag azt is bele értenék, hogy nem tartják elég erősnek arra, hogy egy szegény hitvesért diadalmasan meg tudná vivni az életnek harczát. — Mialatt atyja hosszadalmas előadását meghallgatta, nehányszor már-már ajkán lebegett a válasz, hogy ha Clermontné hajadon volna és nőül akarná venni, a vagyontalanság egy pillanattig se tartaná vissza. Van annyi ereje, hogy egy darab kenyeret mindig meg tudna szerezni kettőjük számára, a család segélye nélkül is. a melyet nem venne igénybe soha, — s van annyi büszkesége is, hogy hideg vérrel viselné el a legnagyobb nyomort azért a nőért, kit lelke őszinte szenvedélyével nevezne hitvesének. — Viszásnak ítélte helyzetét a családban, s ezuttal ismét első tervének kivitelével kezdett foglalkozni. Ha elhagyja a Münszter házat, s még legapróbb szükségleteit is maga igyekszik megszerezni, akkor valószínű, hogy meg fognak nagyon neheztelni, de lassankint belenyugosznak abba is, hogy teljesen függetlennek tekintsék, a ki senkinek azért, a mi jót, vagy rosszat tesz, felelősséggel nem tartozik. Be fogják látni, hogy aggodalmuk feltétlenül alaptalan volt: Clermontnét látni sem fogja többé, nem azért, mert a szegénységtől fél, hanem azért, mert soha sem fogja önmagát arczul verni egy oly lépéssel, mely kijelentett meggyőződésével homlokegyenest ellenkezik.

S Fülöp addig forgatta ezt a tervet, míg el-

határozással érlelte: el fogja hagyni a házat és külön költözik.

A tantenak bejelenti még ma, — hadd tudják meg minél hamarabb; Clermontnének...

— Neki is meg fogom mondani, — mormogta elgondolkozva, roszkedvűen. Nem jól érezte magát, valami hiányzott lelke rendes harmóniájából. Egy szin, egy vonás, mely eltűnt és nem tudta megtalálni. Ugy tetszett, hogy elhatározása meg fogja sérteni a hölgyet. Mintha nyíltan, tüntetve akarná értésére adni, hogy elmegy, mert semmi sem tartja vissza, még a gyöngédség sem. S van ennél még egy kényesebb oldal is. Figyelembe kellene vennie Clermontné föltevését is. Hátha majd azt fogja gondolni, hogy azért hagyja el a családot, mert érzi, hogy menekülnie kell? Ha magát fogja okozni a szakításért, s esetleg megelőzi? Mit tegyen akkor? Nyíltságról szó sem lehet. Ez oly durva megbántás volna, a melyre gondolni sem akar. Meg kell tehát tartania abban a tévedésben, hogy miatta hagyja el a Münszter-házat. Ha azt fogja hinni, hogy a menekülésnek szükségét érzi, mert veszélyesnek tarja a közelséget, ez hizelegni fog szívének, s kiengeszteli, megnyugtatta jobban, mint bármi más. Ha azonban van némi igazság abban a megfigyelésben, melyet atyja az imént tudtára adott, akkor

Mit teszek akkor? kérdezte magától nyugtalanul.

Ösztöne nem támogatta a föltevést. Clermontné eddig legkisebb jellel sem árult el iránta melegebb érdeklődést a réginél, melynek a vonzalomhoz ugyancsak kevés köze volt. S ezt az új nyomot hiába is kutatta tovább, — bármely irányból próbálta megközelíteni, homályos, megbizhatatlan föltevésnél egyebet sehol sem talált.

Félóra mulva, abban a szűk utczában, mely a plebánia templom mellett a városház-térre vezet, Szerával találkozott, s ez a véletlen ma különösen megörvendeztette. Megszabadulhat kellemetlen töprengésétől, mely semmi eredménnyel nem biztatta. Kissé bele is fáradt elméjének e meddő megerősítésébe, — jó, ha fölhagy az egésszel és nem keres bizonyítékokat oly dologra, mely valószínűleg csak atyja fantáziájában elevenedett meg. — Szerafin szintén azonnal észrevette az ifjút; mosolyogva jött feléje, s kezét nyujtotta: »Azt hiszed úgy-e, hogy véletlenül találkoztunk? — kérdezte nyílt tekintettel, számítottam rá, hogy találkozni fogunk«.

— S ha nem találkoztunk volna?

— Oh, dehogyan nem! Mindig ugyanazokon az utcákon térsz vissza, a melyeken elindulsz. Már megtanultam és nem tévesztem el. Voltam nálatok is. A kapus azonban fölvilágosított, hogy atyáddal együtt távoztatok el. Lejöttem tehát a villamos kocsin az Akademiáig, onnan a Dunasoron elmentem egész a vigadóig, ott bekanyarodtam a Mária-Valeria utczába, fölkerültem a váczi utczába, s most

ime itt vagyok. Oly gyönyörű idő van! Valóságos élvezettel sétáltam, s megis néztem ám minden új kirakatot. Engem is nézegettek és erre büszke vagyok.

Szera nevetve intett. »Azért akartam veled találkozni, folytatta félrenézve, s meglassította lép-teit, hogy előkészítselek egy boszantó dologra.... Meg kellett előzőnöm a papát«...

Fülöp szívesen legeltette szemeit huga elega alakján, — alig lehetett ráismerni izléses, csinos öltözékében a régi szeleburdi leányra. Hamvas, telt arcza, mozdulatainak kissé hintázó, asszonyos vontottsága, s a minden pillanatban változó, gyors szemjáték egész sajtászerű bájt kölcsönzött lényének, mely érzéki hajlamainál fogva meglehetősen alászállította ezt a tisztán esztetikai gyönyört, melyet egy szép nő látása az első pillanatban nyujtani szokott. Szépsége semmiféle más szépséghez nem hasonlított. Egyéni, különösen jellegzetes volt a harmonia is, melyben egész alakja összeolvadt. A szobrász és festő szeme bizonyára oly hibákat fedezett volna föl rajta, melyek a szépségről alkotott antik szabályokkal merőben ellenkeznek. Az a sajátos báj azonban, mely egész lényén előmlött, mozdulatainak kis leányos ügyetlensége, s ezzel szemben alakjának kifejlett, kerek, szép arányai, melyeket öltözékének angolosan őszinte szabása még inkább kitüntetett, le tudta kötni még Fülöpöt is, pedig ő már hozzá szokhatott volna.

Szera nem nézett az ifjura. Egy pillanatig hallgatva lépegetett oldala mellett, látszólagos kíváncsisággal nézegette a kirakatokban felhalmozott pompát, — azután megint visszatért a félben hagyott tárgyhoz. — »Egy kicsit félttem is már, — mondotta halkán, — hogy papa megtalál előzni, s te majd azt fogod gondolni rólam, hogy beleegyezésemmel történt«...

— Miről beszélsz, Szirén?

— Atyámról, a ki valószínűleg meg fog látogatni.

— Máskor is megtette.

— Most egyébről van szó. Ostobaságot akar csinálni...

— Nem értelek.

— Mindjárt... Megmagyarázom Fülöp, azért jöttem, — de itt az utcán... Még meg találná hallani valaki.

— Öt percz mulva otthon leszünk. Feljössz?

— Igen.

— S olyan nagy titok az, a mibe be akarsz avatni?

— Inkább csunya... felelte a leány.

E közben bekanyarodtak a plébánia utcába, s néhány percz mulva a Münszter-házban voltak. Fölhaladtak az emeletre. Szera közvetlenül a folyosón elhelyezett széleslevelü páfrányok és pálmák mellett lépett be a Fülöp lakásába vezető ajtón, oly gyorsan, a mennyire csak feltűnés nélkül lehe-

tett. Az ifju azonnal észrevette ezt az óvatosságot, de már hozzá volt szokva s szó nélkül hagyta ezuttal is. Nehányszor tudtára adta, hogy hozzá sem nem szokás, sem nem szükséges belopózni, — Szerá gyerekes titkolózása azonban ugy látszik javithatatlan, s hozzá tartozik lénye kiegészítő vonásaihoz.

Benn a teremben Fülöp átvette huga kalapját, lesegitette róla a testhez álló séta-kabát-kát, s bezárta az ablakokat. Szerafin leült a kerevetre s keztyüjének kigombolásához fogott. — »Ez az egyetlen hely, — szólt futólagos mosolylyal, — a hol jól érzem magam. Tudod-e, hogy mindig erre a gyönyörű diványra gondolok, ha a mi ripsz butoraink elkészeritenek? Itt minden oly kedves és szép... annyira barátságos, szinte jobban esik a lélegzés is«...

Fülöp nevetve fogadta ezt a naiv dicséretet. Szerá őszintén beszélt. Egész arcza sugárzott az elégedettségtől, mely ebben a diszkrétén fényes környezetben, e kitünő izléssel berendezett mályvaszinü butorok látására eltöltötte.

— Halljuk most a nagy titkot, Szirén.

— Mondtam már, hogy nem nagy, csak csunya, — felelte a leány.

— Atyádról van szó

— És rólam.

— Megboszantottad valamivel?

— Dehogy! Mostanában nem tehetek olyat

a miért megszidnának. Mama kényeztet, kedvemben jár, — a papa nem különben. Nagyon furcsa ez. Emlékszel, midőn egyszer egy különös asszony-ság járt itt a leánykájával, a kit nálad akart hagyni?

— Emlékszem.

— Akkor éreztem magam úgy, mint most. Nem tudom megmondani hogyan... de nem jól... Azt a kifestett arczu, gyászoló papagály asszonyt akkor oly szívesen kidobtam volna...

— Nem győznéd, sokan vannak.

— Remélem, nem jött azóta még egy?

— Azóta nem, de még jöhet. Térjünk a dologra, Szirén, miért vagy rossz hangulatban?

— A papa miatt. Képzeld, meg akar látogatni, hogy megtudja, mint vélekedel rólam... szólt halkán, s mélyen elpirulva sütötte le a szemét. Fülöp közelebb huzta székét, s mosolyogva bátorította. Nem kell komolyan venni, a mit Boronkai beszél.

— De ő komolyan veszi... mondotta ajkait harapdálva, remegő, ideges hangon a leány. — Nem tudom, miről suttognak a mamával, de sejttem, hogy rólad és rólam van szó... Fülöp, édes Fülöp... s Szera könyörögve emelte szemeit az ifjura, — hidd el, hogy én ártatlan vagyok ebben a dologban, ők suttognak róla, ők remélnék olyasmit, a mi lehetetlen... Azért bánnak most velem olyan kényeztetve, mert azt hiszik, hogy majd

visszakérhetik tőlem, ha oly helyzetben leszek, hogy őket is kiemelhetem a szegénységből. Bár inkább a régi szidásokat hallanám! S nem tehetek ellene semmit. Ha néha kifakadok, a mama rögtön készen van a válasszal: »Sohse tetesd magad, gyermekem, ugy is tudom, hogy van eltitkolni valótok, hanem majd csak megtudjuk egyszer mi is.« Mit lehet erre felelni.

Fülöp elhagyta helyét, s szórakozottan járkált a teremben. Szera félénken leste minden mozdulatát, s hol türhetetlen forróságot érzett, hol egyszerre elhalaványodott, mintha minden vére szívébe futott volna össze.

— Kedves Szirén, — szólt végre az ifju, s iróasztalához támaszkodva rendezgetett a papirosok között. Szüksége volt erre a mozdulatra, — félt, hogy észre lehet venni arczán a bizonytalan habozást, mely e pillanatban erősebb volt akarátánál. — Atyád bizonyára azt hiszi, hogy szeretjük egymást.

— Igen . . . lehelte alig hallhatóan a leány.

— S az igazi is.

— Igaz, de ez nem . . .

— Nem szerelem; ezt akarod mondani te is.

— Nem . . . szerelem . . . ismételte Szera lángba borult arczczal. Majd lehajolt, elsimitotta öltözékén a ránczokat, s az ablakhoz lépve az utczára nézett. Fülöp meglepetve figyelte ezeket a zavart mozdulatokat. Szera arczkifejezése oly ijedt, annyira

szenvedélyes és félreismerhetlenül elfogult volt, hogy egy pillanatig sem hagyhatta többé kétségben érzelmei felől. S e fölfedezés a legnagyobb zavarba ejtette. Annyit eddig is tudott, hogy a leány ragaszkodik hozzá, *erre* az eshetőségre azonban nem volt elkészülve. Föltámadt szívében az önvád; vigyázni kellett volna. Szera fiatal, kicsit könnyelmű, de hü és ragaszkodó teremtés... vele szemben legalább mindig az volt... nem lett volna tehát szabad annyi nyíltsággal bánni vele, hogy vonzalma erősebb szenvedélylyé nőhesse ki magát. Erre vezet a bizalmaskodó nyíltság, — a szivélyes rokoni érintkezés, az ölelkezések, a csókok... Az »örök tűz« szikráját nem lehet a rokoni viszonyal kioltani.

Mindez villámgyorsan cikázott keresztül Fülöp fején. Oly kellemetlenül érezte magát, mintha öntudatos bűnös lett volna, a ki a vétek perczében tér meg és válik becsületessé megint. Itt áll ime tanács és védelem nélkül. Mekkora gyöngédségre van szüksége, hogy huga e szemérmes, eltitkolhatlan vallomását meg ne sértse...

— Hallgass meg, Szirén, — mondotta oly levertséggel, hogy a leány ijedten fordult hátra.

— Mi bajod, Fülöp...

— Nem rólam van szó, — felelte a férfi.

— Mennyire halavány vagy... Nem kellett volna beszélnem, de lásd, nem akartam, hogy a papától tudd meg, a mit ő bizonyosan a maga

modorában mondott volna el... sokkal többet képzelve hozzá, mint a mennyit én csak kigondolni is tudnék. Én boldog vagyok, ha néha veled lehetek, megelégszem, ha jó szemmel tekintesz reám... ha ott ülhetek a diványon és hallgathatlak. Mit kívánhatnék mást én, a kivel nem szokás gondolni? Hisz ki van reám mondva, hogy éretlen teremtés vagyok, képes minden helytelenségre, a mi egy nőhöz nem illik, — s ezt én jól tudom; talán igazuk is van... Nem, nem Fülöp! Ne hidd, hogy reménykedtem. Sohasem jutott eszembe ilyesmi, igazán soha...

— Erről is beszélni fogunk még, Szirén. A mi atyádat illeti, nyugodt lehetsz; azt, a mitől félsz, sohasem fogja felhozni nekem, mert nem fogja merni.

— Mindent mer!

— Ezt nem fogja merni, — ismételte még egyszer az ifju, — van reá mód, hogy azonnal elhallgattassam. Ne beszéljünk róla többet. — Nagy változás előtt állok, édes hugom, — kíváncsi vagyok, mit szólsz hozzá. Erről ugy nagyjában azt is tudni fogom, hogy milyen hatással lesz a tantera és a többiekre. Ki fogok repülni a fészekből, még pedig minél hamarabb.

— El akarsz utazni? — kérdezte összerendezve a leány.

— Nem, Szirén, — mondá gyöngéden, megnyugtatta Fülöp, — nem utazom.

— A tantika azt akarja . . .

— Már lemondott róla, — hetek óta nem említi, s ebből azt következtetem, hogy föl hagyott az egészszel. Különben sem engedelmeskedtem volna mert nem hagyhatom el a várost. Ezt a házat azonban el fogom hagyni. Külön költözöm a családtól.

— Miért?

Fülöp a legnagyobb figyelemmel vigyázott minden szóra, a mit ez egyszerű, természetes, de fürkésző és nem kis mértékben gyanakodó kérdésre válaszul adott. Egyetlen igével sem szabadott többet mondania, mint a mennyi elkerülhetetlenül szükségesnek látszott, mert ha többet sejtet a valónál, Clermontnét keveri gyanuba, ha kevesebbet — Szera vonzalmát bántja meg, s ezt épp oly kevésbé akarthatta, mint az előbbit. — »Nem szeretem, hogy semmit sem titkolhatok el, s a legkisebb jelt is, melyet néha elárulok, fegyverül használják ellenem. Külön fogok tehát költözni, hogy akkor, a mikor akarom, egyedül maradhassak a magam lakásában«.

— Ez az egyetlen ok, Fülöp?

— Nem csak ez, de ez az első.

— És Clermontné . . . ő a második? . . . kérdezte csendesen a leány.

— Clermontné még nem tudja, hogy el fogom őket hagyni, s ő egy hét mulva különben is falusi birtokára utazik, — elhatározásomra különösebb befolyással tehát nem lehetett. S most két dologra kérlek, édes Szirén, — folytatta vidámabb hangon

a férfi s valóságos benső örömmel ragadta meg ezt a mentőhangot, melylyel kellemetlenül kényes szituációjának veszélyes élet elvehette, -- egyik az, hogy atyád tervei ne bántsanak, a másik, hogy a tante előtt többé ne védelmezz.

— Nem teszem, ha nem akarod, — igérete a leány.

— Nem akarom. Azt azonban mindig akarni fogom, — folytatta hangjának kedves melegségével, — hogy a kis Szirén maradjon ezután is az én szép hugom és jó barátnőm.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

I.

Szera távozása után Fülöp nyugtalansággal vallotta be magának, hogy a leány ragaszkodása, ez a félnk, bátortalan, de egész lényét betöltő mély vonzalom hatással van reá. Sokkal biztosabban tudta megítélni az emberi szívet, semhogy meg ne érezte volna, hogy ez a nagy gyermek szenvedélyes gyönyörrel engedte át magát az első szerelem boldogságának és nem gondol semmivel mással, csak ezzel. Olyan lett, mint az álmjáró, a kit betegsé- gének ellenállhatatlan ereje kényszerít arra, hogy megszakítsa legnyugodtabb álmát és arra menjen, a merre az égbolt szelid istennője, a hold vonzani fogja. Ah, kiben nem lappang a hiuság egy elrej- tett szikrája . . . ha több nem is, de egy? Fülöp nem ámitotta magát. Kellemesen izgatta, hogy Szera hatalmában van. A férfi ösztöne sok tekin- tetben épp oly csalhatatlan, mint a nőé. A termé- szet titkos ereje gondoskodott róla, hogy a közele- dés biztosságát előre megérezzük. Fülöp tudta, hogy

Szera, ha ő nem akarja, többé nem menekülhet abból a hálóból, a melynek minden egyes szálát a szerelem fénye aranyozza meg annyi felséges varázslattal, hogy e kötelékeknek még halálos szoritása is csak édes eszméletlenségnek tetszik.

De mit csináljon vele? Ez a kérdés volt az, mely elsőnek szólalt meg bensejében, s nyugtalan-sággal töltötte el. A kellemes izgalom épp oly gyorsan fog eltűnni, mint a mily hirtelen szívébe lopta magát, — s mi lesz aztán? Mi marad belőle később? Szerafin között és közte oly szembe-szökő különbségek vannak nem csak hajlamokban, izlésben, modorban, de intelligenciában is, a melyeknek áthidalása lehetetlenségnek látszik, ha a testi élet természetes nyilvánulásain kívül a szellemi élet összesimulása is figyelembe jön. S Fülöp mégis vonzódott a leányhoz. Nyiltan, egy kis bűnbánattal ismerte be, hogy Szerában éppen azok a vonások ingerlik, a melyek benne teljesen hiány-zanak. Mozdulatainak szelessége, lusta, hintázó járása, tagjainak telt de hajlékony arányai, melyek összevéve az érzéki szépség sajtászerű bájával hatottak, épp annyira fölébresztették benne azt az átható, komoly figyelmet, melylyel a férfi a nőt vizsgálni szokta, mint őszintén nyers megjegyzései, könnyelmű, semmivel sem törődő, közönséges modora, a mely lépten nyomon kitört belőle anélkül, hogy helytelenségét ő maga észre tudta volna venni. Fülöp itt megállt. Mire gondol? Hová

téved? Valóban nagyon itt az ideje, hogy ezekkel az inpressziókkal többé ne foglalkozzék. S volt benne annyi fegyelem, hogy a mit maga elé tűzött, azt nyomban végre is hajtotta.

Megfeledkezett Szerafinról.

Később, öt és hat óra között átküldte inasát Feliczia tantéhoz azzal a kérdéssel, hogy elfogadhatja-e? Az inas igenlő választ hozott.

Gyorsan határozott: tudtára adja a matrónának még ma, haladék nélkül azonnal, hogy a Münszter-házat el fogja hagyni. Föltette magában, hogy e tervét végrehajtja, tehát végrehajtja. Már februárban megtehetette volna. Akkor Clermontné kivánságára maradt el a dolog, most azonban ő sem akadály többé, — a fiatal asszony nyolcz-tíz nap múlva ugy is elutazik. Eljött azonban az ideje, hogy a család befolyása alól emanczipálja magát. A terv fölöttébb tetszetős volt. Teljes függetlenség! Oly szépen, annyira kellemesen hangzik, — milyen lehet még a valóságban. Ugyanaz a szomjas vágy lepte meg őt is a tökéletes függetlenség után, mint minden embert, a ki kényelemben, intelligens környezetben nő fel, de a környezet szeretetteljes gondoskodása végre is annyira terhére válik, hogy meg akar tőle szabadulni minden áron. Atyjának óvása és célzásai, melyeket Clermontnéra tett, — mosolya, melylyel a fiatal asszony iránt érzett ellenszenvét problematikus és megbizhatatlan dolognak tartotta, — megérlelték

benne az elhatározást. S midőn elméje végig repült ezeken az okokon, melyekkel tervét önmaga előtt támogatta, készségesen beismerte, hogy kissé erősen fejezte ki magát, midőn Clermontné iránt megnyilatkozó idegenkedését ellenszenvnek nevezte el. Nem ellenszenv, — az özvegy sohasem adott rá okot, hogy ezzel a szóval valaha megbánthassa, — csak idegenkedés, inkább részvét, vagy bosszankodás... maga sem tudta hirtelen hogy melyik hát a három indulat közül. Mióta Katalin egész lavináját zuditotta rá a legfesztelebb vallomásnak, azóta különös változásokat észlelt magán. Eleinte nem törődött az egészszel, megvetette, eltiltotta még saját felvillanó gondolatait is, — később azonban analizálni kezdte ezeket az új hajtásokat, s oly tapasztalatokra jutott, melyeken maga is elámult. Emlékezetébe idézte Katalin elburkolt megjegyzéseit, látta élénk, nagy szemeiben a bámulatot, melylyel ártatlan nyiltságát őszintén megcsodálta, de kiolvasni vélte belőlük azt is, hogy még nagyon fiatal, nagyon tapasztalatlan embernek tartja. Sértette ez a gyanítás s azóta sem tudott megszabadulni tőle. Lehet egyébiránt, hogy csak képzelődés az egész, a melynek semmi alapja sincs. Katalin valószínűleg a legutolsó, a ki őt aszkétának tartja. Nem is az. És semmi kilátás sincsen reá, hogy azzá legyen. S mégis folyton szemei előtt lebegett az a futólagos inkább szánakozó és csodáló, semmint kicsinylő

mosoly, mely akkor játszadozott az asszony ajkán, midőn arra biztatta, hogy jőjjön vissza és mentse meg lelkét a pokoltól, de ő maga jőjjön és ne tanácsokkal, hanem a kezével, a becsületével, a szerelmével . . . Felháborodásának első forró kitörésében akkor azt parancsolta magának, hogy Katalinnal többé nem fog foglalkozni, hanem feltárja életét a tantenak és azután nem bánja, bármi fog történni vele. Megtette? Nem. Hallgatott. Előbb úgy magyarázta magának azt a megfoghatatlan fordulatot, mely tapasztalatainak elbeszélésétől visszatartotta, hogy a szájalom szavára hallgat: miért tegye még jobban tönkre a szerencsétlent, hisz sem megtisztítani, sem megváltani nincs hatalmában, — később azonban már keveselte ezt a magyarázatot. Kérdést intézett magához: kizárólag csak a szájalom némitotta el? Semmi más, csak a szájalom? S ime, most, hosszabb idő után egyszerre megtalálta reá a csattanós választ: nemcsak a szájalom és nemcsak a lovagiasság, a mely itt ugyan nagyon visszás fogalommal süllyed, hanem a saját lényében lappangó gyöngeség is, mely éppen nem zárja ki a hajlamot a vétkezésre . . .

Egy okkal több, hogy kiszabadítsa magát a közvetlen családi környezetből, melynek idővel épp oly végzetes szerepe lehetne közte és Clermontné közt, mintha ők maguk idézték volna fejükre a veszélyt.

Átment Feliczia tantehoz.

A matróna nem volt egyedül; nála volt Cler-

montné is. Fülöp már belépése pillanatában észre- vette, hogy a tante egy bizonyára már régebben megindult társalgást szakított ugyszólván a mondat közepén félbe, s oly idegesen fordult hátra, mintha a cselédet akarta volna kiutasítani. Midőn Fülöpöt megismerte, összenézett Clermontnéval; ez sem került el az ifjú figyelmét. Valami történt, gondolta magában, s a fiatal asszonyra nézett, ki mosolyogva fogadta ugyan üdvözlését, de észrevehető zavarral küzdött. Nagy kék szemeiben benső izgatottság égett, melyet hiába igyekezett elleplezni. Feliczia tante komoly főhajtással üdvözölte az ifjút. A matróna nem csinált belőle titkot, hogy kellemetlen gondolatokkal van elfoglalva. Szigorú tekintete kutató figyelemmel nyugodott kedvence izmos, karcsú alakján, melynek férfias szépségét e pillanatban éppen nem volt hajlandó észrevenni. »Roszul választottam meg az időt« . . . mondotta magának az ifjú. Visszavonuljon? Nem. A mibe belefogott, azt most már végrehajtja.

— Foglalj helyet, Fülöp, — intett lassú moz- dulattal az agg hölgy, s megvárta, míg az ifju kö- zelebb húzza székét a kerevethöz. — Beszélni óhaj- totiál velem?

— Igen, kedves tante.

— Én is kérdezni fogok azután valamit tőled.

— Előbb is felelni fogok. Az én előterjeszté- sem nem olyan sürgős.

A tante ismét Clermontnéra emelte tekinte-

tét, s ez most már feltűnt az ifjúnak. Azt következ-
tette belőle, hogy a kérdés, melyet a matróna hozzá
akar intézni, okvetlen összefüggésben van az öz-
vegygyel, a kinek elpalástolhatatlan zavara ebben
a föltevésben még inkább megerősítette. S hiába
akart találkozni a fiatal asszony tekintetével, —
Clermontné következetesen kikerülte, s az asztal
apró disztárgyaival babrált.

Feliczia tante szokatlanul száraz hangon in-
tézte rövid kérdéseit Fülöphöz.

— Szerafin volt nálad?

— Igen, — felelte csodálkozva az ifju. Mit
jelentsen ez? Meg nem foghatta hová czéloz a
tante.

— Együtt jöttetek?

— Igen. A városháztéren találkoztunk.

— Véletlenül, Fülöp?

— Nem véletlenül . . .

Clermontné összerenzenve sütötte le tekin-
tetét. Fülöp ebből az ösztönszerű mozdulatból egy
pillanat alatt kiérezte most már, hogy a hozzá
intézett kérdések veszedelmesen hasonlítanak a
vallatáshoz. Ah, felelősségre akarják vonni.. Ebbe
a gondolatba egészen belepirult. Megjelent szemei
előtt Katalin ajkán az a csodálkozó mosoly, mely
boszantotta, s a melyhez annak az asszonynak
ugy látszik jogai voltak. Hisz itt ugy bánnak vele,
mint egy fiatal hajtással, a melynek a kertész
ollójára minden pillanatban szüksége van, külön-

ben félre csavarja növésében buja ereje a természetnek. — »Részemről véletlen volt a találkozás, — folytatta nyugodtan, — Szerá azonban beszélni kívánt velem.«

— Többször találkoztok?

— Elég gyakran.

— Azelőtt nem érintkeztél Boronkaiékkal.

— Nem oly sűrűn, mint most.

— Kedves Fülöp, — mondá némi szünet után a tante, — engedd meg, hogy ezuttal is egészen nyíltan beszéljek hozzád. Midőn beléptél, rólad beszéltünk Juliával, s én éppen azt az aggodalmamat fejeztem ki, hogy gyakori érintkezésed Szerafinnal oly félreértésekre adhat alkalmat, melyeket a legnehezebb dolog eloszlatni. Az én jelenlétem fölment ugyan minden félreértéstől, de ha gyakrabban látnak Szerával, kinek — a mint sejtem — pénzt is szoktál adni, nincs kizárva, hogy Boronkaiék esetleg vérmes reményeket fognak irántad táplálni sez, úgy hiszem nem állhat szándékodban.

— Bizony, édes tante, — felelte mosolyogva Fülöp, s többé nem kereste Clermontné tekintetét, — magam sem tudom, miért rokonszenvezem ezzel a szegény Szirénnel, a kinek nincsenek barátai. Rokonszenvem azonban talán még nem elég súlyos ok arra, hogy gyanusítsanak minket?

— Nem gyanusítás...

— Olyanféle, kedves tante, olyanféle! felelte

élénken, enyelegve az ifju. Ez a hang tetszett a legalkalmasabbnak, — ezt használta. Így sokkal könnyebb lesz.

— Szerának vannak barátai, Fülöp, — jegyezte meg gyorsan Clermontné.

Fülöp udvarias meghajlással ismerte be, hogy tévedett. »Bocsásson meg Julia, — megfeledeztem róla, hogy önt nagyon szereti ez a gyermek.«

— Én is szeretem őt.

— Ön és a tantika, — más senki.

A matróna némán intett; igaz, mindig szívesen látja a leányt, mostani magaviseletével azonban nincs megelégedve. Fülöp elérte, hogy ez az elégedetlenség inkább az ő személyére vonatkozik, de nem védelmezte magát, s ezzel a matróna elégedetlenségét csak felszította. Markans, határozott vonásain megjelent egy borus árnyék és nem is tűnt el onnan, hiába beszélt enyelgő hangon az ifju. Az agg hölgy gyanakvó természetének, s kedvence iránt érzett önző szeretetének megnyugtatóására ez nem volt elég.

— Csak figyelmeztetni akartalak Fülöp, — szólt kedvetlenül. Ilyesmiben nagyon óvatosoknak kell lennünk.

— Hibáztam valamiben?

— Azt nem mondtam, gyermekem.

— Köszönöm, kedves tante. Megjegyzem magamnak a figyelmeztetést.

— Ezt el is várom tőled.

— Szabad most már nekem is előadnom, hogy mi az, a mi e szokatlan időben ide hozott?

— Csak mondd.

— Kalandos tervem támadt, édes tante, — el fogom hagyni a házat.

— Helyes, menj utazni gyermekem, — felelte élénken a matróna, — a te korodban ez oly elkerülhetlen szükség, a melyre minden körülmények között figyelni kell.

Clermontné gyorsan Fülöpre emelte tekintetét, az ifjú vidám, nyílt arczán azonban bronzból volt öntve minden vonás, — semmit sem árult el abból, a mit az asszony megtudni szeretett volna.

— Később elmegyek utazni is, — válaszolta Fülöp a matrónának és felállt, hogy búcsut vegyen, — egyelőre azonban még Budapesten kell maradnom. Dolgaim vannak. A színház is foglalkoztat, egy új sujet, mely teljes visszavonulást, nyugalmat, csendet kíván, szüntén kidolgozásra vár. Elhatároztam tehát, hogy egyelőre néhány hónapra számüzöm magam a társaságtól és valahol az Erzsébetváros végén, a városliget körül, magam bérelek magamnak egy garçon-lakást.

— El akarsz hagyni minket? kérdezte föl-emelkedve a matróna. — Julia, mi ez? Hallottad?

— Igen, édes néni ... mondotta dallamos hangjának ama mély érzelmességével Clermontné,

mely Fülöp érzékeny kedélyét mindig meg tudta hatni. Most, atyjának szavai után, még élénkebben. Istenemre, villant meg agyában a gyanu, hátha nem tévedett . . . hátha csakugyan nem tévedett . . . S valóságos brutális heveskedéssel mormogta magában: »Hátha belém bolondult ez az asszony« . . .

— El akar minket hagyni! ismételte türelmetlenül, majd haraggal az agg hölgy, s Fülöpre szegezte átható tekintetét: jól meggondoltad, hogy mit mondtál nekem? El akarod hagyni a családot, házamat, minket; külön akarsz költözni . . . miért?

Fülöp nyugodt maradt. »Nem akarom, édes néni, hogy miattam valaki kellemetlenül érezze magát. Már régen el kellett volna mennem és hibáztam, hogy nem tettem meg. A fő ok egyébiránt az, hogy feltétlen nyugalomra van szükségem . . .

Feliczia tante előbb Clermontné halavány arczára vetett egy futó pillantást, azután sokkal szeledebben fordult az ifjú felé.

— Nem tudlak visszatartani, ha menni akarsz, — mondá csilapodva, — felelj azonban még egy kérdésemre, — úgy-e nem vagy egészen őszinte hozzám?

— Nem, édes néni, — mondotta az ifjú és ajkaihoz emelte a matróna kezét. De nem vallok ám többet . . .

Feliczia tante csendesen ingatta fejét. Azt hitte, hogy mindent kitalált. — »Nem is kérdezek többet gyermekem . . . szolt megnyugtatta, — hisz

végre is talán igazad van, ha elhagysz minket . . . Te érzed legjobban, hogy van-e rá szükség, vagy nincs. Ha van, úgy csak menj, menj . . . én nem foglak visszatartani«.

Fülöp némán meghajtotta magát Clermontné előtt és elhagyta a szalónt.

II.

Tisztában volt vele, hogy a törtétek után magyarázattal tartozik Clermontnének, tehát otthon maradt. A tante szerencsére kezébe adta a legalkalmasabb mentséget, — használni fogja. Találékony-sága, emberismerete, ösztöne mind nem érne semmit, ha a szép rokon arczáról hibásan olvasta volna le gondolatait. Clermontné nem lenne asszony, ha nem igyekeznék megtalálni a háttérben — a másik asszonyt. S itt aztán tökéletesen egyre megy, hogy kíváncsiságból-e, vagy féltékenységből. Világosan kiérezte szemeiből a gyanut, hogy nem miatta, hanem más nő miatt akarja elhagyni a közös családi lakást, a melyben nem érzi magát eléggé biztosítva a meglepetések ellen. Ezt a gyanut így, leplezetlenül, kirívó meztelenségének egész nyíltságában Clermontné soha sem fogja ajkára venni. Megbántaná, ha erre képesnek tartaná, — a gondolat azonban szabad és független fegyvere mindenkinek. Majdnem egészen bizonyos, hogy Clermontné e pil-

lanatban így gondolkozik: »El akar minket hagyni, mert ebben a házban már mindenki észre vette azt a viszonyt, mely közte és Szerá közt szövődött«...

S bizonyára el is ítélte már. Ezt pedig nem vállalhatja. Föl kell tehát világositania, hogy téved. Közte és Szeráfin között nem vált kisebbé a távolság. Némi közeledés igenis történt, ehez azonban az ő szívének ma még csak igen kevés köze van, — annyi legfőlebb, mint a mennyit egy csinos leány közelében minden férfi érez, ha nem oly megrögzött hazug, hogy még önmagát is meg bírja csalni. »Lássuk csak«... biztatta magát. Leült íróasztala mellé és elméjének egész bonczoló tehetségét összeszedte, hogy a legbiztosabban nyomra vezető utat megtalálja, s meggyőződést szerezhessen Clermontné érzelmeiről is. Ha atyja nem csalódott, akkor az asszony maga fog ürügyet találni arra, hogy távozásának okairól kikérdezze és Szerá ellen támadt gyanujának helyességét bebizonyítva lássa, — ha azonban semmiféle különösebb érdeklődést nem érez, akkor vagy egyáltalában nem fog kérdezni semmit, vagy ha kérdez is, az csupa közönséges szólásforma, rokoni aggodalom és gyöngéd banalitás lesz, mely a viszonzásra váró udvariasságon kívül egyébre nem kötelez. Melyiket kívánja inkább, melyiket nem... ez oly rejtélyes kérdés volt, hogy meg sem próbálta reá megtalálni a választ.

Az a folytonos óvás, sőt a családi levegő maga is, mely valóságos jellemző milieu gyanánt lengte körül, nem maradhatott lényére hatás nélkül. Oly buzgalommal, annyi féltékeny gondoskodással óvták hosszú idő óta a szép rokontól, hogy észrevétlenül is egészen összeolvadt azzal a gondolattal, hogy neki kerülnie kell ezt az asszonyt, mert veszélyessé válhatna reá. Nagyon egyszerű dolog tehát, hogy most, midőn érzi, hogy magyarázattal tartozik neki, inkább hajlandó azt mondani, hogy menekülésének nem a függetlenség után való vágy, hanem ő az oka. Az ő közeléből akarta kiragadni magát, mert nem becsüli túl erejét; sok apostol keresztül bukott már azon a kövön, melyre építeni akart, nincs kedve szaporítani a számukat egygyel. Ez az indokolás bizonyára ki fogja engesztelni. Miért ne ringatná el szivét ezzel a kedves csalódással, a melynek semmiféle következményei nem lehetnek, ha megteheti? S megteheti abban a biztos tudatban, hogy a meglepetések utját távozásával egyszerre ketté vágja.

Clermontné valamivel hat óra után küldte át szobaleányát azzal az üzenettel, hogy látogassa meg, ha lehet még színház előtt.

— Melyik színházba megy asszonyod?

— Az Operába, — felelte a szobaleány.

— Mondd, hogy azonnal megyek.

Fülöp gyorsan átöltözködött, fölvette felsőjét,

s átment Clermontné lakosztályába. Tisztában volt azzal, a mit mondani fog, azt azonban nem állította, hogy tökéletesen nyugodtnak érzi magát. A helyzet kényességét be kellett ismernie. Hasonló szituációban még egy minden körülmények között hidegvérü viveur is érzi, hogy egész lélekjelenlétére szüksége van, ha nem akarja elveszíteni lábai alól a biztos talajt. Elég egy elhamarkodott szó, egy helytelen hangsúly, egy tekintet, — s a félreértések egész fantasztikus szövevénye állja el a visszavonulás utját, melyre e pillanatban Fülöp is lépni akart.

Clermontné a tükör alatt levő törpe kerevetről sietett eléje. Nem igyekezett leplezni felindulását, — arcának finom szenvedő vonásain a benső küzdés nyomait bármely gyakorlatlan szem is azonnal észrevehette volna. Fülöp meghökkent. A játék ugy látszik sokkal komolyabb, semmint hitte. Meg kell változtatni a modort; az enyelgő hang bántani fogja a hölgyet...

— Megjelentem asszonyom, — mondotta egyszerűen, — hogy alkalmam legyen önt megczáfolni.

— Engem, Fülöp!

— Önt kedves Julia, — ismételte a férfi.

— De hiszen még nem tudja, hogy miért kérettem magamhoz...

— Már kitaláltam.

— S oly biztos benne...

— Istenem, hiszen lehet, hogy tévedek, de van bennem annyi önhittség is, hogy nem hiszek a magam tévedésében addig, míg ön meg nem győz róla.

Clermontné futólag elpirult. Majd gyorsan megfordult, megigazitotta keskeny, leányos vállain öltözékének csipkéit, s megkérte az ifjút, hogy aldozzon fel idejéből tíz percet, míg indítványát elő fogja adni. Igenis, indítványát. Feliczia tante szalonjában gondolta ki, s azzal biztatja magát, hogy kegyes fogadtatásra talál. — »Nem akarom Fülöp, hogy valaha szemrehányásokat tehessek magamnak azért, mert rövidlátó voltam, — mondá szelid hangon, — hisz ön már ugýis sokat túrt... Ah, nem! Kérem, ne mondjon ellent, miattam túrt, s én csak hálával gondolhatok reá«...

Fülöp azonnal megragadta ezt a legjobb alkalmat. Megállt a kis szalonzasztal mellett, kezébe vette az apró japáni djonk névjegy tartót, s azzal játszott, miközben így szólt:

— Lássá asszonyom, mennyire tévedhet még az oly kitűnő figyelem is, mint az öné. Ime, ön rövidlátással vádolja magát, holott erről itt igazán szó sem lehet. Azért említettem az imént, hogy meg kell czáfolnom önt, mert tudtam, megéreztem, hogy téved, s oly okokkal igyekszik távozáscmat megmagyarázni, a melyek ellen tiltakoznom kell Vegye észre, kedves Julia, hogy egész parlamenti szónoklatot rejtegetek tartalékban az ön megczá-

folására, s biztosan tudom, hogy győzni fogok. Ha vereségtől tartanék, nagyon meggondoltam volna, hogy a tantikával való találkozás után, a melynek ön is tanuja volt, tanácsos lesz-e vajjon ön előtt megjelennem. De nem félek a vereségtől. Győzni fogok, asszonyom, győzni fogok!

Clermontné zavartan emelte szemeit az ifjura. Fülöp tudta, hogy a fiatal asszonymak sohasem lenne elég bátorsága arra, hogy körülírás nélkül fejezze ki magát, — megtette tehát ő.

— Ön azért vádolja magát rövidlátással, mert azt hiszi, hogy későn vette észre azt a viszonyt, mely köztem és Szerafin között van. Nemde eltaláltam? Legyen őszinte és ismerje be, hogy helyes nyomon járok. Mennyire téved, kedves barátnőm! S nekem még örülnöm kell, hogy a czáfolatot magam hozhattam el önnek egy oly gyanusítás lerombolására, a mely veszedelmesen alkalmas arra, hogy engem megalázzon...

— Azt senki sem akarja, Fülöp! — szólt élenken az asszony, s halk hangon tette hozzá: én legkevésbé... én legkevésbé...

— Miért gyanusit hát?

— A látszat..

— Mindig a látszat! Nem vagyok képes kitalálni, hogy miért nem említik Katalint is? Őt is meglátogattam. Miért éppen Szerát? És ön Julia, ön...

Clermontné e pillanatban feltűnően egyszerre,

minden átmenet nélkül megváltozva nyugtatta tekintetét az ifju vonásain. Hangjának melegségében sok komolyság rejlett, midőn természetes szemérmét végre annyira le tudta győzni, hogy megszólalhatott. — »Katalint, édes Fülöp, azért nem említi senki, mert mindnyájan ismerjük az ön *Sibillá*-ját és nem kételkedünk abban sem, hogy ebben a szép műben ön őszinte volt«..

Fülöp meglepetve ránczolta össze a szemöldökét. Erre a fordulatra nem számított. Mintha jégideg vizet öntött volna végig tagjain egy ellenséges kéz, oly gyorsan hült ki szemeiből az a meleg fény, melylyel a fiatal asszony nyulánk alakját titokban most is megcsodálta. Nem adott mindjárt választ. Visszatette az asztalra a névjegytartót, lassu, inkább kicsinylő, sem mint neheztelő mozdulattal vállat vont és közelebb tolt a székét a kerevethöz. — »Igaza van Julia, — törte meg végre a kellemetlenül elhuzódó csendet, — őszinte voltam, de az én *Sibillám* hősnőjében egyetlen vonás sincs, mely Katalinhoz tehetné hasonlóvá. Önök nem ismerik Katalint«...

— Óh, én...

Elhallgatott, s ijedten rezzent össze. Arczát előntötte a vér... Fülöp elfordult.

Annyi zavar ragadta hatalmába őt is, hogy nem tudott segíteni magán; annál kevésbbé lehetett tehát képes reá, hogy Clermontné segélyére siessen, s egy mentő fordulattal kíségetse abból a türhetetlen za-

varból, a melybe bele sodorta magát. — »Mit fog gondolni rólam« . . . suttogta magában kínos előérzettel az asszony, s nem merte fölemelni lesütött tekintetét. Fülöp sokkal hamarabb tért magához — »Milyen gyerekség . . . gondolta megszégyenülten . . . úgy viseljük magunkat, mint egy tizenöt éves kis leány és egy tizenhét éves gimnazista« . . . Bevallotta azonban magának azt is, hogy Clermontné szép arcját a zavar és félelem e rózsás forrósága oly végtelenül kedvessé varázsolja, hogy ösztönszerűen is megdobbant szívében a vágy: ilyen lesz az a nő, a kit valaha szeretni fogok . . .

— Ne beszéljünk többé Szerafinról, — mondotta komolyan, s gyöngéd kimélettel hagyta abba a társalgást. Clermontné elértette a szándékot, de az ifjú legnagyobb meglepetésére nem fogadta el a visszavonulás e könnyű útját.

— Hallgassa meg indítványomat, Fülöp, — mondá fejét rázva, — ne hagyja el a házat, — maradjon itt, mert ez csak hasznára lehet. Igen, hát én ismerem Katalint . . . magam se tudom miért titkoltam eddig ön előtt . . . S tudom azt is hogy ha Katalin észreveszi azt a bizalmas barátságot, melyben ön Szerát ujabban részesíti, össze fogja szedni minden erejét, hogy Szerát elidegenítse öntől. Hisz ön is tudja, mennyire gyűlöli a leányt . . . Oh, sok van ebben a gyűlöletben az irigységből és sok a szégyenből is. Meg lehet magyarázni, ha okokat keresünk reá. Én nem tehetem . . . Én csak

indítványozni akarom, hogy maradjon itt, maradjon itt...

Fülöp lehajtott fővel hallgatta a fiatal asszonyt. Álarczot szeretett volna találni, hogy felindulását elrejthesse. Clermontné hangjában annyi gyötrelem remegett e néhány halk szó elmondása közben, a melyet nem lehetett félreérteni többé Féltekenysége legyőzte tartózkodását. Nem tudott óvatos lenni, — elárulta hangja, gyors lélegzetvétele, s az a homályos, fátyolozott, nedves fény, mely a lázbeteg tekintetét szokta a válság nehéz perczeiben oly igézően széppé tenni.

— Nem maradhatok itt, asszonyom, — felelte elfogultan.

— Azt akarja, hogy meghazudtolja magát?

— Akkor hazudtolnám meg magam, — felelte gyorsan az ifju s érezte, mint ömlik arczába a vér... ha itt maradnék, az ön közelében...

— Fülöp... rebegette alig hallhatóan az asszony... mit beszél...

— Az igazságot. A tante szeme élesebb, kedves Julia, mint az öné. Ön Szerafinnal gyanúsított engem, a tante azonban mindjárt az első pillanatban elérte, hogy itt senki más nem lehet szóban, csak ön. S most kérem, ne nehezteljen reám ezért a nyiltságért... itt az ideje, hogy végre megmutassuk egymásnak a kártyáinkat... Midőn ön hetekkel ezelőtt visszaküldte leveletem, azt gondoltam magamban, hogy szándékosan el akarja tépni

még azt a pókháló vékonyságu szálacsokát is, mely önhöz idővel közelebb hozhatott volna. De csalódtam, — ön csak határtalan gyöngédségének akarta újabb jelét adni. Meg akart győzni oly dologról, melyet már akkor tudtam, midőn ön még a mi fehér Juliánk volt, az a tartózkodó, hallgatag, magába mélyedt leány, ki az én szegény *Semiramis* komédiámat oly kegyetlen nevetéssel jutalmazta, hogy azóta sem tudok megfeledkezni erről a lesujtó jutalomról. Ön érezte . . . igen, igen . . . éreznie kellett, hisz elég ügyetlen, elég önhitt voltam és nem csináltam belőle titkot . . . hogy ellenszenvet érezek iránta, nem azért mert férjhez ment, hanem azért, mert ebben a házban mindenki öntől féltett. Emlékszik még a multra? Ön volt egész családjunkban az egyetlen, a kinek sohasem mondtam, hogy *te*. Jelektelen semmiségnek látszik, pedig nem az: benne van egész viszonyunk kora ifjúságunktól kezdve egészen a mai napig. Azt a szerepet játszottuk, mint két ellenkező irányból közeledő üstökös, a kiknek összeütközése a családi csillagrendszer félelmes megzavarását idézte volna elő. Önt is féltették, engem is . . . a szegénységtől . . . Ez volt az egyetlen szempont: a vagyon. Hiszen jóakarattól történt, hálátlan volnék, ha ezt köszönettel el nem ismerném, de ez a folytonos felügyelet, ez a kicsinyes, minden csöpp jelecskében zivatart sejtő gondoskodás végre is kimeríti az ember türelmét és arra bírja, hogy vessen véget az egésznek egy-

szerre, egy csapással. Elhatároztam tehát, hogy még az ön elutazását sem fogom bevárni, hanem ha lehet, már holnap, vagy holnapután külön lakásba költözöm, mert ennek meg kell lenni. Most még inkább, mint eddig. Nem tagadom, hogy igen, így van . . . szükségesnek tartom a meghátrálást, mert jobb ha én minél messzebb vagyok öntől és ön minél messzebb van tőlem. Soha sem voltam ily őszinte, mint ebben a pillanatban, midőn kételkednem kell abban a lelki erőben, a melyre, megvallom, titokban mindig a legbüszkébb voltam. Ne igyekezzék tehát visszatartani engem. Nem tehetek teljesebb, nyiltabb, leplezetlenebb vallomást, mint ha kijelentem, hogy a visszavonulásra igenis szükségem van.

Clermontné lehunyt szemekkel, fél álomban, elkábulva hallgatta Fülöpöt; oly mély gyönyör remegtette meg egész valóját, mintha a sötétségből egyszerre vakító fény ragyogott volna eléje és elszédítette, megbóditotta volna. Mohó sietséggel ragaszkodott a mentő horoghoz: eszébe jutott a kötelesség, a melynek végrehajtására önmagát szemelte ki. Vissza fogja vezetni az ifjút az élet helyes útjára, nehogy a maga betegesen érzékeny külön ösvényén oly ingoványok közé tévedhessen, a honnan többé nincs a morális élethez visszatérés.

Kezét nyújtotta az ifjunak. Fülöp ajkaihoz emelte az asszony kezét, s Clermontné nem vonta vissza.

Egy pillanatra elmerült bódult tekintetével a férfi szemeibe, azután gyorsan felállt s az ablakhoz lépett. Fülöp nem tudott róla számot adni, hogy mi történik vele. Nem mertte azzal a tekintettel nézni a hölgyet, a melylyel Szerát nézte. Mintha bűn volna itt, a mi ott oly egyszerű és könnyen megmagyarázható izgalma volt az érzékeknek. A hatás gyors és félelmes volt, mint minden erőszakos kitörése egy oly szenvedélynek, melyet az akarat és a fegyelem lekötve tartott. Fülöp megijedt önmagától, s ajkait harapdálva suttogetta: »Valóban úgy viselem magam, mint egy gimnazista« ... Nem volt igaza. Semmi különös sem történt vele, csak a természet fenyegette meg, a miért fölül akarta magát emelni az örök lázon. Az történt vele is, a mi mindazokkal a férfiakkal megtörténik, kik első ifjúságuktól kezdve a kifejlett férfi korig egy nemével a nőies szeméremnek húzódnak vissza mindentől, a minek az átlátszó ideálokhoz semmi köze. A kik nem szívesen időznek oly férfi társaságban, a hol tulságosan szabadelvű modorban tárgyalják a mindennapi élet botrányait, s mindannyiszor bosszankodva, egy kis szégyennel kapják magukat rajta, hogy egy-egy nyers kifejezés hallatára akaratlanul is elpirulnak. Lényének egész a tulzásig finomult szenzibilitása és szemérme egyszerre minden előjel nélkül semmisült meg attól a könnyörgő tekintettől, melyet a fiatal asszony az ablakhoz való lépése közben reá vetett. A szerelem

e hatalmas rázkódásán a nők hamarabb diadal-maskodnak, mint a férfi. Föltámadásának erőteljes pillanatában, mely a legnagyobb gyönyör, de a legnagyobb félelem pillanata is, nem csak a szeretett bálványképet dédelgetik a hizelgés csodálatos művészetével, hanem már a szerelem megtartása is foglalkoztatja őket. A férfi erre képtelen, s azért sokkal tovább marad a kipattant szenvedély első mámoros, zavarba ejtő hatása alatt, mely a Fülöphöz hasonló férfiakat annyira meghökkenti, de egyuttal oly kedvesen ügyetlenekké is teszi.

Clermontné előtt Szera alakja jelent meg; oly élesen, tisztán, közlelől látta, hogy egy önkénytelen mozdulattal eltakarta a szemét. Egy pillanat alatt átszenvedte a féltés gyötrelmeit, melyekre kitalálta az ember, hogy ez a pokol. Fülöp erőszakkal igyekezett megszabadulni a varázslattól, s e küzdelme közben ösztönszerűen megérezte, hogy most már mindenáron mekúlnie kell, különben az a gyöngé ellentállás is teljesen megsemmisül, a melynek még birtokában tudta magát.

— Az operába megy? kérdezte nyomott hangon.

— Igen, — felelte az asszony.

Fülöp előkészületeket tett a bucsuzásra. Nagyon nehezen ment. Habozva állt helyén, s egészen belepirult abba a gondolatba, hogy ismét ellentmond önmagának, mert hát igen, maradni szeretne még... Itt, e fiatal asszony közelében, a kinek

felindult, szép arcza, csillogó, nedves nagy szemei, s gyorsan emelkedő, finoman hajló melle soha nem érzett indulatokkal támadták meg a szivét, hogy szinte fájdalmat érzett. Ebben a teremben, melynek elegans, sárga butorai, a levegőben érezhető édes persiai illat, s az egész berendezés sajátos diszkrét vonásai mintegy hozzá tartoztak Clermontné gyöngéd lényéhez, most először életében feledkezett meg arról az udvariasságról, mely közte és az özvegy között az érintkezés határait megszokta szabni.

Szó nélkül indult az ajtó felé.

A fiatal asszony félreértette ezt a különös magaviseletet.

— Bucusu nélkül távozik, Fülöp? kérdezte levert, remegő hangon.

— Az égre, igaza van!.. kiáltotta magához térve a férfi és visszasietett. Lássa már azt sem tudom, hogy mit csinálok. Különös, ugy-e? Magam bámulok rajta legőszintebben. Bucusu nélkül rohannok kifelé, mint egy zavarba hozott gyermek, a ki elveszti fejét. Bocsássa meg vétkezésemet, de hogy is mondjam csak.. e perczben nagyon hasonlítok azokhoz a tipikus nevezetességre vergődött bűnösökhöz, a kik a tett elkövetésének pillanatában soha sincsenek beszámítható állapotban, s ez az egyetlen mentségük, a mely — ha igaz volna — fölmentené őket. Az enyém igaz, s ön, kedves barátnóm, bizonyára föl is fog menteni.

— Szivesen Fülöp, — felelte halkán, visszahuzódva az asszony. Mennyire rosszul estek szívének ezek az üres szavak. — »Nem ért engem... nem ért engem« ... sohajtotta szomorúan. Nehány percz előtt még rémülten gondolt reá, hogy Fülöp kitalálta titkát és neki nem lesz elég ereje, hogy eltagadja, pedig el *kell* tagadnia és most, — óh hihetetlen ellentmondásai a női szívek! — valószínűs fájdalommal tépelődött azzal a gondolattal, hogy Fülöp nem értette, a mit meg kellene értenie, hiszen oly rosszul tudja eltitkolni.

— Elkisérem az Operába, — mondotta az ifju.

Clermontné fejét rázta. »Petrovics Ilkát viszem magammal« — felelte kitérőleg. Az első közeledési szándék, melyet Fülöp ajánlkozásából kiérezett, visszariasztotta. Nem szabad, nem szabad... suttogta magának és már mosolyogni igyekezett. Egész lelke megrezzent a gyönyörtől, hogy Fülöp közeledni akar hozzá, vele szeretne menni... szeretne, igen, igen érezte, tudta, hogy szeretne és hogy ez nem udvariasság többé, hanem az az ösztönszerű, ellenállhatatlan vágy, kényszer, szolgaság... mit tudja ő! — mely egyszerre ébred a szerelemmel és egyszerre tűnik el ő vele megint.

— Nem akarja, hogy elkisérjem?

— Máskor, Fülöp... ma nem... Szegény kis holdam fél öntől, mióta oly ridegen bánt vele, hogy majdnem sirva fakadt. Hanem a páholyban, ha akarja...

— Fölkeresem, ha megengedi.

— Jöjjön. Megmarad elhatározása mellett? Csakugyan elhagy minket?

— El, — felelte szárazon az ifju. Kimondhatatlanul rosszul érezte magát. Türelmetlenség, harag, ingerült idegesség lepte meg egyszerre. Keze önkénytelenül ökölbe szorult. Alig tudott uralkodni magán, s ez a benső forrongás kiült elsötétedett arczára is. Clermontné nyugtalankodva lépett hozzá.

— Rosszul van, Fülöp? — kérdezte gyorsan.

— Magam sem értem... mormogta maga elé az ifju. Sohasem éreztem magamat így. Kérdezni szeretnék valamit, ha ön megígéri, hogy felelni fog. Tudni akarom, hogy nem vagyok-e a fantáziám játékszere és mi igaz abból, a mit... a miről beszéltek nekem. Rosszul fejeztem ki magamat: a mit én gondolok, de a miben még nem szabad hinnem. Ha csalódtam, akkor ne feleljen és én ígérem, hogy soha többé nem fogom megkérdezni.

Clermontné már hallotta a kérdést. A bizonyosság, a melytől rettegett, de a melyre annyira vágyott, oly erővel rohanta meg szivét, hogy szédülni kezdett. Elhalványodva támaszkodott a szék karjához, Olyan volt mint egy halott. Fehér, mozdulatlan. — »Mire feleljek?« kérdezte előre hajolva, elhomályosodó tekintettel.

— Mondja Julia, — szeret ön engem?

— Fülöp! Az égre...

— Feleljen, feleljen nekem! unszolta parancsolva, könyörögve az ifju és megragadta az asszony kezét.

Clermontné összerázkódott és felnyitotta szemeit, mint a ki halálos álomból ébred. Azután kivonta kezét a férfi kezéből, leült a kerevetre és szóttanul, könyes szemekkel bámult maga elé. Oly szép volt fájdalma e szelid kétségbeesésében, hogy Fülöp szentségtörésnek tartotta volna megtörni a nyomasztó csendet. Nem volt szüksége több válaszra. Tudhatott mindent. S ime egy másik nagy ellentmondása az emberi szivnek: meghatotta az asszony fájdalma, oda szeretett volna omlani lábai elé, hogy ne sirjon és mégis azzal a büszke, boldog győzelmes tekintettel nézett reá, a melyben benne égett a gyönyör, hogy ez a szegény teremtés miatta szenved.

Az előszoba villamos csengője megszólalt. Clermontné egyszerre magához tért és ijedten szökött fel a kerevetről. — »Ez az én kis holdam« — mondotta gyorsan és szemeihez emelte a csipke kendőcskét. »Isten önnel Fülöp, menjen... menjen...»

Fülöp szóttanul meghajtotta magát és elhagyta a termet. Clermontné utolsó pillantása zavarba hozta. Ebben nyoma sem volt többé a szerelmes asszony fájdalmának, — az előkelő, fegyelmezett nagyvilági nő szivélyessége és öntuda-

tos udvariassága nyilatkozott meg benne és semmi egyéb. — »Játszani akart velem?« kérdezte magától indulatosan, de a következő pillanatban már visszautasította ezt a méltatlan gondolatot. Nem szabad megsértenie a nőt. Clermontné őszinte volt; szereti. Elárulta magát. De hát ő? Mit érez, mit hisz, mit akar tenni? Dráma fejlődik-e ebből a megadott exoziczióból, vagy komédia, a melyen nevetni kell? A helyzet nagy vonásokban ugyanaz, a mi a *Sibillá*-ban.

— Az ördögbe is, — mormogta homlokát dörzsölve, s fáradt tekintettel, lehangoltan nézte mint tünik el a szemben levő palota csillogó palafedeléről a márcziusi napfény, — úgy látszik, elharmarkodtam a dolgot...

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

I.

Lemondott arról a tervről, hogy a fiatal asszonyt az operában meglátogassa. Már is oly gyöngeséget árult el, a melyet fokozni nem szabad. Az eszélyesség is azt követeli, hogy ne engedje át magát oly érzelmeknek, melyeknek kifejlődésével nincs tisztában, arra kell tehát törekednie, hogy meg tudjon állni féluton, mert ez az erő kötelessége, melyet ebben az esetben ő képvisel.

Fél hét órakor felkészült és elhagyta a Münszter-házat. A lépcsőház felé tartva, midőn a tágas folyósón végig ment, Clermontné karcsu alakját pillantotta meg abban a kis toilette-szobában, melynek ablaka a folyosóra nyilt. Megemelte kalapját. Az asszony mosolyogva, nyájasan hajtotta meg szép, szőke fejét, s eltűnt az ebédlőbe vezető ajtó függönyei mögött. — Fülöp elborult homlokkal haladt le a lépcsőkön és lépett az utczára, hol valóságos néparadat élvezte az enyhe tavaszi levegőt.

A fiatal asszony nyájas mosolygó arcza módfelett boszantotta. Hogyan, kérdezte magától, miközben a villamos kocsik egyik megálló helye felé tartott, hogy a városligetbe vitesse magát, — míg ő minden erejét összeszedi, hogy felfakadó szenvedélyét legyőzhesse és oly levertnek, annyira gyöngének érzi magát, mintha bűnt követett volna el, melyet szégyelni kell, Clermontné mosolyog? Könnyedén, vidáman, majdnem kaczerán int a fejével . . . neki . . . Alig harmincz percz múlva azután, hogy mint egy bűnbánó Magdolna zokogott a kétségbeesés fájdalmával szalonja kerevetén? — Ez a gondolat elkészerítette. Oly lelkiállapotban volt, midőn még a rendes körülmények között legnyugodtabb elme sem fogad el mentségeket. Fülöp sem vetett számot a körülményekkel. Meg se próbálta, hogy mentegesse az asszonyt. Nem jutott eszébe, hogy a kis Petrovics Ilka bizonyára szintén ott volt már akkor, midőn Clermontné a toilett szobán keresztül az ebédlőbe tartott. Csak nem árulhatta el magát a leány előtt? Nem figyelt semmire, csak a saját hangulatára, a melyhez mindent hozzá mért, a mi figyelme körébe esett. A lelki disszonanciával küzdő emberek önzésével valósággal megkövetelte, hogy Clermontné se rejtegesse igazi hangulatát, hanem engedje át magát neki egészen mint ő.

Ennél a pontnál hirtelen megállt. Nagyon messze ment. Beletévedt a képtelenségekbe, melye-

ket előbbi énje feltétlenül a fantázmagóriák országába utasított volna.

Mig a villamos kocsi gyors ütemben robogott vele a városliget felé, lassanként rendbe szedte magát. Vizsgálni kezdte a történeteket. Látni akarta tisztán, egyszerű valóságában a tényt, az érzelmek megtévesztő szépítgetése nélkül úgy, a mint van, s akarata ezuttal is segélyére sietett: le tudta győzni elméjében a rendetlenséget, szívében az indulat lázongását, mely már-már kiforgatta lényének egyik legerőteljesebb vonásából: a nyugalomból. Maga elé idézte Clermontné magaviseletét a legrégebb időktől kezdve egészen addig a pillanatig, midőn elrejtett titkának birtokába jutott. Elárulta-e valaha egyetlen jellel is, hogy vonzalmat érez iránta? Nem, felelte magának, — sem leány korában sem később. Őt gúnyolták magába vonult, tartózkodó modora miatt mimosának, — ez a czim azonban Clermontnét még inkább megillette volna, mint őt. Érintkezésük szívélyes, egyformán udvarias volt a nélkül, hogy egymást valaha élénkebb figyelemmel ajándékozták volna meg. Midőn Feliczia tante-al július első napjaiban évenként a gleichenbergi fürdőbe utazott, s szeptemberben ismét viszontlátták egymást, egyikök sem érzett különösebb örömet, valamint a nyolcz heti távollét hosszúságát sem vették észre.

A multban tehát hasztalan keresett oly áruló nyomot, melyből a fiatal asszony rokonszenvére

következtetett volna. Majd visszaemlékezett arra az időre, midőn az őrnagy sűrűbben látogatta meg házukat, s végül megkérte kezét a tantetól. Semmi feltűnőbb változást sem tapasztalt rajta. Oly egykedvű, zárkozott és érzékeny volt, mint mindig. — »Nőül megy az őrnagyhoz?« kérdezte tőle. Igenlő választ kapott. »Vonzódik hozzá?« — »Becsülöm, s az több, mintha szeretném« — felelte nyiltan, egyszerűen, a felindulás legkisebb jele nélkül. Ennyi történt, — egy vonallal sem több. Este megnézték »Romeo és Julia« előadását. Velük volt a vőlegény is, Clermont Félix őrnagy. Aprólékos figyelemmel, egy művelt világfi és egy lovagias katona előzékenységével forgolódott menyasszonya körül. Maga volt a megtettesült udvariasság. Fülöp visszahuzódott a páholy háttérébe, s onnan figyelt reájuk. Júlia nyájas volt az őrnagyhoz, — a színpadon élő Júlia szerelmének felséges apotheozisa azonban mintha nem talált volna szívéhez utat. A színpadi Júlia gyönyöre, lángja, szerelme és megsemmisülése nem tudta se meghatni, se elragadni, — arcza fehér és változatlan maradt, mint egy szép szoboré, a melynek már nem jutott Premotheus lopott tüzéből szikra. Egy pillanatig bosszankodott is reá, s így szólt magához: egy ilyen Júlia, valóban csak egy ilyen Romeot érdemel mint az őrnagy. Később azonban kiigazította magát: igaztalan volt, hisz végtelen szerencse az, hogy ilyen! Mi lenne belőle az őrnagy oldalán, ha az igazi Júliához hasonlítana?

Mily szörnyü útja volna az a szenvedésnek, ha megtudná érezni, hogy *mi* ő, midőn a szerelem mindent megnemesítő gyönyöre nélkül adja át magát egy embernek, a ki hitvesévé teszi

Fülöpöt ez a gondolat most még erősebben rázta meg, mint akkor. De mig akkor csak vállat vont reá és nem törődött vele tovább, most ki szerette volna gúnyolni magát azért a felindulásért, mely egész valójából kiforgatta . . . Óh, kevés hiányzik . . .

Meg volt magával elégedve. Örültség lett volna, ha nem tud megállni féluton és végkép elvesztette volna önmagát. A veszély azonban elmúlt, elméjének nyugalma, világos, öntudatos, hideg józansága megint az övé és övé is marad. Komédiájának szerencsétlen hőse csak egy pisztolylövéssel tudta kiragadni magát abból az erkölcsi szenyből, a melybe érzékeinek ittassága döntötte, — ő leszámolt magával az Erzsébetköruttól a Lövölde-térig húsz percz alatt.

A Lövölde-téren leszállt, átment a Nagy-János utczába, s gyalog sietett tovább a városliget felé.

A Stefánia-uton még tartott a tavaszi sétakocsizás.

A fogatok egymásután robogtak a viztorony irányában, s a gyalogsétálók is nagy számmal lepték el az utakat, különösen a nagy tó körül. Fülöp tág tudóvel élvezte a langyos, friss leve-

gőt. Mintha egy veszélyes betegség után először jelent volna meg a szabadban. Meglassította lép-teit, sétálni fog. Kellemesebb időt el sem tudott magának képzelni, mint ez. A sebesen közeledő tavaszt hirdette minden. A föld megmozdult, meg-rázkódott a természet ébresztő erejére, — rügyek fakadtak az ágakon, a tavalyi fű fakó zöldje kö-zött rendre kinyultak az idei világos zöld szálacskák, s újra kezdte a munkát ujult nedvkeringéssel minden aprócska levél, inda és növénygyökér. A tél koplaló koldusai, a verebek, boldog csiripe-léssel gyülekeztek tavaszi kongresszusra egy-egy sűrűbb águ fán, lefoglalva a fa alatt átvezető utat is, melyet a sétálóközönség diszkrét figyelemből gondosan kikerült.

Fülöp a tó felé tartott. Utközben néhány ismerős köszöntötte, — nagy nyájassággal viszo-nozta valamennyit, s pár perczig egy meglehetősen népszerű színházi csillaggal is elfecsegett. Vidáman, egy gondatlan, boldog fiatal ember szeretetreméltó csapongásával repült vele egyik beszéd tárgyról a másikra, hangos nevetésre ingerelve egy párszor megjegyzéseinek csipősségével a kis színésznőt.

— Milyen szerencsés ember ön, kedves barátom, — jegyezte meg naiv irigységgel a hölgy, miután bemutatta Fülöpöt a mamájának, — minden sikerül, a mibe belefog... Mondja, mit csinál most?

— El vagyok ragadtatva.

— Hogy engem láthat, tudom, — ebből a fogásból is kérni fogok máskor, — most azonban beszéljünk komolyan. Jöjjön, sétáljunk! A drága Emma ugyan meg fog neheztelni önre, ha megtudja, hogy el hagyta magát csábíttatni, de legyen nagylelkű és szenteljen nekem is néhány pillanatot. Remélem, ir nekem egy szép szerepet?

— Minden bizonnyal.

— De olyan legyen, mint az Emmáé. Néhány erősen szentimentális részlet sem fog ártani, ez nagy hatással van a »nép«-re, s ilyesmit én is szívesen játszom. Tehet bele zajosabb kitöréseket is... egy kis keserű gunyt, néhány szellemes visszavágást... Ön ért engem, hisz ön oly tehetséges.

— Honnan tudja? kérdezte sugva Fülöp.

— Menjen, csunya... felelte szendén a hölgy, s kaczer nehezteléssel fordította félre fejét, hogy a tehetséges szerző nyakának meleg fehérségét annál könnyebben megláthassa. — Komolyan beszélek barátom, a vágás is jó a szinpadon, de a visszavágás az, a mi biztosan hat. Gondoljon csak a *Sibilla* harmadik felvonására. Mihályfi karjai között tartja Emmát, megcsókolja és így szól hozzá: »Mire gondolsz Sibil?« »Oh érzem Gusztáv, hogy megvetsz engem, mert a tied vagyok.« »Én már akkor megvettem magamat, mielőtt az enyém lettél volna«... feleli a férfi és ezzel az egy pompás mondással biztosítja a hatást. Emma elájul, a függöny lemegy és megkezdődnek a kihívások.

Fülöp integetett, hogy megértette a megrendelést.

— Igen, de még az idén, kérem!

— Még az idén.

— Megmutatja, ha belekezd?

— Kibe?

— Ej, már megint... Hát a szerepembe! Megtalálhat, ha akar, künn fogok lakni a Margitszigeten a mamával egész nyáron.

— És mi lesz Gödöllővel?

— Oda nem megyek többé, — felelte könnyű zavarral a kis művésznő és elnevette magát. Takarékoskodni akarok. Majd meglátja, milyen fősvény leszek.

— Már látom, — ingerkedett Fülöp.

— Ugyan miből?

— Ebben a pillanatban adta értésemre, hogy künn fog lakni a szigeten... a mamájával...

— Az istenért, barátom, mi történt önnel? Mindent félreért, mindent gonoszul magyaráz! Vallja be, hogy többé nem tartozik a flagellansok közé... Lássa, így sokkal kedvesebb. Eddig szinte félt öntől az ember.

— Rajta leszek, hogy megjavuljak, -- felelte Fülöp és megemelte a kalapját.

— Isten önnel! Ne feledje, hogy a szigeten fogok lakni és számítok önre.

Elváltak. Fülöp bekanyarodott a tóhoz vezető

utra a király-pavillon mellett. A színésznő mamája érdeklődve kérdezte leányától, hogy ki ez a »gyönyörű« fiatal ember? A jó néninek, ki süketsége miatt csak nyájas mosolyokkal szokott részt venni minden társalgásban, a fiatalság rendesen »gyönyörű« volt; ennél alább nem igen ereszkedett. »Münszter Fülöp — felelte ajkait harapdálva a kis művésznő, — kiállhatatlan, gőgös ember, — azt hiszi, hogy nélkülünk is ér valamit . . . Nevetséges« . . .

A nagy kiállítási csarnok előtt levő rondeau mellett Boronkait pillantotta meg. A derék férfiú zsebedugott kezekkel nézegette a rózsák kiemelésével foglalkozó kertészeket, s csak akkor vette észre Fülöpöt, midőn az megszólította.

— Mit csinál itt, Imre bácsi? Jó estét!

— Jó estét, — felelte mogorván a jó ur.

— Rosz hangulatban van ma.

— Abban.

— Nem jön az állatkertbe?

Boronkai elfintorította orrát, ránézett szürke, álmos szemeivel az ifjúra, s megvonta lustán, nehézkesen a vállát. — »A hol én vagyok, ott mindennütt állatkert van« — dörmögte epésen, s megindult lesütött fővel, mint egy trónvesztett, fakó király, Fülöp máskor azonnal elvált volna tőle, most azonban még örült, hogy a véletlen ily módon is gondoskodik szórakoztatásáról, a melyre ezen az estén annyira szüksége volt. Kérdezősködni kezdett; miért

sétál egyedül, történt valami otthon? Nézeteltérések, házi bajok, apró zivatarok, — mint rendesen.

— Nem bírom tovább kiállani azzal a műveletlen személylyel! fakadt ki elkeseredve a szürke férfit. Képzeld, mit tett ma velem! Hazajövök fél hat után abból az átkozott hivatalból, a melybe előbb-utóbb okvetlen bele fogok halni és künn felejttem az ágyon a kabátomat. Hát nem kikotorta megint a zsebeimet! Hát nem megtalálta azt a húsz forintot is, a mit ma délben Katalintól kértem kölcsön, hogy nyomorult tavaszi lebernyegem helyett ujat vegyek? Tekints reám, ilyen ordináré felsőben liflangol már három éve a *ti* rokonotok. Illik ez? Szomorú, nagyon szomorú, pedig egy Boronkai végre is Boronkai... nem? Rozál! kiáltottam reá, hol van a pénzem? Azt lesd, semmiházi! sivitotta vissza hetykén, — nem adom, nem adom, nem adom! »Skorpió asszony!« ordítottam én. »Czégéres naplopó!« vágta vissza ő. Hallod, Fülöp! Naplopónak nevezni engem, holott pedig nem annyit dolgozom én, hogy nem sokára végem?

Fülöp csitította a hangosan lamentáló urat.

— Nem igen pusztul el maga a sok dologtól Imre bácsi. Beszéltem az osztályfőnökkel, — tőle tudom.

— Úgy-e? Hát hiszen inkább izé ez... olyan költői kép, — de a mi sok, az sok. El fogok válni attól az asszonytól; nem türhetem tovább. S nem csak hogy orvul megfosztott keserves szerzeményem-

től, hanem még távozásra is kényszerített. Kénytelen voltam elhagyni tulajdon lakásomat, hogy enyhülést keressek sebzett lelkemre a szabad természet ölében.

— Szerá is otthon volt?

— No! Hiszen jól kinevelődik, mondhatom.. Te még nem ismered a feleségemet, de ne is kivánd, ne is kivánd, — tudom, hogy hamar elfutnál silány lakásunkból és soha a viola utcza felé nem jönnél többet. Mindig azzal gyilkol, hogy én kártyáztam el »Mária-család«-i birtokunkat... hiszen tudod, — hallottad, nem tudja befogni a száját még egy oly kitünő, hires rokon jelenlétében se, mint te. De hát mivel az isten nyilával vegyek új felső kabátot, ha elrabolod a pénzemet? kérdeztem, igazságos haragomban éppen nem válogatva a kifejezéseket. »Ezt is csak elkártyáznád, boldogtalan!« — kiabált reám azon a gyönyörűséges páva hangján, hogy majdnem kiszakította a dobhártyámat. S nem adta vissza, — biztos, hogy valami haszontalan czifraságra fogja elprédálni, s én járhatok rongyos lebernyegemben egész nyáron« ...

Fülöp zsebébe nyult és átadta a jó urnak a felpanaszolt összeget. »Itt van, Imre bácsi, — ne lamentáljon.« Boronkai elfogadta és gondosan elrejtette a kalapja bélésébe. »Ha még itt sincs biztosságban, akkor — elválok. Nem engedem magam tovább fosztogatni. Gyalázat, hogy bánik velem!

— Figyelemmel lehetnének Szirénre — furcsa fogalmai lesznek a családi életről, ha így folytatják.

Boronkai megnyugtatta integetett.

— Ránk sem hallgat. Szegény gyermek olyan egy idő óta, hogy némelykor atyai fájdalommal kérdezem —

— Hagyja, kérem, a frázisokat.

— Hiszen inkább csak izé ez... olyan költői kép, nemes barátom, semmi egyéb... Megszoktam, hogy művelt személyek előtt illendően fejezzem ki magamat... Tehát igen, igazat mondtam: fájdalommal kérdezem magamtól, hogy mi lesz belőle ha így szenved?

— Mit mond, Imre bácsi?

— Az igazságot, Fülöp az igazságot! ismételte gyorsan Boronkai, s még az ujjain is magyarázgatta, hogy Szerá gyakran órákig elüldögél az ablak mellett és horgol. — »Esküszöm! s egy Boronkai még soha hamisan nem esküdött, hogy szerencsétlen gyermekem horgol. Azelőtt még a kötést is utálta kézbe venni, most azonban már a horgoló tűt is kikereste abból a kék peluche skatulyából, melyben az intézetben készített kézi munkákat tartja.«

— Hiányzik valamije?

— Igen hiányzik, — dunyogta vállait vonogatta Boronkai s titokban felnézett az ifjura. — »Engem akarsz bolonddá tenni ezzel a kérdéssel,

— dohogta magában — vagy te vagy az az ibolyaszínű ártatlanság, a milyenre a nagy Guiseppe Scaliger kilenczven esztendeig hiába vágyott?« — Fülöpnek nem tetszett ez a fordulat. Visszaemlékezett Szerá figyelmeztetésére, utját akarta tehát vágni Boronkai további magyarázatainak, a melyeket ma, ebben az órában, nem tudott volna türelmesen meghallgatni.

— Marad még? — kérdezte röviden.

— Nem akarod, hogy szegény leányomról beszéljek, — értem én, nagyon értem . . . Elég gyász!

Fülöp belátta, hogy így nem boldogul. Ennek a fakó embernek az lesz első dolga, hogy Szerának is elreferálja a »gyászt«, — ezt pedig nem akarta. Szerá kiméletet és gyöngédséget érdemel, — nem szabad megbántani. — »Kérem, ne értsen félre, — szólt komolyan, — tudhatja, hogy a Szirénről mindig szívesen beszélek és hogy jó barátja vagyok. Miért busul? Azt veszem ki a szavaiból, hogy elégedetlen valami miatt.«

— Meghiszem azt, hogy elégedetlen! — sohajtotta meghatottságot affektálva a jó ur. Bizony nincs oka neki sem, hogy elégedett legyen. Nyomorult helyzetünk, szegény állapotunk és elégedettség . . . Ugyancsak messze esnek egymástól! Hej, nemes barátom Fülöp, az elégedettség olyan mint a kényes paradicsom madár: nem száll a pusztaságra, már pedig mi sivatag pusztaság vagyunk

ott fenn a harmadik emeleten, — kiszárad a mi cserepünkből még az afrikai kaktusz is, pedig az már csak hunczut egy növény. Az ilyen fiatal gyermek, mint az én leányom, tele van mindenféle képzelődéssel. Azzal kél, azzal fekszik, — ilyen minden leány a feleségemet kivéve; az ugyan nem sokáig képzelődött, hanem mindjárt fülön csipett magának egy engedelmes tevét: engem, ugy bizony... beugrottam neki vakon, mindjárt a második héten... Igaz ni! Szera említette, hogy külön költözöl a családtól, — de ez mesés, nagyon mesés... Hát csakugyan?

— Szirén igazat mondott, — felelte Fülöp és gyorsan megragadta ezt a zsilipet, hogy Boronkai szóáradatát elzárhassa. Lekötelezne Imre bácsi, ha itt valahol a liget közelében, például a Nagy-János utczában, vagy a fasorban, alkalmas lakást keresne nekem.

— Parancsolj velem! Hohó ehez értek... Hány szoba legyen?

— Kettő, vagy három. Nem bánom, ha kisebbszerű villa lesz is, kerttel. Számíthatok reá?

— Annyi, mintha már megvolna! Holnap reggel azonnal hozzá fogok és rögtön értesíteni foglak. De mit szól majd hozzá a tante?

— Az az én dolgom, Imre bácsi.

— Ugy van! Mit is kérdez effélet egy ilyen nyomorult, kis hivatalnok, mint én...

S a jó ur vállai közé huzott fővel lépegetett

az ifju mellett az Andrássy ut kezdetéig, a honnan egyedül ballagott tovább a viola utcza felé. Fülöp a villamos vasuton indult haza.

II.

Feliczia tante maga intézkedett, hogy kedvenczének butorait haladéktalanul az uj lakásra szállítsák, s végül maga is kocsiba ült, hogy Münszter társaságában mindent megtekintsen. Boronkai a ligethez vezető fasorban talált egy inkább romantikus, semmint kényelmes lakást, — Fülöp, azonban meg volt vele elégedve, s minden habozás nélkül azonnal kibérelte. A villa egy nagy kert végén állt. A tulajdonos nem sokat törődött vele; fák, növények, bokrok ugy nőttek, a hogy a természet ereje széthajtotta őket. A villa három, eléggé tágas szobából és egy glorietteből állt, — verandájához, melyet négy világos sárga oszlop díszített, s vad szöllővel volt befuttatva, mind a két oldalról lépcsők vezettek. Fülöp inasa fejcsóválva tartott szemlét az uj lakás fölött, s rögtön ki is mondotta, hogy ez az elhanyagolt kert, meg ez a sárga villa »nem nekünk való.« Nagyon barátság-talannak, tulságosan csendesnek talált mindent. A verebek csiripelése, s a magas juharok tetején gubbasztó szürke varjuk károghása az egyetlen jel, mely az életre emlékeztet. Feliczia tante titokban

igy gondolkozott: »Csak maradjon itt, a magány a legjobb orvos: elfeledtet, kitöröl mindent, a mi veszélyessé válhatna reá.« Münszter hallgatva nézett körül. A bucsuzásnál szívélyesen megrázta fia kezét és ezt mondta neki: »Azt hiszem rosszul titted, hogy ide jöttél, — a magány nagy mestere a csábitásnak.«

Fülöp mosolyogva rázta fejét.

— Egyedül leszek, atyám, — felelte nyomatékkal.

— Meglehet. Isten veled!

Az ifju kikísérte vendégeit a kocsizhoz, megcsókolta a matróna kezét és elbucsuzott. Feliczia tante nyájasan integetett bucsut. — »A mig te nem látogatsz meg minket, kedves gyermekem, magadra hagyunk. Nem fogunk háborgatni. Viszontlátásra. Fülöp, isten óvjon!«

— Viszontlátásra, édes tante!

A kocsi elrobogott. Fülöp a kerten keresztül visszament lakására, s az egész napot butorainak elrendezésével töltötte el. Inasa a délután folyamán négyszer is megjárta a várost, hogy a még hiányzó dolgokat beszerezze. Másnap estére készen voltak. A sok szőnyeg, függöny, disztárgy, s Fülöp masszív, mályva színü butorainak segélyével eléggé lakályossá tudták tenni a »remeteséget«, melyből az ifju egyelőre nem szándékozott kimozdulni. A csend, mely körülvette, nemcsak szokatlansága miatt tetszett, — szüksége volt reá. Midőn har-

madnap este magára maradt, s végigsétált szivarozva a három szobán, örömmel vallotta be magának, hogy kitünően érzi magát ebben az önkéntes száműzetésben, mely megmentette a család folytonos figyelmétől. Itt nem tartja számon senki. Tehet, a mit akar. »Szerencsét kell kívánnom magamnak, gondolta vidáman, hogy végre még is csak megszereztem a teljes szabadságot.«

A fellegek mögül kibujt a hold. Fülöp kinyitotta a dolgozó szobának berendezett jobboldali sarok szoba ablakait, s még sokáig sétálgatott föl és alá. A hold rávilágított az íróasztal mögött álló bronz Faun-szoborra, melynek vigyorgó, bizar vonásai megelevenedve csillogtak a zöld patina alatt. Minden csendes és nyugalmas volt. A fák között csak néha lopózott keresztül az esti fuvallom, a kertben a bokrok és cserjék sötétségében nem mozdult semmi. Fülöp tele tüdővel szivta magába a langyos tavaszi levegőt, mely magával hozta a földnek és a buján fejlődni kezdő növényzetnek friss illatát is és oly nyugodtnak, annyira szabadnak, erősnek, boldognak érezte magát, mintha a szerencse talizmánjával ajándékozta volna meg szeszélyes kegye a véletlennek.

Végig heveredett törökös divánján és átengedte magát fantáziája játékának. Az égen uszó felhőkben mindenféle misztikus alakokat és körvonalokat fedezett föl. Egy-egy óriási fej, egy-egy hatalmas, reczés hátú, mesebeli szörny elnyult

teste vált ki a felhőzetből. Mosolyogva emlékezett vissza gyermekségének arra az idejére, midőn a tante néha büntetésből bezárta egy szobába, s kivetette a lámpát. Akkor is a felhőket nézegette, mint most. Végig heveredett a szőnyegeken, s felbámult álmodozva az égre. A különbség mindössze annyi, hogy akkor az utca lármáját hallotta, most távoli harangszót ringat be hozzá szárnyán az esti légáramlat.

Fülöp találgatta, hogy honnan? A terézvárosi templom messze van. Talán a Sacré-Coeur zárda tornyában kondul Ave-Máriára egy ezüstszavú harang.

*

A legközelebbi péntek eszébe juttatta Feliczia tante rendes fogadó napját. Nem szívesen vett részt abban a társaságban, mely az agg hölgy szalonjában ilyenkor összegyűlni szokott, ezuttal azonban úgy érezte, hogy meg kell jelennie. Száműzetésének hatodik napja volt, — illő, hogy üdvözölje a tanteot és a többieket. Estefelé tehát kocsiórt küldte inasát és öltözködni kezdett.

Hat napja, hogy nem találkozott a család egyetlen tagjával sem. Hat nap a tökéletes csendből, — kissé már be is telt vele, — ideje, hogy megtekintse néhány órára a künn élő emberiséget is. Azután visszajöhet megint és átengedheti magát újabb hat napra a remeteség nyugodt örömének, a mely az eddigi tapasztalatokból következtetve nagyon

kedves dolog ugyan, de mintha egyik legbiztosabb eszköze is volna az elhizásnak. Sajátságos állapot a magány annak, a ki az élet erőteljes lüktetéséhez szokott. Eleinte végtelenül bájosnak, színesnek, csillogónak tetszik minden. Meglep és gyönyörködtet még egy legelőre induló libasereg is. Később gyorsan halványul a kép, a színek megfakulnak, a bájos vonások rohamosan változnak közönségesekké, s egyszerre csak nagyon hiányozni kezd a remetének az élet.

Nem ily élesen kifejezve, de Fülöp is érezni kezdte a magány sajátságosan bágyasztó hatását. Öltözködés közben tekintete a bronz Faun-ra esett. Mosolyogva hasonlította össze magát vele. A szobor művészi patináját nagy fáradsággal rakta föl reá a mester, — ő kevesebb fáradsággal is hozzá jutna. A magány sokkal olcsóbban végez, mint a szobrász. Hat nap alatt mintha már képződött is volna egy finom patinaréteg egész alakja körül — ingyen, nem került semmibe, csak ki kellett zárni lakása falai közül az életet.

Hét óra után kocsiba ült és elhajtattott a Münszter házba. A társaság javarészt már együtt volt. Feliczia tante barátságos mosolylyal üdvözölte a feléje siető ifjút, de egy célzással sem igyekezett kipuhatolni, hogy a remeteségben hogy érzi magát. Fülöp kíváncsian nézett körül a szalonban. A nagy csillár alatt atyja beszélgetett három-négy unalmasan komoly úrral; a sorokban az öreg Wolff

ezredes gömbölyü alakja viritott két idősebb hölgy között, a kiknek egyikében Fülöp a szabadelvű tanácsosnéra ismert.

— Szép tőled, hogy pénteki napomról nem feledkeztél él, — mondotta a tante, mialatt minden hozzá siető vendéget nyájasan üdvözölt, — nos mondd csak, min dolgozol?

— Semmit sem csinálok! felelte nevetve az ifjú.

— Lehetetlen, lehetetlen . . . Azt hittük mindnyájan, hogy az új lakás új inspirációkkal fog járni. No, de nem tesz semmit, majd megjön idővel a munkakedv is. Most pedig mulass jól nálam s ha megunod magad, tünj el. Megengedem, hogy búcsú nélkül is eltávozhass.

— Köszönöm, édes tante, maradni fogok.

A matróna szivélyesen intett, s a társaság közé vegyült. Fülöp beszédbe ereszkedett az ismerősökkel, átment a kártyaszobába, onnan az ebédlőbe, s e körsétája alatt fokonyként nyugtalanabb lett. Tekintete Clermontnét kereste, a fiatal asszony elegáns, nyalánk alakját, s finom, szép szőke fejét azonban nem tudta fölfedezni. Miért nincs itt? kérdezte magától tünődve, csak nem utazott már el . . . Ez a gondolat nem hagyta nyugton. A tante bizonyosan megmondta volna, ha már elutazott volna . . . búcsú nélkül . . . de mivel nem közölt vele semmit, ez annak a jele, hogy a szép rokon még itt van. Csak nem beteg?

Alig várta, hogy atyjával négy szem között maradjon. Münszter észrevette arcán a tépelődést, s a vágyat, hogy vele beszélhessen, — egy ügyes fordulattal ott hagyta tehát az urakat, kezét nyújtott fiának, s a terem egyik ablaka mellett állapodott meg. — »Jó estét Fülöp, — nos, hogy érzed magad az emberek között?«

— Nem a legjobban atyám, — hangzott a türelmetlen válasz, — kérdezni akarok valamit...

Münszter fiára nézett, s nyugodtan magyarázva mondta:

— Már kitaláltam, Fülöp; Juliát keresed.

— Őt. Miért nincs itt?

— Rosszul érzi magát. Holnap este különben elutazik.

— Beteg?

— Azt hiszem migraine...

— Szabad meglátogatni?

— Ha úgy jelenteted be magad, hogy *bucszni* akarsz, minden bizonnal elfogad.

— Csak úgy?

Münszter fia karjába füzte karját és sétálni kezdett vele a teremben. Ki akarta kerülni az ősz Wolff ezredet, a ki gyorsan közeledett, s valószínűleg az ő segélyével akart megszabadulni a tulságosan őszinte tanácsosnétól. Ez a kitünő hölgy ma este főleg Schoppenhauerrel és Gyp el foglalkozott. Magyarázatai nem türtek semmi félreértést. A vén katona hiába igyekezett meggyöngíteni

harsogó nevetésével a hatást, — a tanácsosné diadalmasan visszaverte az öreg urat, s végre is megfutamodásra és feltétlen kapitulációra kényszerítette.

— Remélem nem ringatod magad abban a tévedésben, — folytatta Münszter, — hogy hat napig tartó hallgatásod Juliát valami kellemesen érintette? Nem állítom, hogy megfigyeléseim minden irányban megbízhatók, de nagyon csalódnám, ha nem neheztelne reád. Mióta nem vagy itt, alig érintkezik velünk. Tegnapelőtt futólag említette, hogy tárgyalt Petrovics Ferenczcel, s már meg is kötötte vele a szerződést.

— Miféle szerződést?

— Bérbe adta neki a »Mária-család«-i Clermont birtokot hat esztendőre. Az összegről nincs tudomásom, Petrovics azonban előre kifizette az egészet. A szerződést a közjegyzői irodában cserélték ki. Meg nem foghatom, mire kell neki egyszerre ily nagy összeg? Tegnap az ebédnél egyéb-iránt valami olyast említett, hogy kedve volna egy kis körutat tenni, legelőször is Nápoly felé.

Fülöp nem felelt. Pár percz mulva kezét szoritott atyjával és észrevétlenül elhagyta a szalont. Kilépett a folyosóra. Clermontné terve, s különösen az, hogy a fiatal asszony bizonyára megneheztelt, ismét a régi nyugtalanító érzéssel hatott reá. Atyjának igaza van: nem ámithatja magát; magaviselete nem volt korrekt, helytelenül csele-

kedett, midőn se az operából való elmaradását nem igazolta, sem életjelt nem adott magáról. A hibát okvetlen jóvá kell tenni, föltéve, ha sikerül, s Clermontné elfogadja.

Azt a pár lépést az özvegy lakosztályáig sohasem tette meg oly nehezen, mint most. Ösztönszerű sejtelen dobogtatta meg szivét: ha nem fogadja el... ha visszautasítja... Mi lesz akkor? Többé nem fognak találkozni. Ez az a pont, a honnan bele lehet látni a jövőbe...

— Előre, próbáljuk meg... biztatta önmagát, s az előszobába lépett. A függő lámpa homályos vörös fényvel világította meg a szekrényeket. Fülöpöt most ez a színes világítás is rendkívül fölizgatta; a sirboltok és a templomi szentélyek vörös lángocskáira gondolt...

Bejelentette magát. A komorna örvendő arccal üdvözölte, s gyorsan befutott urnőjéhez. Fülöp érezte, hogy alig bir uralkodni magán; a hat napi csend után oly nagy foku idegesség foglalta el e pillanatban egész testében az absolut nyugalom helyét, a melyet maga sem értett. »Mennyire megváltoztam« ... szólt majdnem hangosan, boszankodva.

A korma visszajött. Az ifjunak minden érzéke szemébe gyült. Beszívott ajakkal leste a választ.

— Urnőm várja nagyságodat, — jelentette a komorna, s bámulva tekintett Fülöp után. Milyen halavány; ennyire megváltozva még soha sem látta.

Fülöp belépett Clermontné szalonjába. Ott nem volt senki, — a fiatal asszony a szomszéd szobában várakozott reá. Fülöp besietett ebbe a kék bársonnyal diszitett, magas, keskeny szobába, a hol Clermontné esténként rendszeren tartózkodni szokott, s elfogult hangon üdvözölte a hölgyet. Nyugtalan zavarában még az asszony szintelen, fehér arczára sem figyelt.

Clermontné fölkelte a kerevetről, s kedves csodálkozással kiáltott fel:

— Ah, hát csakugyan ön az, Fülöp! Jöjjön, jöjjön...

— Bocsásson meg Julia, annyira nyugtalan és zavart vagyok, hogy azt sem tudom, hol kezdjem. Méltán neheztelhet reám; nagyon különösen viseltem magamat, eljöttem tehát, hogy bocsánatát kérjem és ha lehet, megérdemeljem. A tantenál beszélték nekem, hogy rosszul érzi magát.

— Már elmúlt, — jöjjön, foglaljon helyet.

Fülöp közelebb huzott az asztalhoz egy széket. Egész erejét összeszedte, hogy régi nyugalalmát vissza tudja nyerni, de a kísérlet alig sikerült. Mintha egész idegrendszere boszút akart volna állani azért a zsarnokságért, melylyel eddig fölötte uralkodott.

— Meg van elégedve az új lakásban? kérdezte dallamos mély hangján az asszony, s Fülöpre emelte nagy, kék szemeit, melyek alatt egy alig észrevehető, könnyü árnyék hozta ujabb zavarba a

férfit. Ez a sötét, hamvas árnyék egyszerre elárult mindent. Azt nem lehetett rejtegetni, elárulta a nőt...

— Ne beszéljünk erről, Julia, — felelte meghatottan, s gyöngéd, bocsánatkérő tekintettel folytatta tovább: érzem, hogy méltatlan vagyok az ön jóságára, de legyen elnéző irántam és bocsásson meg.

— Holnap este elutazom, kedves barátom, s akkor talán nagyon sokáig nem lesz szüksége reá, hogy hosszú hallgatásáért bocsánatomat kérje.

Clermontné mosolyogva hajolt előre a kereveten, s arczának azzal a szügies bájával, mely elragadóvá tette szép, szőke fejét, magyarázta az ifjunak, hogy ő is használni fogja szabadságát és külföldre megy. Senki sem ellenzi tervét, de hiába is elleneznék, mert nem engedné magát lebeszélni. Holnap délben már itt lesz Bécsből egy angol társalkodó nő is, a kit magával visz. Negyven éves, erős, magas növésű, igazi testőr, — Miss Hopkins-nak hívják. Nyugodtan rábizhatja magát.

— Eddig soha sem beszélt róla, hogy utazni óhajt.

— Miért ne tenném?

— Igaza van; megteheti.

— Lássá édes Fülöp, kedvet kaptam öntől a szabadságra. Most is független vagyok, de ez nem az igazi... sok hiányzott hozzá, hogy teljes legyen... Megpróbálom tehát, hogy milyen a

valódi függetlenség idegen városokban, idegen emberek, idegen viszonyok között. Az egyformaság kedves is lehet, — az én helyzetemben azonban éppen nem az. Estélyek, színház, társaság, mindig ugyanazok az élvezetek, ugyanaz a hang, s csekély kivétellel majdnem mindig ugyanazok az emberek is. Ön is szükségét érezte a magánynak, én is követni fogom a példát, csakhogy fordítva mint ön, mert én a nagy városokban fogom megtalálni azt a magányt, a melyre szükségem van. Fölkeresem Velenczét, Rómát, Nápolyt, azután Párist . . . Még magam sem tudom. Hopkins kisaszony gondoskodni fog az utitervről, az én feladatam csak a végczél megjelölése lesz. Mondták önnek, hogy utazni fogok?

— Igen.

— Nos, akkor ettől a meglepetéstől is meg vagyok fosztva. Meg akartam önt lepni, s azzal a reménnyel is biztattam magamat, hogy hálával fog reám gondolni, mert így egyszerre föl lesz mentve az alól a szeretetteljes figyelem alól, melylyel a család önt elhalmazza. Ha messze leszek, sem Feliczia tante, se az ön atyja, se a többiek nem fognak többé aggodalommal gondolni önre.

Fülöp alig figyelt a szavak értelmére. Clermontné hangjának szelid szomorúsága, melyben volt egy árnyalat a szemrehányásból is, még inkább fölizgatta. Semmi kétsége sem lehetett többé abban, hogy a fiatal asszony le akarja győzni szerelmét

és inkább elmenekül, semhogy annak a közelében szenvedjen tovább, a kihez ellenállhatatlan erővel vonja a szive, ez a nagy varázsló. A bizonyosság elszédítette. Azok közé a férfiak közé tartozott, a kik a nőt nem tartják magukhoz hasonló lénynek és sohasem emelik le arról a magasságról, hová nemes idealizmusuk az asszonyt elképzeli, — a kik hiába ismerik valamennyi megnyilatkozásában a szerelmet, mert elpirulnak egy nyitva felejtett gomblyuk láttára és elvesztik önuralmukat, ha érezniök kell, hogy szeretik őket. Clermontné panaszos, szelid hangja úgy hatott reá, mint egy tüzes korbács, a melynek metsző csapásait nem lehet kikerülni.

— Miért nem várt még egy kicsit, édes Fülöp, — folytatta tovább az asszony, — nem lett volna reá szükség, hogy régi lakását elhagyja. Én megyek el. Tudja mit, — jöjjön vissza megint és nyugtassa meg a családot. Ne gondolja ám, hogy most már nem aggódnak. Titkolják, a mennyire lehet, de én látom. Még Katalint is megijesztette az ön távozása. Tegnap itt volt a tantenál, hogy megtudja a részleteket. Mindenki félti és szereti önt, — még ő is, ez a Katalin...

— Ne beszéljen róla... mormogta Fülöp.

— Ah, róla... S az asszony lassan ingatta szép, szőke fejét. Azt hiszi ön, hogy Katalin szerencsétlennek érzi magát azért, mert hallani sem akar többé róla? Nem, nem! Katalin sokkal oko-

sabb, semhogy oly dolgokkal foglalkozzék, a melyeken nem áll érdekében segíteni, mert így is biztosan tudja, hogy ön hallgatni fog. Ez így van. Hallgatunk édes Fülöp, hallgatunk... Feliczia tante sokkal több szivélyességgel csókolja meg őt, mint engem, mert Katalintól nem félti önt. Ha kételkedik benne, keresse föl a szalont este tizenegy órakor, — meg fog jelenni Katalin is. Feliczia tante meghivta, — a midőn ma reggel én említettem, hogy aligha vehetek részt a társaságban, mert rossz hangulatban vagyok, a tante egy szóval sem igyekezett engem a megjelenésre rábeszélni, mert azt remélte, hogy ön is eljön. Nemde, elég jól ki tudom találni bizonyos dolgokra a magyarázatot? Legjobb tehát, ha végképp fölmentem őket attól a sok nyugtalanságtól és félelemtől, melyet miattam kiállanak. És most ne beszéljünk többé erről. Hány óra? Azt hiszem fél nyolcz.

— El akar küldeni?

Clermontné felállt és mosolyogva intett.

— Maradjon, Fülöp. Tíz perczig még az öné vagyok.

— Szeretném, ha meghallgatna...

— Holnap barátom, holnap! Jöjjön el dél előtt, vagy délben, itthon leszek, s akkor beszélgetni fogunk.

— Elmegy?

— Igen, — mondá az asszony, — öltözködni fogok. A tante szivesen vette, hogy nem

jelentem meg nála, elhatároztam tehát, hogy el fogok menni... Jöjjön el holnap délután, ez még alkalmasabb idő lesz, mert meglehet, hogy délben az én szép kis holdam fog elbucsuzni tőlem.

— Hová akar menni? kérdezte Fülöp és szintén felállt.

— Istenem, ezt alig merem megmondani, — felelte kedves huzódozással az asszony, — azt fogja gondolni, hogy szándékosan teszem, pedig nem volna igaza. Egyébiránt ha tudni akarja, hát az Operába megyek. Meghallgatom a hattyu lovag regéjét, — itt utoljára.

— Engedje meg, hogy elkisérjem.

— Vezekelni akar a multkori elmaradásért? De hisz én nem kívánom, hogy mentegesse magát! Ezt csak a család kívánja öntől...

Fülöp remegő hangon ismételte a kérést.

— Szívesen, édes Fülöp, — mondá vidáman Clermontné, — de gondolja meg, hogy önt a tante szalonjában keresni fogják.

— Mint egy gyermeket...

— S nyugtalankodni fognak, ha megtudják, hogy engem az Operába kísért. Ne lázadjon föl a családi szeretet ellen az én kedvemért. Mivel kárpótolnám én, ha a család megneheztelne önre és leoldaná kezéről azt a járszalagot, a melyhez ön, szegény barátom, már nagyon hozzá lehet szokva...

Ez utolsó gyors, mosolyogva kimondott szavak után Clermontné eltűnt a szomszéd terembe.

vezető ajtó nehéz kék selyem függönyei mögött, s Fülöp magára maradt. Elkésett a felelettel, pedig oly roppant erővel tolult ajkaira a válasz, hogy majdnem elkiáltotta magát. A szégyen sötét pirja és kiálthatatlan, perzselő forrósága lepte el arczát. Az asszony ime hangosan is kimondta, a mit már rég gondolhatott. Járszalagon... suttogta kitüzesedett szájjal az ifju, s szeme megvillámlott, — járszalagon, mint egy éretlen gyerkőcöt... Igaza van, igaza van! Óh, mennyire igaza van, hisz ez a gyöngédség, melyben a család részesíti, ez a féltő gondoskodás, ez a kémkedés, ez az örökös figyelmeztetés semmi más, csak járszalag, a mely lesujtja, megalázza, nevetségessé teszi a férfit. De hát mi ő, hogy így bánhatnak el vele? Annyira fiatalnak, tapasztalatlannak, gyermekesnek tartják, hogy még érzelmeinek jogait is korlátok közé akarják szorítani? Mivel engesztelhetnék ki ezért a szégyenért, melynek most martalékul van dobva? Nem védelmezheti magát, mert éreznie kell, hogy ennek a szőke asszonynak igaza van. Mit mondana neki? A tények megczáfolják, s Clermontné azokra célzott. Ha a középszerű tehetségek sorába tartozna, a kik képtelenek maguknak a saját erejükből helyet szorítani az emberek között, ha rá volna szorulva, hogy akár elméjének, akár testének gyöngesége miatt mások őrizzék minden lépését és vezéreljék, tolják, gyámolítsák, hogy valahogy, idővel mégis csak célhoz érhessen, akkor ez a családi

gyámság meg volna magyarázva. De ő vele szemben, ki a maga akaratát, a maga ítélőtehetségét tekintette egyetlen rugónak tervei és eszméi végrehajtásánál, semmiféle gyámságnak nem lehet helye. A rokoni szeretetnek is vannak határai, — s ez a határ, ma, ebben az órában el van érve. Önmaga iránt való kötelessége szabja meg, hogy ezen a határon túl még akkor is visszautasítson minden, még oly nemes és önzetlen forrásból fakadt beavatkozást is, mely elhatározási szabadságának rovására esnék. Senki ő tőle nem kívánhatja, hogy a szeretet fejében, melyben részesül, megaláztatni engedje magát egy nő által, a ki oly vonzalmat érez iránta, hogy ime szemébe mondta az igazságot, nehogy megelőzzék mások... a kiktől jobban fájna... Oh, be fogja neki bizonyítani, hogy a határvonalat ő is megismerte. Meg kell mutatnia most már bármily áron, hogy nincs szüksége a járszalagra; a férfi, az önérzetes, erős, tiszta elméjü, előkelő tehetségü fiatal ember kényes büszkesége forog koczkán, — ha meghátrálna, oly lelki gyávaságnak adná jelét, mely följositaná Clermont-nét, hogy szánakozva gondoljon reá és így szólhasson magához: »Nem volt elég bátorsága és erről nem lehet tenni«... Fülöp izmos, nagy teste reszketett a felindulástól. A szégyen most, először életében rázta meg egész öldöklő erejével. Gondolatai tüzes rohanással kergették egymást; mig egyet megragadhatott, a többi eltűnt... nem tudott

két összefüggő mondatot egymáshoz illeszteni. Abból a sötétségből, mely körülfogta, csak egy vakítóan fényes sugár ragyogott szemei közé: a bizonyítás. Bizonyítania kell, hogy nem vezet jár-szalagon senki, de mivel, mivel? Ha ezt a kínálkozó alkalmat elmulasztja, ki tudja, hogy visszatér-e valaha még. Nem lehet halogatni. El kell határoznia most, azonnal, ebben a pillanatban, hogy mit tegyen. Egyetlen önérzetes férfi sem türheti el, hogy részvéttel tekinthesse vergődését és gyengeségét egy asszony... Semmiféle asszony és semmiféle férfi. Nincs különbség; a részvét az ő helyzetében sértés, mely porba sujtja és arczul üti. A család vitte odáig, hogy ez bekövetkezhetett.

Ha nem érezett volna hálát azért a figyelemért melylyel elhalmozták, ha többszámítással gondolkozott volna és fel tudta volna mérni, hogy a szeretet ajándékának mily ára lesz, elkerülhette volna ezt a borzasztó szégyent, mely szilaj erővel dörömböl halántékaiban, lázongva nyargal ereiben, és hajszolja, tüzeli, forralja véréét, hogy alig képes kilökni vonagló szája a lélegzetet... S egyszerre megsemmisült szívének lázas bensejében minden gyöngéd-ség és hála a család iránt. Ingerült haraggal gondolt a tantera, a kinek figyelme egy pillanattig sem lankadt, ki mindig résen volt, midőn attól a veszélytől tartott, hogy szenvedélyre talál lobbanni a szép rokon iránt, kit egy második házasság megfoszt a vagyonától. A pénz, a pénz, a pénz...

sziszegte dühvel. Nem a lélek, hanem a pénz, — nem a boldogtalanságtól óvták, hanem a szegénységtől, — nem szive forgott szóban, hanem a zsebe. Oh, nyögte a mellébe szuró fájdalomtól elfuladva, hogy erre csak most gondol, most, midőn mástól kell meghallania, hogy úgy viselte magát, mint egy megvesztegethető, kiskoru, gyenge fiu, a ki reá szorult a járszalagra.

— Fülöp! szólalt meg mellette egy félénk, szelid hang.

Clermontné estélyi öltözékben, simára felfésült hajjal, fehér színházi köpenyében lépett a terembe. Szőke hajában gyémánttü csillogott. Fülöp sötét, égő tekintettel, felindult arczczal nézett reá.

— Menjünk, — szólt alig érthető hangon.

— Kalap nélkül, Fülöp? Mi történt önnel...

— Semmi. Azonnal jövök.

S kisietett az ajtón a tante lakosztálya felé, a hol kalapját és felsőjét hagyta. Clermontné elgondolkozva, bánatos tekintettel nézett utána, s fázékonyan rejtette halavány arczát köpenykéjének prémje mögé, mely puhán simult meztelen, leányos vállaihoz. — »Mit remélhetnék, suttogta halk, fájdalmas sohajjal, — jobb, ha elválnék és nem látjuk egymást többé«... Ugy szeretett volna sirni. Egy hét előtt, midőn nem volt annyi ereje, hogy titkát elrejttesse, kifakadt szemében a könny, kisirhatta magát. Most nem tud sirni, csak fáradtnak, kimondhatlanul fáradtnak érzi magát.

Fülöp visszajött. — »Mehetünk Julia« — mondá és karját nyújtotta az asszonynak. Clermontné elfogadta.

Együtt mentek le a lépcsőkön. Midőn a portás Clermontné nyulánk alakját észrevette, besietett az udvarba, előkiáltotta az ott várakozó bérkocsit. — »Lovaimat és kocsimat eladtam Petrovicséknak, — magyarázta Fülöpnek a hölgy, — nem lesz rá szükségem többé.« Fülöp szótlanul nyitotta ki a bérkocsi ajtaját, besegítette a fiatal asszonyt, azután halk parancsot adott a kocsisnak, beszállt és becsapta maga után az ajtót. A kocsi kirobogott a kapun a nagy körutra.

Clermontné álmodozva nézte a sebesen eltűnő gázlámpákat, s az üzletek hatalmas kirakatait. Midőn válla véletlenül Fülöp vállát érintette, megrezzenve huzódott vissza.

— Megfázik, Julia, — miért nem hozott melegebb köpenyeget?

— Nem fázom.

— Érzem, hogy reszket.

— Csalódik; nem... felelte remegő hangon az asszony.

Fülöp elhallgatott. Ajkait harapdálva, sötét, fenyegető tekintettel ült a kocsi sarkában. Clermontné nem mert megmozdulni. Gyöngéd tagjain megnevezhetlen láz borzongott végig. Fülöp arcát nem láthatta a homályban, de ösztönszerűen megérezte, hogy elhamarkodott megjegyzései fölinge-

relték és egész valójából kiforgatták a férfit. Makacs hallgatása elég bizonyíték. — »Mit tettem, mit tettem« ... suttogta szorongva.

— Megbántottam önt, Fülöp, — szólt halk, engesztelő hangon. Kérem, ne nehezteljen..

— Nem bántott meg.

— Magam sem tudom már, hogy mit mondtam —

— Az igazságot, — felelte fagyosan az ifju.

Clermontné összébb vonta mellén a kabátkát és szintén elhallgatott. Lehunyta szemekkel, bágyadtan hajtotta fejét a kocsi oldalához. Sok levegő kell... rózsás üde ajkait kiszáritotta a tagjaiban zsibongó láz. Midőn néhány percz múlva a kocsi egy zökkenésére felnyitotta szemeit, a gázlámpák eltűntek, s a kocsi ablakra a jobbról és balról elmaradó fák ágainak körvonalai rajzolódtak. Egy pillanatig nem tudta, mi történik. Zavaros, kábult tekintettel nézett ki az ablakon, s mielőtt kérdést intézhetett volna az ifjuhoz, a kocsi megállt.

Fülöp kiugrott, pénzt nyomott a kocsis tenyerébe, azután kisegítette az asszonyt. A bérkocsis megcsapkodta lovait és elvágtatott. Clermontné szédülve bámult Fülöp szemei közé. Egyetlen hangot nem tudott kiejteni. Puha, homokos földön állt; a sötétségben, melyet csak néha világított meg a szürke fellegek mögött bujkáló hold, kőkerítések és fák váltogatták egymást.

— Fogadja el a karomat, — mondotta Fülöp s karjába fűzte az asszony karját.

— Hová hozott!.. tört ki Clermontné ajkán a rémület, s kiragadta karját az ifjuéból.

— Nem akarom, hogy ön gyermeknek tartson, a ki másoktól függ. Be fogom önnek bizonyítani, hogy milyen semmi nekem az egész világ, midőn végre akarom hajtani azt, a mire ön képtelennek tart. Oh, én még nem vagyok hozzá nőve a járszalaghoz...

Clermontné kétségbeesve suttozta:

— Bocsásson meg... tudom, hogy hibáztam, megsértettem önt, Fülöp... könyörgök, mentsen meg a botránytól, óh, hisz ön nem állhat rajtam bosszút...

— Vigyázzon, — az inasom!

A kulcs megfordult a zárban. Fülöp inasa kinyitotta a kertajtót, s szolgálatkészen sietett az ifju felé. Fülöp parancsoló mozdulattal, erőszakkal fűzte karjába a fiatal asszony karját és vitte, vonszolta magával a kerten keresztül a villa felé. — »Nem megyek... nem mehetek« lehelte zokogó hangon, de Fülöp nem hallgatott reá. Fölvitte a veranda lépcsőin, mint egy gyermeket, s benyitott vele a fényesen megvilágított lakásba, hol Clermontné halott halaványan, magán kívül rogyott egy kerevetre, mely mögött Fülöp széles levelü pálmái pompáztak.

Az ifjú ledobta felsőjét, kalapját, s megállt az asszony előtt. Vonásai lassanként visszanyerték nyugalmaikat, mellében elcsendesedett az a forró

vihar, mely meg akarta fosztani eszméletétől. S a mint ott állt lángoló tekintettel, előre hajolva, elszántan a jóra és ugyanannyi merész határozottsággal a roszra, vajjon ki ismert volna reá? Csak az ősember benső lényege változatlan, a többi kártyavár; összedől, ha megrázza heves forradalma a szenvedélynek. A fegyelem, az akarat, az intelligencia és valamennyi becses jellemvonás, mely az előkelő szellemi tehetséggel megajándékozott fiatal embert a tömeg egyforma, szürke soraiból kiemelte, oly hihetetlen gyorsasággal hamvadt el, mintha sohasem létezett volna. Hangja tompán, idegenül vált le ajkairól.

— Ne kérjen, Júlia — mondá tagadó mozdulattal, — ez semmit sem használ önnek... Nagyon jól tudom, mit csináltam. Itt fog maradni nálam. Őrizni fogom. Nem menekülhet.

— Fülöp, az égre...

— Ne tartson semmitől, — vágott szavába fejét rázva az ifju, — oly biztosságban érezheti magát, mintha angyalok őriznék. Becsületszavamat adom, hogy sohasem voltam gyáva, — s nem leszek ezután sem. Hallgasson meg. Megmondhattam volna önnek otthon is, hogy ostoba voltam, midőn ellen-szenvet éreztem ön iránt. Megcsaltam magamat, mert szeretem önt. Ne szóljon! Gyónni akarok. Ön otthon visszautasíthatott volna, óh tudom... megtette volna... gyöngédségből, hogy ne hazudtolhassam meg önmagamat. Elhatároztam tehát, hogy

erőszakkal fogom önt kiragadni abból a szerepből, melyet félelme súgott a szívének. Ne tagadja, — az volt . . . Oly tisztán látok e pillanatban, mint még soha. Attól félt, hogy magamat rajzoltam le abban a *komédiában* . . . s mi lesz akkor sorsa az én oldalam mellett. A komédia maradjon komédiának, — szeretem önt és ön nem utasíthat vissza.

Clermontné végigvonta homlokán keskeny, forró kezét, s még mindig elhomályosodott, rémült tekintettel nézett maga elé. Nem tudott magához térni. Az álom se lehet félelmesebb, mint ez az ébrenlét, itt . . . messze az emberektől.

— Mit tett . . . mit tett . . . rebegte megsemmisülten.

Fülöp visszanyerte egész energiáját. Biztos hangsúlylyal, gyöngéden, kérlelve beszélt. Visszavonult a kályha mellé és így szólt:

— Elragadtam önt magamnak. Ez minden bűnöm, édes Júlia. Menthetetlen, durva, méltatlan mindkettőnkhez . . . nem is bocsáthatja meg senki ezen a világon, csak ön. Ne igyekezzék engem meglágyítani, — hiábavaló, ön holnap reggelig foglyom marad.

— Nem tudja, mit beszél Fülöp . . . az istenre kérem, ne öljön meg.

Felszökött a kerevetről, s az ajtóhoz sietett. Az be volt zárva.

— Óh, milyen gyávaság . . . milyen szégyen . . .

— Az lett volna gyávaság, ha eltürtem volna,

hogy ön visszautasithasson, — felelte hévvel Fülöp, s közelebb lépett az asszonyhoz, ki lecsúszott köpenykéjét ragadta meztelen vállaira, s az ablak mellett levő karszékben huzódott meg. — Nőmmé kell lennie Julia, értsen meg jól. Megkérem az ön kezét és ön nem fogja megtagadni.

Clermontné finom, szép vonásaira vissza röp-pent az élet. Egy pillanatig hallgatva, szigoru tekintettel vizsgálta az ifju átmelegedett, tiszta, nemes arczát, azután kezére hajtotta szőke fejét és halkán, inkább magának sutto-gta: »Neje, az ön neje«...

Fülöp megérezte a sutto-gást.

— Az én hitvesem, Julia, — mondotta ko-molyan, — ha akarja úgy, ha nem, akarata elle-nére is. Azért hoztam ide. Innen ön csak az én karomon, az én nevemmel léphet az emberek közé. Így határoztam és ennek meg kell lenni. E pilla-nattól kezdve ön ebben a villában *itthon van*. Holnap reggel elmegyek a plébániára, azután intéz-kedni fogok, hogy az ön butorait ide hozzák. És most jó éjt, kedvesem! Mondjon le róla, hogy ezt a házat elhagyhassa. Én ébren maradok és őrizni fogom egész éjjel.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Münszter tanácsos, Fülöp atyja, a gépies pontossággal dolgozó hivatalnok aprólékos figyelmével vetett számot az eseményekkel, s nem kis boszankodással vallotta be magának, hogy jókora dilemmába került. Ő, ki egész életén keresztül mindig büszke volt reá, hogy fia nem érezte az édes anya hiányát, s a tante aggodalmait rendesen azzal igyekezett megdönteni, hogy fiát önálló, nyugodtan gondolkozó férfinak nevelte, most nem tudta eltalálni az igazi hangot. A matróna hideg, elitélő tekintete zavarba hozta. Hiába kereste az arany középutat saját felfogása és Feliczia tante keserü hangulata között, mely a helyet hogy fölengedett volna, még nőtt, nem jutott eszébe egyetlen alkalmas mód sem arra, hogy az agg hölgy szemrehányó tekintetét valamivel ellensúlyozni tudta volna. Fiának megmagyarázhatatlan ballépését neki is el kellett itélnie, de míg a saját erkölcsi érzékének megnyugtatóására azonnal talált mentségeket is, a tante engesztelhetetlen szigorúságát ezekkel a

mentségekkel nem volt bátorsága megtámadni. Hallgatva fogadta az agg urnó kifakadásait. Nem védte fiát egyetlen egyszer sem; ösztönszerűleg érezte, hogy a vihar legnagyobb részét így neki kellene fölfognia, s ez esetleg oly ellentéteket teremtene közte és a matróna között, melyeket önérzetének föláldozása nélkül alig lehetne többé megszüntetni. Ovatosan kikerült tehát minden alkalmat, hogy a társalgás Fülöpre tévedhessen. Egy izben komolyan összetűzött Szeniczeinével, mert észre vette, hogy a hölgy gunyos mosolylyal vonogatja vállát, s titkos célzásokat tesz Clermontnéra. — »Hívták, mondta halk nevetéssel az asszony, — s az oltárkép kiugrott a keretből a földre«. — »Jegyezd meg magadnak Katalin, felelte haraggal, hogy kétféle oltárkép van, az egyiket még vissza lehet tenni a keretbe, a másikat nem; örülni fogok, ha részletesebb magyarázatokba nem bocsátkozunk.« — Szeniczeiné elvörösödve ugrott föl a székről, melyen mosolyogva hintázta magát és hangosan fölnevetett. Münszter hátat fordított neki és többé nem adott feleletet. — Délután fél háromkor elhagyta a házat, s átment Budára a miniszteriumban levő hivatalába, a hol háborítlanul olvashatta végig fia leveleit. Fülöp elég gyakran irt. Ime az utolsó levél:

Verona, május 2.

Kedves atyám! Barangolásunk negyedik hetében tegnapelőtt ide Veronába érkeztünk, a hová

nemcsak nőm, de én is szívesen jöttem, mert most már rohamosan közeledünk ahhoz az időponthoz, hogy a vasutaktól és a szállodáktól végre megszabaduljunk. Ha az esőzés tovább tart, Velenzéből Fiumén keresztül azonnal haza mentünk volna; de mivel az időjárás váratlanul a legkellemesebbé változott, Julia indítványára néhány napig még itt maradunk. Impresszióim végig olvasásától ezuttal fölmentelek. Verona érdekes kis város, a mulandóság szürke emlékeivel, s a modern élet eleven lüktetésével találkozik az ember lépten-nyomon, s ugyszólván egy időben ugyanazon a helyen. Sajnálattal értesültem legutóbb hozzám intézett leveledből, hogy a tantika nem tud beletnyugodni abba, a minek megváltoztatása többé egyikünk hatalmában sem áll. Megvallom, nem értem, hogy miért? Hisz mindig azt kívánta, hogy boldog legyek. Nos, hát az vagyok és ezt őszintén, lelkem legmélyebb örömével mondom. Sohasem jutott eszembe, hogy az elkövetett hibát takargassam. Beismerem, hogy igen, nagy hibát követtem el, midőn Juliát annyira kompromittáltam, erre a hibára se én nem találok, se más-tól nem fogadhatok el mentségeket, de hát nem tudom hogyan történt és ezzel vége. Azon az estén midőn Juliát a szó legigazabb értelmében elraboltam, oly csodálatos saltó mortálét csinált velem az egész világ, hogy magam sem ismertem magamra többé. Az embereknek joguk van reá,

hogy ezt az egész dolgot akár regényesnek, akár pikánsnak tartsák, kénytelen vagyok minden elmés megjegyzést szó nélkül tűrni, mert azzal csak nem védelmezhetem magamat, hogy lelkiállapotom veszélyesen hasonlított az örültséghez! Talán a természet gondoskodott rólam, midőn oly ellenállhatatlan erővel üzött előre, hogy összezuztam volna magamat, ha rohanásomban megállapodni próbáltam volna. Ha így van, s aligha nincs így, akkor hálát kell adnom annak a borzasztó felindulásnak, mely egész valómat hatalmába ragadta, hogy megtaláltatta velem az élet egyetlen, soha vissza nem térő gyönyörét: az első szerelem boldogságát, ezt a szent, ezt a tündöklő fényt, mely soha se halványulhat el annyira, hogy még utolsó sugárkája is ne tudná egész lelkemet betölteni. Oh, mennyire boldog vagyok! Julia szemérmes lény, szép arcza, s az az imádandó báj, mely megremegtet és kimondhatatlanul édes igéző mámorba ringat, oly csodás világát nyitották meg előttem az érzelmeknek, a melyekről csak a leg-rajongóbb elragadtatás hangján beszélhetnék, ha el bírnám képzelni, hogy létezik valahol millió ember között egy, a ki megértene. Ez az angyali asszony, ez az én nagy varázslóm! Nincs oly felengző frázis, mely ne ragyogna, mint a drágakő, ha róla van szó. Erőtlen semmiség bizony kezünkben a toll, ha a saját lelkünknek felséges színeit és mélyen meghatott templomi hangulatát kell vele-

megfesteni. Nézd, hisz minden pillanatban megakadok! Mennyire fakó, mennyire közönséges minden szó, a mit leírok; egy sem fejezi ki azt, a mit a szívem érez, — nincs szárnyuk... a földön járnak, s oda én még nagyon sokáig nem fogok leszállani. — Azért neheztel hát reám a tante, mert boldog vagyok? Vagy azért, mert nem a szokásos uton, hanem egy vérmes regényhős fantasztikus útján jutottam hozzá? Julia megbocsátott, s ez több mindennél az én szememben. Sajnálom tehát, hogy a tante jóváhagyását nem nyerhettem meg, de talán ha maga is meg fog győződni róla, hogy én vagyok ezen a világon a legszerencsésebb ember, nehezteléséből valamicskét majd csak engedni fog.

Fülöp.

Münszter e levelek tartalmából csak annyit közölt a tante-al, hogy fia jól érzi magát és most itt, majd ott van; egyebet nem tartott tanácsosnak előhozni. Az agg hölgy különben sem kérdezősködött, — hálátlannak tartotta Fülöpöt, a ki »esztelenségével« — ezt a kifejezést használta állandóan — méltatlannak bizonyult arra a szeretetteljes figyelemre, a melylyel elhalmozta. Neheztelése átment környezetére is. Abból a társaságból, mely szalonját látogatni szokta, senki sem jelent meg Fülöp esküvőjén, mely a legnagyobb csendben, a plébánia templom kápolnájában folyt le. Münsztert kivéve csak az öreg Wolff ezredesnek volt annyi bátorsága, hogy magára vonja a matróna haragját, ez azonban

nem következett be. A vén katoná legdiszesebb egyenruhájában, összes rendjeleivel asszisztált a fiatal pár mellett, s melegen gratulált Fülöpnek a szerencsés választáshoz, a melynél — szerinte — okosabbat már nem is tehetett volna.

*

Boldog volt e valóban Fülöp?

Ez is egyike ama kérdéseknek, melyekre az ő helyzetében mindenki határozott igen-nel felel. Midőn egy napfényes, üde májusi napon végre haza érkezett, s fiatal nejével együtt lakását a viláiban elfoglalta, vidám kedélylyel, mosolyogva üdvözölte kedves pálmáit, szőnyegeit, íróasztalát, bronz Faun-ját, s nevetve mutatott egy félbehagyott kéziratra, mely az íróasztal közepén a tintatartó közelében várakozott türelmesen az alkotó kézre, hogy vándorlását a nyomdászkevények felé megkezdhesse.

Clermontné szebb volt, mint valaha. Könnyű, testhez simuló öltözéke, mely tagjainak hajlékony, gyöngéd arányait még inkább kiemelte, világos színeivel mintha azt a nagy fényt akarta volna szintén kitüntetni, melytől egész lelke meg volt ittasodva. Ragyogó tekintete végtelen gyönyörrel csüggött Fülöp minden mozdulatán; egy engedelmes gyermek készségével szeretett volna kitalálni, előre megérezni minden óhajt, melyet férjének szemében megcsillanni vélt, s egész lénye megremegett a szerelem szüziességében, ha Fülöp

csak a legkisebb jellel is czélzást tett arra a márcziusi éjszakára, melyet estélyi toiletteben, meztelen vállal, kétségbeesve virrasztott végig amott a pálmák alatt levő kerevet sarkában a nélkül, hogy bár egy pillanatig is le merte volna hunyni a szemét. — Délután négy órakor érkeztek meg. A kert fái a május teljes pompaságában diszelegtek. Clermontné kiszaladt a kertbe, s a virágágyak között guggoló inast úgy megdicsérte azért a helyes izlésért, melylyel a kertet is, a lakást is rendbehozta, hogy a jó fiu egészen belepirult.

Ez a dicséret a szépséges tündérasszony ajkáról (igy nevezte a maga virágos nyelvén Clermontné) sokkal többet ért neki hatása első pillanatában annál a tiz aranynál, melyet Fülöptől kapott. Meg volt érdemelve a pénz is, a dicséret is. Az új házasok elutazása után egy hétig huzogatta ide-oda a butorokat, míg valahogy el bírta helyezni őket. Clermontné bútorai közül egy sötét kék garnitúra nem kapott helyét, — székek, kerevet, szekrények padlásra kerültek. A sárga selyem bútorok a villa baloldali szobájában összezsufolva; alig lehetett mozogni köztük; a fiatal asszony azonban úgy találta, hogy az egész berendezésnek így, a mint van, annyira barátságos és polgárius színezete van, a mi a fészek kedvességét csak fokozhatja.

Clermontné komornája bemutatta az új szakácsnét. Fülöp íróasztala mögé vonulva mosolygott a jeleneten. A konyha új hatalmassága hivatali jel-

vényével: egy óriási, bodros, hófehér főkötővel jelent meg urnője előtt s hamisítatlan budakeszi sváb dialektusban biztosította róla, hogy megelégedését minden bizonyial ki fogja érdemelni. Bizonyítványai kitünőek; kora: harmincz nyolcz év, állapota: hajadon, tanítója Karl Skrobanek, a »kék golyó« főszakácsa és Eleonora Mutter, a »Hungária« első szakácsnéja volt... »Az az Eleonora Mutter, pitte, — magyarázta élénken, — a ki a mult évben szúrt a szép Franczl Szep bordái közé egy konyhakést, mert megcsalta«.

— Hagyjuk a részleteket, — védekezett a hölgy a magyarázat ellen.

— Dra Jahr hat Se krigt... sohajtott a jeles konyhahölgy, s piros-pozsgás széles friss arczán őszinte bánat borongott. Az audiencia után kecses pukedlit igyezett csinálni, s kivonult a konyhába.

Clermontné átröppent Fülöp szalónjába.

— Mit nevet maga megint? kérdezte tréfás fenyegetéssel. Azt hiszi, hogy nem értek a konyhához? Nos, meglátjuk! Jegyezze meg magának, uram, hogy én alaposan foglalkoztam a főzéssel és akárhányszor magam hámoztam meg a burgonyát. Kérem, ne csináljon ilyen kételkedő arcot, különben rögtön bebizonyitom! Komolyan beszélek... ez nem tréfa...

Fülöp vidáman tiltakozott. Nem, nem! inkább elhiszi, hogy ezek a fehér kis kezecskék meg tudják

hámozni a burgonyát is. S ajkaihoz emelte a fiatal asszony kezét. — »Üljön le ide Julia, ebbe a nagy székbe; beszéljünk egy kicsit«.

— Kezdje el barátom, kezdje el! Nekem egyelőre nincsenek mondanivalóim.

Fülöp áthajolt hozzá a székéről, s ingerkedve kérdezte: »Nincs... épen semmi?»

— Nincs, -- felelte bájos durczássággal az asszony, s gyorsan visszahajolt a székben, hogy Fülöp ne érinthesse haját.

— Mindent elfelejtett asszonyom.

— Ugy van.

— Hiába tanítottam önt...

— Ugy van.

— Valóban úgy és ön még be is vallja. Ki kell tehát jelentenem önnek, hogy a leczke megtanulását ezentul szigorubban fogom megkivánni, mind eddig. Semmi nevetés! Mától kezdve minden mulasztás borzasztó büntetéssel fog megtoroltatni. Ne felejtse: borzasztó büntetésekkel és mindenféle rémes kintásokkal. Abban a pillanatban, miután sajnálattal látnom kell, hogy tanításomat nem fogadja áhitattal, rögtön ítélő vészbizottsággá fogok átalakulni és önt, asszonyom, kiméletlenül elítélem.

— Helyeslés!

— Kérem ne zavarja beszédében a szónokot! Házsszabályaink értelmében először is az interpellációk fognak tárgyaltatni. Kérdem tehát öntől, hajlandó-e a mai gyönyörű májusi este pro-

grammjával behatóan és sürgősen foglalkozni, vagy nem? S ha igen most, vagy kávé után?

Clermontné édes mosollyal hallgatta ezt a gyerekeskedést. Egész lénye sugárzott attól a mély gyönyörtől, melyet a szerelem megvesztegető bűbája varázsol az asszonyi szivbe. Szemeinek ittasult, nedves fénye, gyorsan emelkedő keble, mely nyugtalanul pihegett öltözékének csipkái alatt, csak azt a boldog elragadtatást árulta el, mely át meg átjárta testének minden izét.

— Maradjunk itthon Fülöp, — felelte halkán.

— Jól van, itthon maradunk, — kikötöm azonban, hogy egy szóval se említse *Sibillát*, különben én is vissza fogok emlékezni a »Mária-család«-i kastélyra, melyet ön titokban bizonyára meggyászolt.

— Fülöp, megtiltom!

— Semmi erőszak! Engem nem lehet megfélemlíteni, asszonyom, — szólt kötekedve, emelt hangon az ifju, s megkopogtatta egy papírvágó késsel az íróasztalán keverő Fauszt disztábláját; — ha azonban megigéri, hogy ezt a kikötést tiszteletben tartja, úgy én is ünnepélyesen megigérem, hogy nem fogom boszantani önt. Igéri tehát, vagy nem igéri?

— Igérem.

— Tudomásul vétetik. — Menjünk tovább!
Az interpelláció elintéztetvén, következik a napi-

rend: házasságunk hatodik hetének folytatólagos tárgyalása. Kezdje el ön!

Clermontné nevetve szökött fel a székről, s az ablakhoz futott. Fülöp megrázta a kezeügyébe eső kis csengetyüt.

— A képviselő urak foglalják el helyeiket. Julia jöjjön azonnal vissza, különben elnöki megintésben részesül.

— Menjünk a kertbe.

— Semmi kifogás! tiltakozott Fülöp, s az ablakhoz sietett. A tárgyalás alatt levő javaslat ki van tűzve, s ön vonakodik hozzá szólni. Nos, hát megkezdem én! Édes Julia, meg van ön elégedve új helyzetével, s érzi-e oly őszintén, mint én, hogy nagyon szeretem... Nem akar felelni? Az ülést bezárom. Ezzel azonban még nincsen vége. Házzabályaink értelmében most a leczkefelmondás következik. Mondja tehát utánam: kedves Fülöp...

A fiatal asszony férjére emelte nagy, kék szemeit.

— Kedves Fülöp...

— Szeretlek.

— Szeretlek... lehelte csillogó tekintettel s pirulva engedte át magát annak a szenvedélyes csóknak, melyet ajkain érzett. Fülöp gyöngéd erőszakkal tartotta karjai között a szép teremtest; e pillanatban egész valója felolvadt abban a tiszta örömben, mely nem kérdez, nem okoskodik, nem

törődik önmagával, — csak azért él egészen, a ki-
nek dobogó szívét a magáén érzi. Clermontné nem
igyekezett kibontakozni az ölelő karok közül. Ujjá-
született, megifjodott ebben a szerelemben. Ragasz-
kodott hozzá, mint egy boldog, nagy gyermek és
féltette, óvta a legkisebb érintéstől, még önmagá-
tól is, nehogy az a gondolat lophassa magát hozzá,
hogy ez az isteni mámor egyszer gyöngülni fog,
s lelkének érzelmes, kedves álma épp úgy el fogja
veszíteni eszményiségét mint minden, a mi a hit-
vesi szerelem önmagát sorvasztó forróságában fo-
gamzik meg.

Fülöp karjába füzte neje karját és kivezette
a kertbe. Együtt sétáltak a gondosan porondozott
utakon, melyeket az ügyeskezü inas maga hozott
rendbe.

— Meddig lakhatunk itt? — törte meg
Clermontné az édes hallgatást, s gyönyörködve
bámulta a virágzó, magas, vastag dereku fákat,
melyek nehéz illattal töltötték el a levegőt, s szé-
les lombsátorral hajoltak az utak fölé.

— A meddig nekünk tetszik, — válaszolta a
férj. Egy évre béreltem ki, de azután is megkap-
hatjuk.

— Oly szép itt minden! Egy kis változtatás-
sal a villát is rendbe lehetne hozni. Most is nagyon
kellemes, — egy szobára azonban még szükség
volna. Mondok valamit. Fülöp; vegye meg ezt a
villát.

— Gondoltam reá... csakhogy...

Clermontné gyorsan az ifju ajkára tapasztotta kezét, s szemrehányó, félénk tekintettel mondá »Elhallgat mindjárt... Elfelejtette, hogy házszabályaink szigoruan tiltják azt, a mit ön már majdnem kiejtett. Illik ez? Igy megszegni a szabályokat«...

— Még nem szegtem meg.

— De meg akarta, s ez elég nagy véték.

Fülöp mosolyogva, de némi zavarral is védte magát. Megigérte ugyan, hogy a pénzügyeket nem fogja emlegetni, ebben az esetben a bánatos vallomás azonban kikerülhetetlen.

— Szóval, nincs annyi pénzem, — fejezte be futólag elkomolyodott arczczal.

— Hallgasson, hallgasson! Fülöp ez borzasztó... utasította rendre panaszos duzzogással az asszony, s megérintette a férfi kezét, — feleljen, kié ez a kéz?

— Az öné.

— Hát ez? Az én kezem?

— Oh, az az enyém!

— No lássa! Mégis összezavarja őket, pedig alig öt percz előtt ígérte meg ünnepélyesen... igen, igen, csak ne mosolyogjon... ünnepélyesen, hogy nem fog boszantani. Egyezségünk szerint az egyik hónapban ön szolgálja az én szeszélyeimet, a másikban én. A maga hónapja letelt; most én követ-

kezem. Meg fogom vásárolni ezt a villát. Nem engedhetem, hogy abban a...

Fülöp hangos nevetéssel egészítette ki a hirtelen elhallgatott mondatot:

— Abban a szobában, a melyben ön fogoly volt.

— Megint kezdi? Fülöp ez nem szép...

— Mennyire meg volt ijedve! Emlékezzék csak vissza, mit érzett akkor, midőn észrevette, hogy a kocsi nem az opera előtt áll meg, hanem ott künn... nézze! Ott a kert kapuja előtt, a vilamos vasut vágányai mellett. Milyen szemekkel nézett reám! Kevésbbe mult, hogy attól a vilámló tekintettől nem vesztettem el a bátorságomat.

Clermontné neheztelve vonogatta vállát, s keskeny, rózsás ajkait harapdálva nézett félre. Az ifju kedvtelve gyönyörködött izgatott, kedves arczában, mely komoly is akart maradni, nem is. — »Ah, mily megbocsáthatatlan hiba lett volna, — folytatta a kötődést, — ha csakugyan megijedtem volna és nem hajtom végre azt az egyetlen rablást, melyért egész életemen keresztül szerencsét fogok magamnak kívánni.«

— Elvégezte?

— Még nem. Hárszabályaink értelmében személyes kérdésben egyszer még felszólalhatok. Ön tehát nem engedheti meg, hogy ezt a szobát, a melyben fogoly volt, más is elfoglalhassa. Helyes! De mit csinál, édesem ezzel a villával,

ha beköltözünk a városba, s nyaralni valahová messze vidékre, vagy éppen külföldre megyünk?

— Itt is maradhatunk.

— Soha! »Falura kell mennie«..

— Menjen egyedül.

— Elküld? Igy bánik velem? Isten önnel, asszonyom, isten önnel, — mi többé nem fogjuk látni egymást, — szavalta pathosszal Fülöp s egy virágzó orgonabokor mögé futott. Clermontné pajzán mosollyal haladt tovább és nem nézett vissza. Oly végtelenül jól érezte magát, mint egy játszó gyermek. Minden világos, illatos, ragyogó volt, — a kert, a levegő, az egész tündöklő világ mindazzal, a mit kimondhatatlan boldogságában lelke befogni tudott. Könnyü léptekkel haladt a kert főútján a hátulsó ajtó felé. Ez az a feledhetetlen ajtó, melyen erőszakkal vonszolta be Fülöp, hogy soha többé ő tőle el ne váljon. Szeretettel, hálásan vetett egy pillantást a barnára festett vasajtóra: ime, nem mese, hogy a paradicsomnak ajtaja van, — ez az. Mire megfordult, az ifju állt szigorú arczczal előtte, mint egy inkvizitor.

— Figyelmeztetem asszonyom, — mondá emelt hangon, — hogy ez az ajtó *most is* be van zárva. Hiába tekintget reá, nem nyílik meg.

— Már nem baj.

— Ez azt jelenti, hogy *akkor* baj volt, tehát ön még mindig emlékszik reá és még mindig nem bocsátott meg. Ez az ön nagylelkűsége?

Clermontné kezét nyújtotta férjének.

— Mindent megbocsátottam Fülöp, mindent! felelte elfogultan, mély érzelemmel, — de ne kívánja, hogy azt a napot, melytől új életemet számitom, ily könnyen el tudjam felejtani. A mi életünkben sok oly jelentéktelennek látszó semmiségnek van igen nagy jelentősége, melyet önök legtöbbször észre sem vesznek. Azon a pénteki estén, midőn ön a tante szalonját elhagyva hozzám sietett, hogy mentegesse magát, keserűen gondoltam a nénire, mert nem biztatott, hogy én is részt vegyek az estélyen... tudja, miért... S egyszer csak ön jelent meg nálam. Nem vette észre, mennyire izgatott vagyok, pedig az voltam. Ez az a semmiség, mely egész életem sorsát eldöntötte. Izgatottságomban megsértettem önt...

— Helyesen tette.

— S maga hamar boszut állt...

— Helyesen tettem.

— Csúnyán viselte magát

— Bocsánat, okosan és udvariasan viseltem magamat. Nem csináltam semmi rosszat, pedig szörnyü hangulatban voltam. Mi, rabló-lovagok, ilyenkor még az orgyilkosságtól sem rettenünk vissza, — legyen tehát több elismeréssel udvariaságom iránt, mely önt győzhetlen kardom vasától megmentette. Haragom vetekedett a vipera haragjával. Si esta vivora te pica, no hay remedio en la botika... sziszeghettem volna don Jóse Colomba

nyelvén, de én hallgattam, cselekedtem és őriztem önt. Itt sétáltam a kertben egész éjjel.

A fiatal asszony megfenyegette.

— Nem egészen úgy volt... vigyázzon...

— Honnan tudja?

— Csak úgy...

— Asszonyom! Vallja be, hogy kinézett az ablakon és látta, hogy néhányszor le is ültem. Világos, holdas éjszaka volt... árulóm lehetett, de kérem, legyen méltányos és ismerje be, hogy el is fáradhattam. Ezt a rózsa-gruppot például, a hol most állunk... megkerültem legalább ötvenszer.

Clermontné nem engedte meg, hogy tovább folytassa. Karjába füzte karját; menjünk, ebből elég volt. Fülöp engedelmeskedett és visszavezette nejét a villa verandájára, hol a komorna az asztal megterítésével foglalkozott. Tíz percz múlva leültek az ozsonnához. Az asszony maga készítette el a kávé, megkóstolta és csak azután nyújtotta át férjének a csészét.

— Ha megitta, gyujtson szivarra, — mondá helyet foglalva a kereveten, s mosolyogva ingatta szőke fejét, — nem akarom, hogy zsarnokoskodással vádolhasson.

— Utazásunk alatt nem engedte meg, hogy jelenlétében szivarozzam.

— Az nagyon erős dohány volt.

— Hát ez? kérdezte szivarra gyujtva az ifju.

— Ez illatosabb.

— Lásssa mily zsarnok ön! A szivar ugyanaz, csak ön lett kegyelmesebb. Oh, ezt meg kell becsülnöm, minden morzsáját a kegynek meg kell becsülnöm, különben el találom játszani az engedélyt, s akkor hiába várnak tőlem rendithetetlen türelmű urak kéziratot. Tudja mit, édes Julia, ha valamelyik munkámmal nem tudok elkészülni, majd azzal fogom mentetetni magamat, hogy ön eltiltotta a szivarozást, s ezzel megbénította bennem a munkaerőt.

Clermontné elnevette magát. Miről beszélünk, miről... gondolta boldog örvendezéssel, s belemerült Fülöp tisztán élezett arcának és meleg, beszédes szemeinek csodálatába, melyek a férfi szerelem izgató forróságával, s a nemesszívü ember tartózkodó, kedves gyöngédségével tapadtak rá. A lát-határ keleti peremjén felbukkanó hold, s az ég aczélos kékségében rendre kigyuló csillagok már nem tudták fokozni a fiatal asszony meghatott lelkének e majdnem vallásos hangulatát, melyet új élete egyetlen céljának: a második férj szerelmének köszönhetett.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

I.

Néhány hét múlva ez elbeszélte események után Clermontné egyedül sétálgatott a kertben. Fülöp atya kíséretében hagyta el a villát és megígérte, hogy estére okvetlenül vissza fog térni. Münszter udvarias és szivélyes volt, — mint mindig. Az asszony a legcsekélyebb változást sem vehette észre modora előkelő egyszerűségében, s ez nagy mértékben megnyugtatta. Feliczia tanteről nem beszéltek. A matróna úgy látszik maga utasította Münsztert, hogy az ő nevének említését Fülöp és neje társaságában lehetőleg kerülje el. Megtörtént. A tanácsos óvatosan kikerült mindent, a mi a társalgást az agg hölgyre vezette volna. A villában eltöltött közel két órai látogatása alatt mindössze arról emlékezett meg, hogy a tante most Boronkaiék Szerájának szenteli ideje egy részét; a leány jóformán minden nap megjelenik nála, s elkiséri sétakocsizásaiban is. Az ő befolyása

magyarázza meg nyilván azt is, hogy sem Boronkai, sem leánya nem merik meglátogatni a házasokat.

Clermontné sokáig sétálgatott a fák között, melyek kellemes árnyékban tartották a bokrok és virágágyak között kanyargó utakat. Nehány perczig elbeszélgetett a kertészszel, ki az ujon ültetett disznővények körül volt elfoglalva, azután visszafordult és bement Fülöp szobájába. A juniusi napforrósága délután hat órakor még nagyon érezhető volt. Menekülnie kellett. Leült férje íróasztala mellé, s tünődve hajtotta kezére szép, szőke fejét. Ilyenkor, midőn magányában biztosságban érezte magát, egy idő óta sajátságos nyugtalanító gyanu lepte meg szivét. Nem küzdött ellene, mert nem hitt benne, de megsemmisíteni sem tudta. Fülöp modorában nem tapasztalt semmit, a mi e szelid lehangoltságot igazolta volna, oly jó, annyira gyöngéd, előzékeny és figyelmes volt iránta, mint házasságuk legelső napján és mégis volt egy pókháló finomságu árnyék, melyet érzékenysége ösztönszerűen megsejtett ugyan, de nem bírta megmagyarázni, hogy miben van hát a változás, hol van az árnyék, mi nem egészen olyan most is, mint azelőtt volt?

Férjének időként való hallgatásából nem szabad következtetnie. Ki tudja, mivel foglalkozik? Az író ember, ha még oly figyelmes és szeretetre méltó is neje iránt, könnyen válik kiállhatatlanná, ha alakba és formába kívánckozó gondolatai szá-

mára nem képes a testet azonnal megtalálni. Tekintete egy befejezetlenül hagyott kézira-
ra esett. Kíváncsian huzta maga elé. Fülöp néhány
nap óta egy-két órát íróasztala mellett töltött, s
mosolyogva panaszkolta, hogy néha boszántó küz-
delmei vannak a tollal. Meglátszott ezen a kéz-
íraton is, hogy igazat mondott.

A sebesen, egyenletesen szaladó sorok később
mindinkább rendetlenebbekké váltak, s végül lomhán
nehezdedtek a papirosra a nélkül, hogy a befejezésig el-
érhettek volna. Javítás, törlés tarkította a lapokat.
Sok helyen egész mondatok ki voltak huzva, s a pótlás
elmaradt. Clermontné mindent a legnagyobb figye-
lemmel olvasott végig, a mit Fülöp írt. Ha egye-
dül maradt, az volt első dolga, hogy kémszemlét
tartson az íróasztalon hagyott lapok fölött, s végig
olvassa őket. Így tett ezuttal is. Egy pillanatig
szeretettel nézegette a férj jól ismert kézvonásait,
azután neki fogott és olvasni kezdett. A dolgozat-
nak nem volt czime; úgy indult, mintha Fülöp
maga se lett volna tisztában önmagával, hogy
művészibb formába öntse-e, vagy hagyja úgy, a
mint röptében, hanyagul papirra dobta. Néhány
vastagon keresztül huzott sor után Chermontné a
következőket olvasta:

...»Nagyon sajnálom, ha az, a mit elmondot-
tam, még mindig homályos ön előtt, kedves bátyám;
meg lehet azonban győződve róla, hogy őszinte
voltam.

»Az öreg ur, ki utra készen, elegáns, szürke felöltőben állt az ablak mellett, mosolyogva, de türelmetlen mozdulattal fordult vissza. Nagy figyelemmel vizsgálta a kereveten szivarozó fiatal embert, azután vállat vont és rövid hallgatás után inkább magyarázó, semmint neheztelő hangon így szólt:

»Azért kérettél magadhoz kedves öcsém, hogy közöld velem aggodalmaidat, melyek állításod szerint tökéletesen megzavartak. Bocsáss meg, ha kissé erősebb kifejezéseket használok, de ezek a te aggodalmaid annyira bolondos dolgok, hogy még azt is fölöttébb ferde helyzetbe hozzák, a ki csak mellékesen kénytelen velök foglalkozni. Tulajdonképpen miről van szó? Várj kérlek, majd elmondom én, így talán gyorsabban átesünk rajta. Arról van szó, hogy nőd, a ki pedig félig meddig az én közbenjárásomra lett hitveseddé, s ez okból némi erkölcsi felelősség engem is terhel, orvosi tanácsra gyógyfürdőt használ és orvosilag kezelteti magát. Kérlek, ne szakíts félbe! Ennyiről van szó és egy hajszállal sem többről. Már most bocsánatot kérek, de mit gondoljon az ember egy olyan férjéről, a ki elveszti nevébe vetett bizalmát csak azért, mert az gyógykezelteteti magát? Miféle érthetetlen megtévelyedése ez egy normális agyrendszernek? Furcsa állapotokban gyönyörködhetnénk, mondhatom, ha mindenki úgy gondolkozna, mint te. Hisz így az a képtelen-

ség állana be, hogy a férj, ha a földteke bármely orvosának keze hitvesének tagjaihoz ér, jogositva volna kételyeket táplálni magában a nő iránt és erre való hivatkozása tán meg is szakíthatná azt a viszonyt, mely eddig egymáshoz kapcsolta őket. Ha az az aggodalom zavarja nyugalmaidat, akkor fogadd meg tanácsomat és kezeltessétek magatokat karöltve a feleségeddel, mert a villamosítás és a massage, úgy látom, a te beteges fantaziádra is nagyon ráfér. Az ellen egyébiránt a legkomolyabban tiltakozom, mintha bizonyos szubtilis természetű lelki szövevények megértésére nem volnék képes. Ha tehát csak az erősít meg esztelen föltevésedben kedves öcsém, úgy le kell rombolnom védő sánczaidat, mert igen nagy tévedésben vagy. Korom és tapasztalataim nem szorulnak magyarázataidra. Volt idő, midőn az én fejemben is legyőzte a képzelődés ereje a józanságot, a krízisen azonban — a mint láthatod — annyira szerencsésen estem át, hogy akár ezen az alapon is joggal adhatok neked tanácsokat.

»A férj arcán egyetlen vonás se mozdult. Felállt a kerevetről, oda lépett nyugodtan az öreg ur mellé és így szólt:

»Ismétlem, nagyon sajnálom, kedves bátyám, hogy nem tudom magam eléggé világosan kifejezni, de biztositanom kell önt arról is, hogy nem győzött meg. Ez elvégre is olyan dolog, hogy a kölcsönös meggyőzés lehetősége ugyszólván teljesen

ki van zárva. Lehet, hogy tulozok; ön előtt annak látszik, előttem is... egy perczig. Az, a mit ön mond, tökéletesen úgy van, a mint mondja. Valószínű, hogy érzékenységem érthetetlen, de nem tehetek róla. Oly tiszta, annyira átlátszó fogalmakat alkottam magamnak a hitvesemről, melyeket idegen emberi érintés, ha mindjárt orvosi is, épp úgy megtámad, mind egy aczéllapot a legártatlanabbnak tetsző vizcsepp. Egy kis nedvesség csak az egész, de nyomot hagy rajta, s ha senki sem látja is, én látom és soha többé nem tudom letörölni. Nézzen körül kérem, ebben a lakásban. Ugy áll itt minden, mint azelőtt. A zongora nem tánczol a feje tetején, a csillár nem zuhant a földre, a szekrények nem mozdultak meg, — változatlan, tiszta és rendes minden — az ön szemében. Az enyémben nem.

Az öreg ur kedélyesen elnevette magát. Nini, egy elég érdekes ember; lássuk.

»Kudarczot vallok összes magyarázataimmal, — folytatta hideg mosolylyal az ifju, — de ime, mégis megpróbálom. Hátha el fogja hinni felét, — s ez egyelőre elég. Ön azt mondja, hogy az az ember, a ki elveszti bizalmát a hitvésében csak azért, mert gyógyittatja magát, nagyon hasonlít a bolondokhoz. Helyes... Magam is azt mondom.

»No, végre! Így hát husz percznyi szófecsérlés után tökéletesen rendben vagyunk.

»Nem egészen, kedves nagybátyám, mert nem csak a feleségemről, hanem rólam és főleg rólam van szó. Lássa, oly különös az a csodás valami, a mit jobb kifejezés hiányában léleknek hívunk. Megnyilatkozása, természetrajza, érzékenysége minden pillanatban minden embernél más és más. Legyen nyugodt; nem fogom kétezer év óta kicsépeelt szalmával untatni. Meg kellett azonban emlitenem a lelket, mert ez az, a hol én bennem a boldogtalanság lakik. Nem játszom a szavakkal; az vagyok és okát is tudom adni, hogy miért. Hallgasson meg. Ki tudja, fogok-e panaszkodni valaha még..

»Nem értelek, öcsém, — dörmögte csodálkozva az öreg ur, s ebben a pillanatban éppen nem találta fölöttébb mulatságosnak a helyzetet. Ugy látszik, itt nem csak tulérzékeny fantáziáról van szó. Tartózkodva, halkán kérdezte:

»Észrevettél valamit?«

»Semmit, — felelte gyorsan a férfi, s tagadó kézmozdulattal majdnem hevesen háritotta el a kérdésben lappangó gyanut. — Isten őrizz, hogy nőmet a legkisebb gyanuval sértsem. Ha okom volna rá, hogy ezt megtehessem, akkor már nem beszélnék róla önnek. Más az, a mit el akarok mondani. Homályos, ködszerű misztikus dolog... talán megfigyelés... a melyet érteni alig, csak érezni lehet. Azt is csak annak, a kinek lelki csápjai épp oly szenzibilisek, mint az enyéim. Ezért

jegyeztem meg már az elébb, hogy semmi reményem sincs a győzelemre. Ezer ember között ugy lehet egyetlen egy sincs, a kinek lelki tehetségei oly benső szimpátiában simulnának össze az enyéimmal, hogy megelégedne a sejtelemmel is. Ki tud itt bizonyítani? Mivel bizonyítsam be, hogy hitvesem nem az többé, a ki volt? Figyelme, előzékenysége, intelligenciája, modora, kedélye, minden a régi, látszólag... Ha a fejemmel gondolkozom, akkor gunynyal nézek végig saját magamon és ugyanazt mondom, a mit ön: beteg vagy, eredj és gyógyítsad magadat te is. Abban a pillanatban azonban, midőn ösztönszerűen csak a lelkem hatása alatt állok, oly megdöböntő bizossággal tudom, hogy nőm nem az többé, a ki volt, s hogy én sem vagyok képes többé az lenni vele szemben, a ki eddig, — mint a mily roppant erővel a halálsejtelelem ragadja hatalmába az embert, kizárva minden kegyes csalást, melylyel könyörületes ajkak szoktak szolgálni a haldoklónak. A feleségem még mindig liliom, de már nem érintetlen. Banális példa, dühbe hozza kopottságával az embert, de nagyon jól magyaráz. Orvos keze érintette, mondják önök, s ez egészen más. Igaz; a tudomány és a gyógyulás a cél, az orvos csak eszköz. Automata nem pótolhatja az eleven embert. Tökéletesen igazuk van, nem állítom, hogy ez az én mostani kedélyállapotom megállhatna az önök józan kritikája előtt. Nem állja ki az enyémet sem

és ime, mégis boldogtalannak érzem magamat azért, mert egy idegen ember keze megérintette a hitvesemet.

»Különös vagy, édes öcsém... dörmögte némi szájalommal az öreg ur s kelletlenül csavargatta ide-oda botjának ezüst gombját, — sejtem, hogy mit gondolsz, talán meg is érezném, ha a te kórban volnék... Hatvan éves agyam azonban rég kiért mindenből, a mi annyira el van finomodva, hogy majdnem rokonságban van a naivitással...

»Nem lehet ezt magyarázni, bátyám, — felelte nyugodtan a férfi, — s tán a naivitásnak sincs tulságos köze hozzá, mihelyt egy emberi lélek érzelmeiről van szó. Józan eszem azt mondja, hogy az az orvos, a ki gyógyítja a hitvesemet, köszönetre és hálámra tarthat számot, — tisztára nevetséges tehát, hogy mégis annyira gyűlölöm ezt a nagy, fekete, komoly embert, azt a gaz orvost a kinek keze a feleségem testét megérinti. Láz korbácsolja végig egész lényemet, ha eszembe jut, hogy az az ember látja hitvesemet, úgy, mint én, hogy meg fogja kezét, megtapogatja tagjait, megparancsolja neki, hogy vetközzék le és a hitvesem engedelmeskedik, mert ez az ember... orvos! Egy orvos! Egy idegen ember, egy férfi... a kinek tekintete bepiszkolja azt a nőt, a ki enyém...

A bácsi önkéntelenül ismét nevetni kezdett.

»Vigyázz, kedves barátom, különben azt kell hinnem, hogy könnyen át tudnád lépni azt a bizonyos

hajszálat, a mely pénztárkezelésre örökre alkalmatlanná tesz.

»Miféle örült fantázia vett rajtad erőt! Szállj le a felhők közül a földre és ne ijesztes az embert. Különös figyelmedbe ajánlom egyébiránt Mrs. Japkinst, ki a mult évben egyik felolvasásán Londonban az Albert Hallban nyiltan hirdette, hogy az a nő, a ki másodsor férjhez megy, nem egészen tisztességes asszony. Egy rokonlélek, édes öcsém... oppá! vannak még rokonlelkek, csak keresni kell. Isten veled, szegény barátom, isten veled! Azt hittem, hogy komoly dolgok megbeszélése végett kérettél magadhoz; ezekhez — hiába — kiveszett belőlem az ifjuság fogékonysága. Nem tanácsolom, hogy ezt a huszonöt perczig tartó társalgást mással is megismélted. Az emberek bámulatosan hamar itélnek s az — neked — nem volna kellemes. Mondd csak, öreg ember a feleséged orvosa?

»Tréfál, édes bátyám? — felelte rendithetlen nyugalommal az ifju s karöltve haladt vendégével az ajtó felé; örülök, ha mulatságot szereztem önnek, így legalább reményem van reá, hogy máskor is meglátogat.

»Majd ha a nőd egészséges lesz, — hamarabb nem. Nagyon szeretem a misztikus történeteket, s nagyra becsülöm a fantázia eleven játékát is, de csak regényekben. Az életben... iste-

nem, hát igen . . . az élet prózája nem türi a fel-
izgatott képzelő tehetséget. Hol van a nőd?

»Az orvosnál.

»Miért nem kíséred el?

«Nem vagyok féltékeny.

»Kedves barátom, — mondotta bucsuzóul az öreg ur, s éles, vizsga tekintettel kereste a férfi halavány arczán azt a vonást, mely ennek a lát-
szólag egész a megfagyásig nyugodt embernek elárulja a szivét, — ha szereted és becsülöd a hitvesedet, őrizkedj tőle, nehogy abból, a mit itt magyarázgatni próbáltál, valamit észre vegyen.

»Soha.

»Vigyázz magadra . . . Kevés asszony találta meg magától is azt az ösvényt, mely nem türi a világosságot. Nem hiszem, hogy köszönetet mondanál magadnak, ha egy nap majd arra kel-
lene felébredned, hogy azon a bizonyos uton te magad voltál az utmutató . . . Vigyázz! Ez nem tréfa és főleg a fantáziának nincs hozzá semmi köze. Isten veled, öcsém.

»Isten önnel!

»Fél óra mulva megérkezett a hitves. Szép karcsu fiatal asszony; tagjain lágyan folyt alá az aczélszürke, puha battiszt öltözék, mely sohasem mutat gyürődést, s kényelmes, könnyü, indiskrét, a nélkül, hogy kifejezetten kaczer volna.

»A férj kezét csókolt nejeinek és bocsánatot

kért, hogy nem mehetett utána a fürdőbe, de vendége volt. A bácsi éppen az imént ment el.

»Hogy érzed magad?

»Oh, sokkal jobban, — felelte az asszony s mosolyogva omlott a kerevet bársonyos párnái közé. — A fürdő azonban nagyon elfárasztott. Nem lett volna szabad csak tíz perczig használnom . . . láp-fürdő, hiszen tudod . . . de elfecsegtük az időt. A kis tanácsosné is ott volt. Szegény teremtés; négy hét óta minden nap rosszabbul van . . .

»Álmos vagy?

»Egy kicsit.

»S a hölgy lehajtotta fejét a párnára. A férj megcsókolta a homlokát és *nem* vette észre, hogy gyenge pir ömlött végig e pillanatban az asszony szép kicsi arczán, s megremegett egész testében, mint egy félénk gyermek. A férj állt pedig mellette és nem az orvos. A férj gyanakvó, bocsánatkérő, nyugtalan tekintete tapadt az arczára, és nem az orvosé. A nagy, fekete, komoly orvosé, a kinek vastag, forró kezét most is a tagjain érzi...«

Az utolsó betük elolvasása után Clermontné félretolta a kéziratot. Oly szuró fájdalom nyilalt a szívébe, hogy majdnem felkiáltott. Fölállt az íróasztal mellől, mellére nyomta kezét, mintha ezzel le tudta volna csendesíteni indulatainak háborgását, s az ablakhoz futott, hogy lássa künn az élet színeit, a valóságot, a nyarat... Oly szomorú ősz

lengett feléje Fülöp e befejezetlen kéziratából, a melytől megrémült. Hogyan, kérdezte magától elkábulva, hát azalatt, míg férje kezét fogja és szemébe mosolyog, míg itt játszanak a hitvesi boldogság kedves bizalmasságával, *ilyen* gondolatok fogamzanak meg agyában? Lehetetlen, lehetetlen... Fülöp képtelen reá, hogy annyira ámitani tudjon. Lehetetlenség, hogy reá gondolt volna, midőn leírta, hogy azt a nőt, a ki másodszer is férjhez megy, nem tartja egészen tisztességes asszonynak...

Clérmontné össze kulcsolt kezekkel bámult a kertbe, hol pillangó röppent szagos violákon, s madár csippent fészken a bokrok között.

Szive Fülöpöt védte, s míg egész testében remegve arra gondolt, hogy tökéletes boldogság-e az, a melyet magyarázni, védeni, mentetetni kell, könyben uszó tekintete előtt elborult hirtelen az egész világ. Mintha egyszerre ébredt volna föl abból a csodálatos bódultságból, mely eltompította figyelmét, s az asszonyi nyár édesen lankasztó forróságával vakította el érzékeit.

Hetek óta abban a hitben ringatta magát, hogy Fülöp maga is belátta annak a felfogásnak a nagy tévedését, melynek a *Sibillá*-ban kifejezést adott, hisz oly előzmények után vette őt nőül, melyek inkább egy regényesen naiv ésszangvinikus fiatal emberre, semmint egy megállapodott, érett és meggondolt férfiura vallanak. Méltán hihette tehát, hogy a régi Fülöp egész benső lényét meg-

változtatta a férj, a ki szereti nejét. Szereti... rebegte fájdalmas hangon az asszony. Ha őszinte volna az a szerelem, a melyet mutat, nem írta volna le azokat a mondatokat, melyek fölrázták álmodozásaiból és könyeket sajtoltak szemeibe. Megszólalt lelke mélységében egy csalhatatlan hang és arra unszolta, hogy ne abban higgyen, a mit a férj mond, hanem abban, a mit ösztöne sug, mert ez tárja szemei elé a valóságot. Fülöp az maradt, a ki volt, — érzékenysége, meggyőződése csak eltompult, de nem semmisült meg. Az a valóság, a mit leirt, igazi lénye azokban a kuszált sorokban nyilatkozott meg, melyek ott égtek a papiroson. Clermontné látta az égő sorokat s ijedten emelte szemei elé a kezét, mintha ez megvédelmelte volna attól a hideg világosságtól, a melynek fénye szomorú téli tájképre esett. »A holnap, ez a holnap« ... suttogta kétségbeesetten, s fáradtan omlott az ablak alatt levő kerevet párnái közé.

A hatás, mely megrázta szívét, oly gyors és váratlan volt, hogy nem maradt ideje a részletezésre. Ebben a szerencsétlen órában nem gondolt reá, hogy rémülete túlzás, melyet a való még nem igazolt. Csak később, sokkal később jutott eszébe, hogy nem szabad lemondania, hisz ez egyenlő volna boldogságának, önérzetének, hitvesi jogainak teljes bukásával. A sors nem ajándékoz küzdelem nélkül semmit. Küzdenie kell a szerelemért? Nos, hát meg fogja tenni. Igen, igen, mondogatta újra éledve,

felindultan, s elhagyva a kerevetet a verandára lépett, — tőle függ, hogy legyőzze a férj szivét és meghódítsa magának, ha kell napról-napra, óráról órára különbség és válogatás nélkül bármily fegyverrel, a mihez hozzáférhet. A győzelem reménye lassanként megnyugtatta. Válogatni kezdett a fegyverekben, melyeket ebben az izgalmas hadjáratban a szerelemért használni fog. Az asszonyi találékony-ság ezernyi finom eszköze is átröppent szép, szőke fején, — hogy állhatna ellent e heves támadásoknak egy férfi, kivált ha a küzdelem heveségét a női lélek ritkán tévedő előérzete és az az ártatlan-szinbe burkolt ravaszság szabályozza, mely a célhoz vezető utak közül mindig ki tudja választani a legrövidebbet.

Mire Fülöp esti nyolcz óra körül haza érke-
kezve bűnbánattal mentegette hosszas elmaradását,
Clermontné ajkain megjelent egy gyenge mosoly, s
nedves fényben úszó, nagy kék szemeiben pajzán
fenyegetés játszadozott.

II.

Estelizés után Fülöp a zongorához ült, s
bemutatta nejének a legujabb operette-dallamokat.
Clermontné nagy figyelemmel, hallgatva vizsgálta
férje arczvonásait, azután helyet foglalt a bronz
Faun alatt levő kereveten, s egy széles, toll legye-

zövel legyezgette magát. A nappali hőség még este is érezhető volt. A nyitott ablakokon keresztül csak később, kilencz óra után áramlott be valamivel hűvösebb levegő, meghozva egyuttal a rég várt fellegeket is. Nyugat felől gyorsan borult. Az égbolt szürke kéksége sötét barnára változott, megindult csakhamar a szél is, s néhány percz mulva az első menydörgés távoli tompa viszhangja morajlott végig a felhők között.

— Esni fog, — mondá az ifjú, s abba hagyta a játékot, — nézze, milyen alázatosan bókolnak a szélben a fák.

— Kikkel találkozott ma?

— Csupa idegenekkel, — köztünk volt Katalin is.

— Beszélgettek?

— Nem. Se ma, se ezután. Az én számomra Katalin nem létezik. Láttá volna csak, milyen tekintettel nézett végig rajtam, — folytatta megvetéssel az ifjú, — s azonnal megérténé, hogy miért nem akarok róla tudomást venni. A ki bűnös és érzi, hogy az, csak lelkiereje hiányzik, hogy vezekelni tudjon, az még nem játszotta el a jogot arra, hogy az emberek bocsánatát idővel kiérdemelje, a ki azonban öntudatosan bűnös, mint ő, s a megbánásnak és szeméremnek legkisebb jele nélkül tekint a szemem közé, az nem méltó reá, hogy létezéséről tudomást vegyünk. Elbeszéltem már önnek, hogy egy izben mily ajánlatot tett nekem ez

az asszony. De nem ez az, a mi boszant, hanem az a gonosz makacsság, melylyel megjelenésemet úgy látszik még most is várja.

Clermontné érezte, mint önti el arczát e szavakra a vér. »Meg akar alázni engem« ... mondotta remegő hangon.

— Valószínű, hogy inkább ön van a játékban, mint én, — felelte mosolyogva Fülöp, s tüntetőleg kezdte ide-oda forgatni a szivardobozt, míg neje figyelmét végre magára vonta. A fiatal asszony észrevette a manővert; beleegyezett, hogy egy könnyü fajta szivar meggyujtassék, de csak úgy, ha férjem uram őszinte vallomásokat hajlandó tenni.

— Kérdezzen Julia, kérdezzen! ajánlkozott vidáman az ifju, s egy gourmand lassu élvezetével gyujtotta meg a kitünő szivart, a melynek felszálló kék füstjét egy pillanat alatt kikapta az ablakon a szél.

Clermontné gyorsan határozott. Azzal az óvatossággal, melylyel a nők egy egy válságoshelyzetben izgatottságukat annyira tudják takargatni, s azzal a merész kíváncsisággal, mely a mély vízbe tekintő embert csábitja arra, hogy addig hajoljon egyre fokozódó vágygyal a víz fölé, míg elszédülve végre is belezuhan, — emelte tekintetét az ifjura és intézte hczzá a kérdést:

— Mondja csak, édes Fülöp, lehetségesnek tartja ön, hogy egy ember le tudjon mondani arról

az eszméről, a melyről nemcsak azt képzelte, hogy eredeti, hanem azt is, hogy fölül fogja emelni a többi embereken?

— Miért kérdezi, asszonyom?

— Feleljen!

Fülöp enyelegve ismételte a kérdést. Mielőtt választ adna, tudnia kell, hogy nem készül-e itt valami titkos ármány, a mely elveszítse? S nevetve tette hozzá: »Mióta hitvesem lett Julia, azóta még élénkebb bennem a meggyőződés, hogy mi csak szegény alvajárók vagyunk önökhöz képest a rejtett célzatok kinyomozásában, — semmiben sem különbözök ügyesség dolgában a rendőrségtől. Nagyon szemfülesnek, nagyon ravasznak kell tehát lennem, ha ki akarom kerülni, hogy ön magában így szólhasson: Ezek az emberek akarnak rajzolni minket? Ah, valóban igaz... csak egy férfi lehet oly mulatságosan önérzetes, hogy a női lélek fényének és örvényeinek teljes megismerésével ámitsa magát. Szabadjon tehát rögtön megjegyeznem, hogy nem ámitom magam. Bevallom, — őszinte vallo-másokról van szó, tehát őszintén, hogy volt idő, midőn én is azt képzeltem, hogy értek valamicskét ehez a széditő studiumhoz, ez az idő azonban elmúlt és nem is hiszem, hogy valaha visszatérjen.

A fiatal asszonynak jól estek ezek a szavak; kiérezte belőlük, hogy Fülöp meg szeretné kerülni valahogy az egyenes választ. E gyöngéd figyelemhálával töltötte el szívét, de nem térítette le arról

az utról, melyet maga elé szabott. Bizonyosságot akart. Ha félelmes is ez a bizonyosság, ha meg is valósítja azt a szomorú téli tájképet, melyet első rémülete néhány órával előbb képzelete elé rajzolt, — még mindig jobb, mint ez a homályos, nyomasztó bizonytalanság, melyet úgy se tudna már szívéből kiirtani semmi.

— Feleljen kérem, Fülöp.

— Szívesen, ha megigéri, hogy nem lappang ármány a kérdésben . . . vagy a kérdés után . . .

— Semmi, semmi! Egy kis kíváncsiság az egész.

— Nagy baj! Villámos ég! — szavalta tréfásan az ifju.

— Nem értem, mire czéloz . . .

— Azt mondja ön, hogy egy kis kíváncsiság az egész. Ne feledje, kedvesem, hogy női kíváncsiság változtatta sóbálványnya a bibliai Lóthot, kíváncsiság ajándékozta meg a mithos Pandorájának szelenczéből minden bűnnel az embereket, kiváncsiság tette hűtlenné Autóniushoz Cleopatrát, sőt ha ez óriási példák nem elegendők, hivatkozhatom a paradicsom almájára, a mely miatt Ádámnak menekülnie kellett az égi kertből, mert bájos őszanyánk, Éva, egy kicsit kíváncsi volt. Mivel azonban ön is megengedte, hogy ezt a Diaszt meggyújtassam, illő, hogy én is teljesítsem a kíváncsiságát. Bevallom tehát őszintén, hogy a lemondás lehetetlen.

— Gondoltam, hogy így van . . .

— Miből?

— Csak úgy...

— *Ebből?* kérde némi habozással Fülöp s megintette ujjával az asztalon heverő kéziratot. Clermontné igenlőleg intett. Férje hangjának bizonytalansága ismét fölébresztette félelmét. — »Ebből a semmiségből? folytatta könnyedén az ifju és félre dobta a papiros lapokat. Ah, kedves Juliám, ha a közönségnek csak századrésze is ennyire befolyásolható volna, mint ön, akkor nem fordulnánk a művészi rafinementnak minden elképzelhető fogásához, hogy kierőszakoljuk a hatást és ennek édes leányát: a sikert. Hallgasson meg. A mint atyámmal a körutra értünk, már észrevettem, hogy hibát követtem el. Künn felejtettem ezt a haszontalanságot, melyet ön elolvasott. Szabad ily jelentéktelen semmiségből annyira komoly következtetést vonni? Hivatkoznom kell házszabályainkra, melyek a kényes kérdések szóba hozását határozottan megtiltják.

Fülöp nejéhez sietett és gyöngéden arcához hajolva folytatta a házszabályok magyarázatát, melyekből a fiatal asszony lelkét csak a »kényes« kérdések fölemlítése ragadta meg. Hát vannak ilyenek is! Hiába ez a kedves önámitás... a fátyol foszló félben... s a nagy gyorsasággal szétváló homály háttérében mindinkább határozottabb, élesebb, metszőbb körvonalakkal rajzolódik meg ime önmagától is, a való.

— A lemondás tehát lehetetlen, — szólt halk hangon Clermontné, s kimondhatatlan szomorúsággal nézett maga elé. Fülöp közelebb húzott egy széket, s tiltakozott szavainak helytelen értelmezése ellen. — »Ne legyen gyermek, kedvesem!« — mondá nyugtalanul, s már nem igyekezett, de nem is tudta megváltozott hangulatát elleplezni. Megérezte, hogy válságos helyzet előtt állanak mindketten. Számított erre a helyzetre; nem áltatta magát egy pillanatig sem azzal, hogy a szerelem rajongása örökké tart; a gyönyörben felolvadt *Én* az első nagy mámor hatása után vissza kívánja a maga jogait és nincs hatalom elég erős, akarat elég törhetetlen arra, hogy megnyilatkozását erőszakkal elfojthassa. Bármennyire félt is ettől az időponttól, az napról-napra sebesebben közeledett, s neki nem állt hatalmában, hogy eltemesse. Az *Én* föltámad a sirból, s a szerelem maradványait dobja be maga helyett. A krízis azonban jóval gyorsabban állt be, semhogy előre elkészülhetett volna reá. Clermontné elhalványodó, majd lázas pirban égő szép arcza a legnagyobb zavarba hozta. Megdöbbenve vette észre, hogy hitvese a kiábrándulás fájdalommal ellen küzd és fél kifejezést adni annak a nagy bánatnak, mely elég kegyetlen arra, hogy lelki nyugalmát egyszerre megsemmisítse.

— Ne értsen félre, Julia, — mondá komoly hangon, éppen nem bizva szavai megnyugtató hatásában, — a ki tudatában van, hogy bizonyos dol-

gokról nem áll hatalmunkban a lemondás, az még mindig elég erős arra is, hogy lényének e sajátos, benső vonását soha diadalmaskodni ne engedje. Panaszkozhat e reám, — mondja, igen? Istenem, hiszen ha nem tudnám, hogy ön minden kérdésben, a melylyel foglalkozni akar, épp oly világosan lát, mint én, akkor egészen más választ adtam volna. A frázisok kifogyhatatlanok, — válogatni lehet belőlük, a legbanálisabbtól kezdve a legvirágosabbig, s ön legfőlebb csak sejtette volna, hogy takarगतok valamit a nélkül, hogy a bizonyosságra valahára jöhetett volna. Gondoltam erre is, — nem tagadom, de hamar lemondtam róla. Miért tagadnám a valót, kérdeztem magamtól nyugodt szívvvel, — az *én* hitvesemnek tudnia kell, hogy a férj egészen az övé, az író nem. A férj hűsége, gyöngédsége, szerelme, öröme és bánata, egész élete a hitvesé, — az író külön világa, melyben fantáziája és alkotó erejének hatása alatt áll, az a másik ember, azzal a másik lélekkel, — az, édes Juliám nemcsak az öné. Ön ezt mindig tudta és látta mégis szeretett engem. Én is tudtam, hogy nem mondhatok le érzékenységemnek talán téves, de egyéni és egész valómmal össze forró felfogásáról és mégis szeretem önt, úgy, mint házasságunk legelső napján, ma is, mert a *Sibilla* írójának az ön férjéhez, a ki itt, az ön oldala mellett végtelen gyönyörrel érzi otthon magát, semmi, de semmi köze! Miért akarja tehát kinozni magát, a midőn

erre semmi szükség? Hiszen ha nem biztam volna magamban, hogy külön tudom választani ezt a kétféle embert, azt, a ki csak az öné és azt, a ki a világé is, sohasem lett volna annyi bátorságom, hogy önt egy vad romantikában szenvedő Ritter menthetetlen erőszakoskodásával ragadjam magammal és oda kínáljam önnek egész életemet. Nos, hát nézzen rá! Fölteheti-e rólam, hogy képes lennék valaha szenvedéseket okozni önnek? Oh, jól tudom én, hogy ön már egybekelésünk első órájában is szorongó szívvvel jártatta fejcskékjét azon a borzasztó komédián, mely mióta ezt a haszontalan és értelmetlen irkafirkát itt az asztalon elolvasta, még borzasztóbbnak tetszik, mert fenyegető rémet lát benne, a mely egy sötét Memento borzalmasságával figyelmezteti a jövőndőre.

Fülöp megszorította neje kezét és leült mellé a kerevetre.

— Mire gondol? kérdé hizelgő lágysággal.

— A holnapra, Fülöp... Nem érzi, hogy vihar lesz?

— Künn igen.

Ez igaz volt. A szél erősbödött. A villámfény egyre sűrűbben világította meg a kertet, s a menydörgés felséges zengése mély dördüléssel verődött vissza a magasságban összeroppanó felhőóriásokról. Fülöp felugrott, hogy becsengesse a cselédekét.

— Hagyja! tartotta vissza az asszony. Maga

tegye be a verandára nyíló ablakokat, én bezárom a kert felől levőket.

Fülöp szó nélkül, de nem szívesen engedelmeskedett. Azt remélte, hogy a társalgásnak a cselédek belépése véget fog vetni, ez a reménye azonban füstbe ment. Clermontné sokkal hosszabban nézett már bele a mélységbe, semhogy egy könnyen ki tudta volna magát ragadni abból az ellenállhatatlanul ingerlő csábitásból, hogy a lábai előtt örvénylő mélységet egész legaljáig ne igyekezzék megismerni. Egyszer ugyanis csak meg kell lenni, — miért ne ma, most, még ebben az órában, hiszen minél gyorsabban megismeri azt, a mit várhat, annál biztosabban, újabb csalódás és még fájdalmasabb önámítás nélkül gyászolhatja meg azt, a mit elveszített. — »Jöjjön közelebb, Fülöp, — kérte könyörgő hangon és karjába füzte karját, — beszéljünk még... és bocsássa meg kíváncsiságomat, ha nem fogok is érte úgy bűnhődni, mint Éva« ...

— De hátha én —

— On sohasem lehet Ádám, kedves barátom, — szakította félbe ajkait harapdálva az aszszony... Ádám egyszerü, naiv ember volt, a ki egygyé tudott olvadni Évával és nem állította magáról, hogy lényének két része van, s ezekből csak egyik a hitvesé, a másik... mindenkié...

— Mindenkié igen, de — nálam nélkül.

Clermontné tagadó mozdulattal rázta meg erre a gyors válaszra a fejét. — »Elég szellemes válasz, édes Fülöp, — mondá lehangoltan, — de most nem erről van szó. Föltettem magamban, hogy meg fogom ismerni helyzetemet, tehát megismerem«.

— Házsabályaink értelmében...

— Az istenért, ne tréfáljon megint! Nyugtalan vagyok Fülöp, s ez így nem maradhat. Bizonyosságot akarok; ha föltette rólam és méltán föltehetette, hogy tisztán tudok látni, akkor fejezze be művét és ismertessen meg a valósággal.

— Kérdezzen; felelni fogok.

— Teljes nyíltsággal?

— A legteljesebbel. Kérdezzen!

— Ne mosolyogjon...

— De hisz ez nem zárja ki a nyíltságot! védekezett enyelegve Fülöp, s átsétált nejével az ebédlőn keresztül a harmadik tágas szobába, melyben Clermontné elegans, világos japán-sárga butorai voltak elhelyezve. Ott megállt egy magas arabeszkekkel diszitett tükör előtt és így szólt: »Fogadást ajánlok önnek, édes Juliám, hogy ha holnap estefelé meg fogunk jelenni a dunai korzón, épp oly kellemes feltűnést keltünk, mint Venczében a Lidón, vagy Párisban az *Odeon* páholyában. Ön azért, mert szép, mint egy Junó, én azért, mert karomat nyujthatom önnek. Ne szakítson félbe! Ez is nyíltság, s ön kikötötte, hogy a

legteljesebb nyiltsággal nyilatkozzam. Emlékszik, mily ingerült lettem az *Odeon*-ban, midőn észrevettem, hogy egyszerre tiz látcső is kitartó ostrom alá veszi páholyunkat, a melynek sötét háttérében nem birtam annyira eltűnni, hogy az ostromló ellenség ne vegyen észre. Ugy van, asszonyom, — féltettem önt és ezt a legteljesebb nyiltsággal be is vallom. Nagyon szerettem; azért.

Clermontné karja gyöngén megrándult az ifju karjában. Fülöp megérezte ezt az alig észrevehető mozdulatot.

— Szeretett... lehelte remegő ajakkal az asszony.

— Szeretem, — felelte gyorsan a férj, s elvörösödve, mohón ismételte: szeretem Julia, szeretem, s ezt önnek éreznie kell. Miért akar mindenáron zavarba hozni?

— Nem akarom.

— Lássa, ez hiba, — folytatta Fülöp, — emlékezzék vissza, hogy önök mimosának gunyoltak engem egykor. Megtartottam ezt a sajátságomat, ne csodálja tehát, hogy a legkisebb érintésre is, megrezzen bennem egy titkos hur, a mely csalhatatlan biztossággal vezeti lelkemet az igazságra. Ön zavarba szeretne hozni engem, édes, szép Juliám, hogy kérdés nélkül »ismertessem« meg önt a valósággal. Nos, hát megismertetem, ha kívánja. Elmondom, hogy mit gondolok önről. Akarja?

— Hisz arra kérem! — szólt élénken az asszony és helyet foglalt egy székből az ablak mellett.

— Legyen, ha kívánja, de előbb üljön át ide a kerevetre. Ott léghuzam van. Jöjjön!

S Fülöp a kerevethez vezette a hölgyet. Minden alkalmat megragadott, hogy kimenekülhesen a válasz alól, Hiába huzta azonban egy csomó fölösleges kitéréssel a társalgást, Clermontné nem engedte, hogy meneküljön. Kivánta, akarta a nyílt választ; ott égett kedves, izgatott arcán az a végzetes kíváncsiság, mely mindenre el van szánva. A férfi le tudja győzni kíváncsiságát, s inkább meg tud maradni a bizonytalanságban, mert nagyobb benne az ellentállási erő; a nő bátor a bizonyos helyzettel szemben, félénk és erőtlen a bizonytalanságban, melyet fölgerjedt idegei, érzékeny, finom, minden impressziót tiszteres erővel befogadó lényé jóval félelmesebbnek képzel a valószínűságnál. Ez a természetes asszonyi vonás hajtotta előre utján Clermontnét is. Fülöp jól ismerte e gyöngeséget, szívesen kimélte volna, ha erre alkalman nyílik — neje azonban minden ponton elvágta előle a visszavonulást, meg kellett tehát hajolnia az egyre hevesebben megnyilatkozó kíváncsiság előtt, a melyet kijátszania — úgy érezte — nem áll módjában többé. Végre is, villant át agyán a gondolat, jobb talán, ha az illúziók egyszerre foszlanak szét. A házasság mindenért kiengesztel; illúziók nélkül

is képzelhető boldogság. Csak a szeretőnek van reá szüksége, hogy egy pillanatig se engedje meggyöngülni kedvese illuzióit, a férj lemondhat erről a fényüzésről, ha bizik a nejében és fölteszi róla, hogy az élet prózáját is csak oly erős lélekkel fogja elviselni, mint a mily öntudatos örömmel engedte át magát a hitvesi szerelem gyönyöreinek, melyeket még a legszínesebb képzelőtehetség sem képes az illuzió csillogó köntösével felruházni.

— Nem akarom ámitani önt, kedvesem, — mondotta halk hangon, s átölelte neje karcsu derekát, hogy egészen közel legyen hozzá, mialatt ezeket a kegyetlen dolgokat szemébe mondja, — ha azonban kívánja, meg kell mondanom, hogy nem változtam meg. Szeretem önt, de az vagyok most is, a ki eddig voltam. Nem akartam bánatot okozni önnek, higgye el, hogy követelése a legsúlyosabb feladatot rójja reám... annak a második *én*-nek azonban, mely nemcsak az öné, hanem a világé is, nem vagyok képes megparancsolni, hogy alkalmazkodjék a férjhez, a ki végtelenül szereti nejét.

— Első házasságomra gondol . . .

— Arra, — felelte elborult homlokkal az ifjú.

— Ettől félttem, ettől félttem . . . suttogta elhalványodva az asszony.

Fülöp neje vállára hajtotta fejét, s bocsánatkérő, nyomott, fénytelen hangon folytatta tovább;

— »Érzem, hogy nagyon meggondolatlanul cselekszem, midőn engedek parancsának a helyett, hogy ellene szegülnék, — hisz ön egy ízben maga említette, hogy vissza akar engem vezetni a helyes útra. A térítés nem sikerült, s én hálátlanságot tanusítok, midőn ezt tudtára adom. De nincs erőm a tagadásra! Ön elvesztett miattam egy nagy vagyont. Soha sem érezte, hogy erőszakkal jutottam szerelméhez, s én ime azzal viszonzom nemeslelkűségét, hogy vallomásra engedem magamat csábítani. Mit mondjak önnek? Mit fog gondolni rólam, ha bepillant a szivembe és látni fogja, hogy én is szenvedek, mint ön, mert nincs elég erőm, hogy ki tudjam tépni lényemből azt a szerencsétlen vonást, mely hatalmasabb, mint én és uralkodik rajtam. Szeretem önt, Julia, ebben nem szabad kételkednie, — de midőn eszembe jut, hogy ön már egy másik férfié volt, akinek joga volt önhöz, a ki megérinthette haját, megcsókolhatta ajkát és elhalmozhatta kedveskedéseivel, akkor egyszerre oly kimondhatatlan düh rohanja meg a fejemet, hogy képes volnék a legnagyobb örültségre! Lássá, ez az ... Kimondtam. Így van. Ostobaság? Meglehet ... Én is ki szeretném gúnyolni magamat, de nem megy ... S szenvedek Júlia, szenvedek, jobban, mint ön! Hiába mondogatom magamnak, hogy gyermekes vagyok: nem tudom legyőzni magamat, s ilyenkor szédülve kérdezem, hogyan tűrhette ön, hogy annak az embernek buja érintése bepiszkolja ... S ez undo-

ritó érzelem ellen hasztalan minden küzdés. Látom önt annak a férfinak a karjai között, azt képzelem, hogy látom . . . Oh és látom éppen oly borzasztó biztossággal, mintha ott lettem volna! Hallom az ő hangját, az ön válaszát . . . mindent . . . S képtelen vagyok reá, hogy esztelen örjögőnek nevezem magamat, a ki megérdemelné, hogy szájalommal tekintsenek reá, mert szélalmok ellen küzd, s egy nyomorult árny miatt érzi a tehetetlen vergődés minden gyötrelmeit. Néha felriadok álmomból és nem tudok többé elaludni. Oda lopódzom önhöz, hogy lássam. Elnézem arcát, lehunyt szemeit, félig nyílt ajkát, hallgatom egyenletes, nyugodt lélegzetét, s kétségbeesett harczot vivok az árnyék ellen . . . ellene . . . az első ellen, a ki talán épp úgy nézette önt édes alvása közben, mint én.

Féltékenységet érzek, a mely nevetséges, fájdalmat, a mely ostobaság, kinezom magam ok nélkül, éber agyvelővel gyötrődő, kigyult, elszorult szívvvel, ép érzékekkel. S kinevetem magamat, hogy én vagyok az, kit nyugalmaért, biztos ítéletéért és tehetségéért barátságukkal tüntetnek ki tisztos, öreg férfiak, a kiknek határtalan lelki gyöngeségemről fogalmuk sincs! Megbocsáthat-e nekem, hogy ezeket elmondtam önnek? El fogja-e hinni, hogy szeretem . . .

— És nem becsül! kiáltotta sáppadtan a nő.

— Szeretem . . . mormogta Fülöp.

Clermontné ki akarta szabadítani magát az ifju karjai közül, Fülöp azonban nem bocsátotta.

Szenvedélyes vágygyal kereste ajkát, hogy megcsókolja. A fiatal asszony magánkívül védekezett, kitépte magát az ölelő karok közül s a másik pillanatban ájultan rogyott össze.

Künn heves zápor verte az ablaktáblákat; villám-villám után vágódott a gomolygó felhőtömegek közé. Az a vihar, mely oda künn egész erejével kitört, fel fogja frisíteni a természetet.

III.

Egyik legnagyobb kegye bizonyára az alkotónak, hogy az emberi szervezetet mélyen megrázó felindulások után a testi és lelki kimerültség oly nagy foka tompítja el az idegeket, a mely határos a jótékony félálommal. Clermontné is azzal a halálos bágyadtsággal ébredt föl másnap reggel, mely nehezekké tette tagjait, s annyira ellankasztotta energiáját, hogy csak lassanként, nehezen tudott magához térni. Eszmélete végtelen zavarral küzdött. Az ablakfüggönyök nyílásán beszivárgó hajnali fényt perczekig bámulta, míg tiszta öntudatra ébredt, s számot tudott adni a történekről. Keze remegve babrált pongyolájának csipkéin, — s midőn leült tükre elé, hogy fényes, szőke haját beszorítsa a fésű alá, könnytelen szemekkel nézte halavány, szép arczat, mely végtelen szomorusággal

tekintett rá. Mindennek vége... suttogta maga elé, összekulcsolt kezekkel, s azzal a szelid lemondó, megadással, melyre hasonló sulyos pillanatokban csak tiszta lélek képes. A szegény teremtés nem haragudott férjére. Egyetlen gondolata sem volt a neheztelésre; oly nyugodtan, annyira átszellemülve idézte emlékezetébe a tegnapi jelenet minden legkisebb részletét is, mintha nem róla, hanem egy egészen idegen nőről lett volna szó, a ki iránt gyöngéd részvétet kell éreznie, mert szerencsétlen. Valóban az volt. S egy végzetes kényszer akarta úgy, hogy azzá legyen. Nem védelmezhetette magát: szerette Fülöpöt, s azzal ámitotta szívét, hogy szerelme kötelesség, a melylyel vissza fogja téríteni az ifjút a helyes utra. Midőn egy izben már-már azon a ponton volt, hogy örökre elszakadjon tőle, nem volt ereje, hogy tervét végrehajtsa. Feliczia tante házában történt, az utolsó estén. Fülöp hat napig nem volt nála. Oh, mennyire megörült, midőn bejelentette magát, pedig oly tisztán látta, annyira meg volt győződve róla, hogy rosszul teszi ha ezt a látogatást elfogadja. Értelme nehéz küzdelmet vivott szívével, s a harczot elvesztette. Megrémült a saját akaratótól, mi lesz belőle, ha nem láthatja többé, ha nem hallhatja hangját, ha nem érezheti azt az ingerlő, titkos gyönyört, melyet jelenléte nyujt... Elfogadta az ifjút, sőt többet tett: szándékosan megsértette benne a büszkeséget és ebben a számításban nem csalódott. A mé-

reg erős volt, oly erős, hogy kiforgatta az ifjut egész valójából, s fölizgatta, kergette, elhajszolta nagy erővel kitörő szenvedélyét egész a végletekig. Egész addig a pontig, a honnan egy helyre hozhatatlan botlás után visszafordulni, vagy megállni többé nem lehetett. A mi innen kezdődött, az csupa ragyogás és feledhetetlenül szép álmom volt. Fölért egy egész élettél, — miért sajnálja hát, hogy immár vége? Örökké mi tart? Egyszer úgy is csak föl kellett ébrednie, hogy megismerje a valóságot s az élet ama nagy pusztaságát, melylyel a kiábrándulás prózája oly ritkán marad adós.

— Szeret, de nem becsül... rebegette lehunytt tekintettel, egész testében összerázkódva, mintha egy hulló nedves hidegségét érezte volna ettől a rettenetes gondolattól. Megdermesztette a bizonyosság, hogy minden illúziónak egyszerre vége. A boldogság arany palotája összeomlott, s a romokról gunyos nevetéssel kaczagja szembe egy zöldszemű szörny.

Téved, téved, — mondogatta magának, midőn egy pillanatig az a homályos sejtelem is megjárta lelkét, hogy Fülöp talán ily módon akar szakítani vele, mert nem szereti többé. Ez a gyanu azonban még pusztá föltevésnek sem elég indokolt. Férje az övé. Érzy, tudja, minden érzéke azt sugja, hogy senkié másé, csak az övé. Nem lehet féltékeny egy másik nőre. Nem sértheti meg azzal a férjét, hogy

aljassággal gyanusítsa, mert nem érdemli, hisz ő is szenved... ő is szenved...

Mennyire boldog volna, ha lehajtva fejét a kerevet párnájára, észrevétlenül, a halálküzdelem minden fájdalma nélkül semmisülhetne meg, hogy ne kellene többé férjének szemei közé tekintenie. Milyen kapocs lesz az, mely ezután egymáshoz fogja őket fűzni? Midőn tegnapi ájulása után magához tért, mély fohász tört elő ajkán, hogy vajha ne ébredt volna fel az öntudatlanság e jótékony zsibbadságából, mely szenvedéseitől néhány órára megváltotta. Éjfél már elmúlt, midőn eszmélni kezdett. Arcza forró volt, s minden tagjában lázas ingerültséget érzett. Oh mennyire leverte és megalázta ez a fölfedezés. Sirni szeretett volna, mint egy gyermekleány, a ki a szégyen lángoló pirjával eszmél arra, hogy egy ember hatalmába került, a kitől többé nem menekülhet. Milyen életem remélhet Fülöp oldalánál, a kinek szenvedélye most már nem örömet okoz a szívének, hanem szégyent, — kérdezte magától tépelődve, s járkálni kezdett a terem szőnyegein. Föl akart ébredni egészen, hogy számot vessen magával. Szabad-e élnie így, azzal a kétségbeejtő tudattal, hogy férje erkölcstelen asszonynak tartja, a kinek egy második férjre szüksége volt? Eltűrje-e ezt a kegyetlen vádat? S meg szabad-e engednie, hogy a hitvesi viszony érintetlen maradjon, midőn ez a szerelem nem tiszta többé, hanem gyalázatos?.. Egész sereg

példa vonult el szemei előtt. Végig gondolt valamennyin és ragaszkodott hozzájuk, mintha ezekben találta volna meg azt a drága balzsamot, mely megsebzett lelkét be tudja gyógyítani. Eszébe jutott Katalin. Ennek az asszonynak bizonyára egy pillanatig se jut eszébe, hogy megváljon az élettől azért, mert az ő becsülésüket elvesztette. Hasonlít-e ő Katalinhoz? Nem hasonlít. Fülöp beteges érzékenysége, felfogásának tévedése ő reá nem ejthet foltot. Első házassága korrekt volt minden tekintetben; második házasságát megengedi a vallás, a törvény, a közszokás; a társadalomban élő ember semmi megütközni valót nem találhat rajta, mert ő alkotta meg szabályait úgy, a mint a józan ész elébe szabta, s a gyakorlat helyesnek fogadta el.

Mindenütt talál mentséget, mindenkivel szemben meg tudja magát védeni, emelt homlokkal, nyugodt lelkiismerettel tekinthet bárkinek a szeme közé, — milliók közül nincs csak egyetlen egy: a férj, ki *azzal* a szerelemmel, melyet iránta érez, megszegyeníti és pirulni készíti önmaga előtt. Könnyü kimondani a halált. Ez a boldogtalan asszony azonban szerette férjét és nem akart megválni tőle. Oly kimondhatatlan gyávaság zsidongott végig egész testén arra a fagyos gondolatra, hogy többé ne láthassa azt, a kit fiatal szive gyötrelmes és mégis oly édes gerjedelmével nevezhet magáénak, hogy szorongva ragadott meg minden magyarázatot,

melylyel helyzetének elviselését mentegetni tudta. Belekapaszkodott mohó vágygyal a reménybe is: há ha még megtérítheti férjét. Hátha mégis csak be fogja látni, hogy tévedett, midőn morális felfogásának sajátszerűen szubtilis lényege oly utra sodorta, melyet a higgadt emberi felfogás nem képes megérteni, s a melyen ő rajta kívül senki sem jár. Nem bizott a sikerben, de hitegette magát, hogy lehetséges. Az idő a leghatalmasabb orvos. Ugy fogja tekinteni férjét, mintha kedves betege volna, a kinek meggyógyítása reá van bízva.

— Erős leszek, — suttozta újra éledve, s megállt tükre előtt. — Fülöp lelki betegsége kötelességemmé teszi, hogy mellette maradjak...

S ez a mentegetőzés oly szépnek és természetesnek tetszett, hogy egyszerre megkönnyebbülve lélegzett föl. Kötelesség... a hitves kötelessége férje iránt... Óh, a női szerelem mély, mint a tengerszem és találékony, mintha titkos erők jönnének segélyére a csüggedés szomorú órájában, hogy kiragadják abból az örvényből, melybe a szegyen akarja buktatni önérzetét.

Elmerülve nézte nyulánk alakját a tükörben. »Mennyire megváltoztam«, sóhajtottam halkán, s ezalatt kialudt szivéből az utolsó szikra is, mely ellentállásra izgatta elébb. Arczának halványsága, nagy szemeknek homályos fénye már nyugtalaná tette. Érezte, hogy nem oly szép, mint tegnap, —

ez a szörnyű éjszaka, melyet a fájdalom és önvád bódultságával küzdve virrasztott végig, teljesen kimerítette. Így nem mutathatja magát Fülöp előtt. Az ifjúnak nem szabad észrevennie, hogy küzdött önmaga ellen és a küzdelemben vesztes maradt. — Fejére tűzött egy könnyű szalmakalapot, lábujjhegyen kilopózott a verandára, s onnan leszaladt a kertbe.

A fű harmatos volt. Virágok fölött még nem játszott lepke, méhek nem zummogtak a karsú szegfűk és illatos liliomok között. A nap csak a legmagasabb fák hegyét világította meg; az orgona bokrok és cserjék sűrűsége még homályos volt. Gyors léptekkel sietett végig a bokrok között kanyargó utakon, s egészen elfáradva, rózsás arcczal, pihegő kebelrel érkezett vissza a villa verandájára, a hová e pillanatban Fülöp is belépett.

— Jó reggelt, Julia! üdvözölte az ifju, s ajkaihoz emelte az asszony kezét.

— Jó reggelt . . . felelte dobogó szívvvel, mélyen elpirulva Clermontné és nem vonta vissza kezét. Hallgatva túrte, hogy férje mellére vonja és egy szerelmes fiu elfogult gyöngédségével megcsókolja. Ajkaik éritkeztek. S ebbe a félénk csókba elveszett, eltűnt, elhamvadt minden . . .

A vallásos erkölcsökben növekedett, jó izlésü lelkek tévedését semmi sem bizonyítja inkább, mint az a szeretetreméltóan naiv hit, hogy a férj és a nő között levő viszony — becsülés nélkül — elviselhetetlen pokollá válik, a melynek előbbutóbb teljes szakítás vethet csak véget. A szerelem, ez az igéző varázsló, azonban épp úgy kigúnyolja e tisztességes hitet is, mint mindazt, a mi az emberi érzelmekkel való szédületes lapdajátékát veszélyeztethetné.

A ki Clermontnét színházi páholyában pillantja meg, s önkénytelen hódolattal merül ez elegáns szőke asszony ifjúi szépségének csodálatába, — a ki látja, mily figyelemmel kíséri az előadást, s felvonásközökben mennyi vidám bájjal társalog a páholyában megjelenő urakkal, annak hiába magyarázná egy mindentudó szellemi ajak, hogy ez a fiatal asszony képtelen lemondani férjéről, jól-lehet érzi, hisz ilyesmit sem megszokni, sem félre-érteni nem lehetséges, hogy inkább kedvese a férjének, semmint a felesége. Meg lehet élni az érzékek frivol uralma alatt is a nélkül, hogy a kölcsönös egyetértés egy pillanattig is megbomlana. A kezdet nehéz csak, a többi már önként foly egymásból, s a szégyenteljes valóság ismerete éppen nem akadályozza többé a boldogságnak. A lélek sebeit megtámadja az idő, s lassanként oly tökéletesen eltünteti őket, mint a hófuvás a lábnyomokat.

Mi marad az egészből? Egy kevés kesernyés füst és egy marék hamu. S vajjon ki elég éretlen arra, hogy bátorsága legyen így szólni hozzánk; különbséget tudok tenni hamu és hamu között; ez a hamu valamivel szennyesebb, mint a többi...

Mosolyogva utasítanók vissza bizonyára mindnyájan és oda képzelnök fejére meghibbant értelmé jelvényét: a csörgősipkát.

V É G E.

OSZ